

การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา

โดย

นายสุเทพ พูลสวัสดิ์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา

โดย

นายสุเทพ พูลสวัสดิ์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE PREPARATION FOR RETIREMENT OF SCHOOL ADMINISTRATORS

By

Suthep Phoonsawat

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF EDUCATION

Department of Educational Administration

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2007

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้การค้นคว้าอิสระเรื่อง “ การเตรียมตัว
เกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ” เสนอโดย นายสุเทพ พูลสวัสดิ์ เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะดังกูร)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่พันตรี ดร.นพดล เจนอักษร

คณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.ศรียา สุขพานิช)
...../...../.....

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.วัชณีย์ เชาว์ดำรงค์)
...../...../.....

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่พันตรี ดร.นพดล เจนอักษร)
...../...../.....

46252513 : สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คำสำคัญ : การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ / ผู้บริหารสถานศึกษา

สุเทพ พูลสวัสดิ์ : การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา. อาจารย์ที่ปรึกษา
การค้นคว้าอิสระ : ผศ.ว่าที่ พ.ต. ดร. นพดล เจนอักษร. 112 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ปัญหาและแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 ที่มีอายุ 51 - 60 ปี ในปีงบประมาณ 2549 - 2558 จำนวน 129 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามแนวคิดของ สुरुกุล เจนอบรม และจรรยา เสี่ยงเสนาะ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (μ) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ การเตรียมตัวเกษียณอายุด้านร่างกายและด้านจิตใจ ส่วนด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านงานอดิเรก และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2. ปัญหาและแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า 1) ด้านร่างกาย มีปัญหา คือ มีโรคประจำตัว แนวทางการเตรียมตัวควรหมั่นดูแลสุขภาพและออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ 2) ด้านจิตใจ มีปัญหา คือ ภาวะจิตใจฟุ้งซ่าน ซึมเศร้า รับสภาพการเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แนวทางการเตรียมตัว ควรฝึกทำสมาธิ ทำใจให้สงบ ขอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 3) ด้านรายได้และการใช้จ่าย มีปัญหา คือ รายได้ลดลง ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย แนวทางการเตรียมตัว ควรมีการวางแผนเตรียมด้านการเงินไว้อย่างรอบคอบ 4) ด้านงานอดิเรก มีปัญหา คือ การเตรียมหรือวางแผนสำหรับงานอดิเรกไว้ก่อนเกษียณอายุน้อย แนวทางการเตรียมตัว ควรศึกษาหาความรู้หรือฝึกทำงานอดิเรกที่ตนเองชอบเพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญ 5) ด้านที่อยู่อาศัย มีปัญหา คือ สภาพของบ้านยังไม่เอื้ออำนวยกับวัยสูงอายุ และส่วนใหญ่อยู่ระหว่างการเช่าซื้อบ้าน แนวทางการเตรียมตัว ควรมีการวางแผนด้านการเงินเพื่อสะสมเงินไว้ซื้อบ้านเป็นของตนเอง และมีการปรับปรุงบ้านให้มีสภาพที่อำนวยความสะดวกเหมาะสมกับวัยสูงอายุ 6) ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม มีปัญหา คือ การวางแผนในการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมน้อย แนวทางการเตรียมตัว ควรศึกษาระเบียบการที่จะเข้าร่วมชมรมหรือสมาคมที่ตนเองสนใจ หรือหาโอกาสช่วยเหลืองานสังคมตามที่ตนเองมีความรู้ความสามารถ

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ.....

46252513 : MAJOR : EDUCATIONAL ADMINISTRATION

KEY WORD : THE PREPARATION FOR RETIREMENT / SCHOOL ADMINISTRATORS

SUTHEP PHOONSAWAT : THE PREPARATION FOR RETIREMENT OF
SCHOOL ADMINISTRATORS. AN INDEPENDENT STUDY ADVISOR : ASST.PROF.
MAJ.NOPADOL CHENAKSARA, RTAR., Ph.D.112 pp.

The purposes of this research were to determine : 1) the preparation for retirement of school administrators, 2) the problems and guideline for preparation for retirement of school administrators. The population consisted of 129 school administrators under Nakhonprathom educational region 1 and region 2, aged between 51 - 60 during the budget year B.E. 2549 – 2558. The instrument used for gathering data was a questionnaire about the preparation for retirement of school administrators according to the concept of Surakun Jenobrom and Janya Sengsanau. The statistical analysis employed were frequency (f), percentage (%), mean (μ), standard deviation (σ) and content analysis.

The results of the research were as the follows :

1. The preparation for retirement of school administrators was at a moderate level. When analysed in each aspects, the physical and mental preparation were at a high level, whereas, the preparation for income, expense, accommodation, hobby and social activity were at the moderate level.

2. The problems and guideline for retirement preparation of school administrators were found in 6 aspects : 1) physical problems and sickness. Taking care of health, consistently checking up and exercise should be done; 2) mental problems - loneliness, unsettled mind, depression, unable to accept changes were found. Meditation for being calm and acceptance of changes were suggested; 3) income and expense - declining income, not balanced expense were the problems. The careful financial planning in advance was necessary; 4) hobby - hobbies were rarely planned before retirement. Preparation, studying and practicing the favorite hobby until gaining skills should be done before retirement; 5) accommodation - the problems were houses with unsuitable conditions for old-aged people and houses still in lease. The financial preparation plan for buying their own house and adjustment of the condition should be done in advance; 6) participating in social activities - planning for joining social activities was less. They should study the regulation of clubs or associations they were interested in and find a chance to use their knowledge and experiences to help the society or joining the social activities.

Department of Educational Administration Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2007

Student's signature.....

An Independent Study Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่ง จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่พันตรี ดร. นพดล เจนอักษร กรรมการที่ปรึกษา และอาจารย์ ดร.ศรียา สุขพานิช ประธาน กรรมการสอบ อาจารย์ ดร.วัชรนิษฐ์ เชาว์ดำรงค์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ แก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนให้ความสนใจใส่เป็นอย่างดีตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณนายสุวรรณ เรือนอินทร์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดท่าพุด อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม นายสันติ ทองประเสริฐ ศึกษาธิการเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 นายชำนาญ ทัดมาลี ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจินดาราม อำเภอสามพราน จังหวัด นครปฐม นายไชยากาล เพชรชัด ศึกษาธิการชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 นางรัตนา สุดประเสริฐ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาราม ที่กรุณาเป็น ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ ผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และ เขต 2 ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม เพื่อน ๆ รุ่นที่ 23 ทุกท่าน ที่เป็นผู้ช่วยเหลือให้ คำแนะนำ และผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือโดยเฉพาะนางสุภรณ์ พูลสวัสดิ์ นายทินภัทร พูลสวัสดิ์ และ เด็กชายกฤตวัตร พูลสวัสดิ์ ที่คอยเป็นกำลังใจในการทำการค้นคว้าอิสระเล่มนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี

คุณประโยชน์อันเนื่องมาจากการค้นคว้าอิสระเล่มนี้ ขอมอบบูชาแด่ คุณพ่อ คุณแม่ คุณครู อาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา และครอบครัว “พูลสวัสดิ์” ทุกคน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่	
1. บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	2
ปัญหาของการวิจัย	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
ข้อคำถามของการวิจัย	8
สมมติฐานการวิจัย	8
ขอบข่ายเชิงอ้างอิงของการวิจัย	8
ขอบเขตของการวิจัย	12
นิยามศัพท์เฉพาะ	13
2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	14
การเกษียณอายุราชการ	14
ความหมายของการเกษียณอายุ	14
ระยะต่าง ๆ ของการเกษียณอายุ	19
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเกษียณอายุ	20
ผลกระทบจากการเกษียณอายุราชการ	22
การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ	24
สิทธิประโยชน์ที่ได้รับเมื่อเกษียณอายุราชการ	32
ผู้บริหารสถานศึกษา	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
สรุป	50
3. วิธีดำเนินการวิจัย	51
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	51

บทที่	หน้า
ระเบียบวิธีวิจัย.....	52
แผนแบบการวิจัย.....	52
ประชากร	52
ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา.....	53
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	54
การสร้างเครื่องมือ	55
การเก็บรวบรวมข้อมูล	56
การวิเคราะห์ข้อมูล	56
สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	56
สรุป.....	57
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	58
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม	58
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหาร สถานศึกษา.....	60
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ ของผู้บริหารสถานศึกษา	68
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	70
สรุปผลการวิจัย.....	70
อภิปรายผล.....	72
ข้อเสนอแนะของการวิจัย.....	77
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	77
บรรณานุกรม.....	78
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือวิจัย.....	84
ภาคผนวก ข หนังสือขอทดลองเครื่องมือ.....	87
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	90
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	98
ภาคผนวก จ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ.....	109
ประวัติผู้วิจัย.....	112

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. จำนวนข้าราชการครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 ที่เกษียณอายุราชการ ปีงบประมาณ 2546 - 2548	6
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	53
3. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพการสมรส	59
4. ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ ของผู้บริหารสถานศึกษา	61
5. ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านร่างกาย	62
6. ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านจิตใจ	63
7. ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านรายได้และการใช้จ่าย	64
8. ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านงานอดิเรก	65
9. ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านที่อยู่อาศัย	66
10. ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการมีส่วนร่วมในสังคม	67

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์อันเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่งของสังคม โดยรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาประเทศ จึงจัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาและประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2542 : 4 - 9) เพื่อให้มีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา มีความสอดคล้องกันทั้งในแง่กฎหมายและการปฏิบัติ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การปฏิรูปการศึกษาเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองของประเทศไทยให้สัมฤทธิ์ผลได้ นอกจากจะอาศัยปัจจัยด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณ การปฏิรูปองค์กรทางการศึกษา การประกันคุณภาพทางการศึกษา การกระจายอำนาจในการบริหารทางการศึกษาแล้วนั้น การดำเนินการบริหารจัดการของโรงเรียนอันเป็นหน่วยงานพื้นฐานในการจัดการศึกษา จัดได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่ง ดังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 43 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง (สมศักดิ์ คลประสิทธิ์ 2544 : 17 - 19) จากสาระสำคัญตามนัยกฎหมายดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการบริหารจัดการของสถานศึกษาในรูปแบบใหม่ คือ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school - based management) หรือเรียกโดยย่อว่า SBM ซึ่งหัวใจสำคัญของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือ การบริหารจัดการตามความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษา ซึ่งการบริหารในลักษณะนี้ คณะกรรมการสถานศึกษามีหน้าที่ร่วมวางแผน (plan) ร่วมตัดสินใจ (decision - making) ร่วมทำ (implementation) และร่วมประเมิน (evaluation) โดยมุ่งหวังในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการศึกษา การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจะประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษานับเป็นกลจักรสำคัญในการบริหารจัดการ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการบริหารจัดการทั้งทักษะมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านเทคนิคและทักษะเชิงมนโคติ ตลอดจนใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารภารกิจของโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน คือ 1) การ

บริหารวิชาการ 2) การบริหารงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล 4) การบริหารทั่วไป (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 32) ซึ่งแต่ละงานต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษา ในการบริหารจัดการภารกิจของโรงเรียนดังกล่าว ผู้บริหารต้องคำนึงถึงทรัพยากรการบริหาร 4 ประการ คือ คน (man) เงิน (money) วัสดุอุปกรณ์ (material) และการจัดการ (management) หรือเรียกสั้นๆ ว่า 4Ms (อรุณ รักธรรม 2539 : 17) คนหรือบุคลากรนับเป็นทรัพยากรการบริหารซึ่งมีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากบุคลากรเป็นผู้ดำเนินการและเป็นผู้จัดหาและผู้ใช้ทรัพยากร ดังที่แมกกินสัน (Megginson 1968 : 45) ได้กล่าวว่า “มนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหารแม้ว่าคุณค่าของมนุษย์เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้แต่ถือว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีเกียรติ” บุคลากรจึงนับว่ามีความสำคัญที่สุดในการบริหาร โดยโรงเรียนเป็นสถาบันที่รับผิดชอบจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรต้องการ ซึ่งจะประสบความสำเร็จได้นั้นผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงสิ้นปีงบประมาณของทางราชการ คือ วันที่ 30 กันยายนของทุกปี หน่วยงานราชการต่าง ๆ ต้องสูญเสียกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถ หรือทรัพยากรบุคคลที่มีค่าไปจำนวนหนึ่งเนื่องจากการเกษียณอายุราชการ การออกจากราชการตามระเบียบของทางราชการที่กำหนดไว้ โดยให้อายุเป็นเกณฑ์ ในแต่ละประเทศมีเกณฑ์การปฏิบัติแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 55 - 65 ปี ซึ่งบางประเทศพิจารณาลักษณะงานเข้าประกอบกับการเกษียณอายุ คือ งานระดับบริหาร หรืองานใช้สมองจะกำหนดอายุเกษียณสูงกว่า งานที่ใช้กำลังกายหรืองานระดับต่างลงมา เช่น ประเทศฝรั่งเศส ผู้ปฏิบัติงานในระดับต้นจะเกษียณเมื่ออายุ 55 ปี ระดับกลาง 60 ปี และระดับสูงเมื่ออายุ 65 ปี (อัมพร เกลิมฉัตร 2545 : 1)

สำหรับประเทศไทย เริ่มกำหนดเกษียณอายุราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 ในพระราชบัญญัติเบย์บำนาญ ร.ศ.120 มาตรา 16 ได้กำหนดไว้ว่า ข้าราชการคนใดอายุครบ 55 ปี ต้องออกจากราชการเพราะเหตุสูงอายุเว้นไว้แต่รัฐบาลเห็นว่าผู้นั้นยังไม่มีความสามารถและยังมีความสามารถในการปฏิบัติราชการก็ให้รับราชการต่อไปอีกคราวละ 5 ปี จะเป็นคราวหนึ่งหรือสองคราวก็ได้ ต่อมาได้ยกเลิกพระราชบัญญัติเบย์บำนาญ ร.ศ.120 และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการอีกหลายฉบับ ในพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2471 มาตรา 8 พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2478 มาตรา 10 และพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2482 มาตรา 10 กำหนดให้ข้าราชการครบ

เกษียณอายุราชการเมื่ออายุ 55 ปี แต่สามารถต่อเวลาได้อีก 5 ปี ในพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้ในปัจจุบัน เมื่อประกาศเริ่มแรกได้กำหนดให้ข้าราชการเกษียณเมื่ออายุ 55 ปี และสามารถต่ออายุได้อีก 5 ปี เช่นเดียวกัน ต่อมาได้มีการแก้ไขใหม่โดยพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2504 มาตรา 3 กำหนดเกษียณเมื่ออายุ 60 ปี แต่ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นความจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ทางราชการจะต่อเวลาให้รับราชการต่อไปอีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปีบริบูรณ์ก็ได้ ซึ่งต่อมาก็ได้ยกเลิกการต่อเวลาราชการโดยพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2518 แต่สำหรับข้าราชการพลเรือนในพระองค์สมุหราชองครักษ์และรองสมุหราชองครักษ์ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นความจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ราชการในพระองค์ สามารถต่อเวลาได้อีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปีบริบูรณ์ ในภายหลังได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2523 ได้กำหนดให้ข้าราชการที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ ต้องพ้นจากข้าราชการเมื่อสิ้นปีงบประมาณนั้น เว้นแต่ในกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักร หรือเพื่อประโยชน์แก่ทางราชการด้านการศึกษาการพัฒนาประเทศหรือเป็นข้าราชการพลเรือนในพระองค์สมุหราชองครักษ์ คณะรัฐมนตรีจะอนุมัติให้ต่อเวลาข้าราชการต่อไปอีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปีบริบูรณ์ก็ได้ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน 2542 : 35 - 36)

สำหรับการต่อเวลาราชการของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา ตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการต่อเวลาราชการของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2550 ได้กำหนด ดังนี้

1. การต่อเวลาราชการของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาให้สถาบันอุดมศึกษาคำเนินการตามความต้องการของสถาบันอุดมศึกษามีสิทธิของผู้ขอต่อเวลาราชการ

2. ให้สถาบันอุดมศึกษาโดยความเห็นชอบของสภาสถาบันอุดมศึกษาวางแผนอัตรากำลังระยะ 4 ปี (หรือมากกว่านั้น) โดยกำหนดเกณฑ์และวิธีการในการวิเคราะห์ความต้องการคณาจารย์เป็นรายสาขาวิชาที่ชัดเจน และนำมากำหนดจำนวนและคุณสมบัติคณาจารย์ที่ต้องการเป็นรายสาขาวิชาเป็นรายปี

3. ข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาที่จะได้รับการพิจารณาให้ต่อเวลาราชการต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ (1) ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ หรือตำแหน่งรองศาสตราจารย์ อยู่ก่อนหรือ ณ วันที่ 31 มีนาคม ของปีที่เกษียณอายุราชการ หากดำรงตำแหน่งหลังจากนี้ให้สภาสถาบันอุดมศึกษาพิจารณารับเข้าปฏิบัติงานต่อในแนวทางอื่น ๆ ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 13 พฤศจิกายน 2557 เป็นต้นไป ผู้ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ต้องสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือเทียบเท่า (2) เป็นผู้เกษียณอายุราชการตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2549 และฉบับ

แก้ไขเพิ่มเติม ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2550 เป็นต้นไป (3) เป็นผู้มีความรู้ จริยธรรม และมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ผ่านการตรวจสุขภาพ โดยมีใบรับรองแพทย์จากสถาบันของรัฐรับรองและรับรองไว้ไม่เกิน 1 ปี (4) ทำหน้าที่สอนหรือวิจัย (5) มีภาระงานและมีผลงานทางวิชาการย้อนหลัง 3 ปี จนถึงวันที่ 31 มีนาคมของปีที่เกี่ยวข้องอายุราชการตามหลักเกณฑ์ที่ ก.พ.อ. กำหนด

4. การพิจารณาข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาให้ต่อเวลาราชการ ให้ดำเนินการโดยแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณากำหนดจำนวนและตัวบุคคลของคณาจารย์ที่จะเกษียณอายุราชการ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ให้สถาบันอุดมศึกษาคำเนินการให้ต่อเวลาราชการให้แล้วเสร็จก่อนที่ข้าราชการผู้นั้นจะเกษียณอายุราชการ ไม่น้อยกว่า 6 เดือน สถาบันอุดมศึกษาต้องกำกับและติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ได้รับการต่อเวลาราชการนั้น

5. ข้าราชการที่ได้รับการพิจารณาให้ต่อเวลาราชการ ให้รับราชการต่อไปจนถึงวันสิ้นปีงบประมาณที่ผู้นั้นมีอายุครบหกสิบห้าปีบริบูรณ์

6. ข้าราชการที่ได้รับการพิจารณาให้ต่อเวลาราชการ และได้รับคำสั่งให้รับราชการต่อไป ต้องปฏิบัติหน้าที่เฉพาะการสอนหรือวิจัยเท่านั้นไม่สามารถดำรงตำแหน่งทางการบริหารได้ในกรณีที่ภาระงานใดอาจถือว่าเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนหรือวิจัยหรือไม่นั้น ให้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของสภาสถาบันอุดมศึกษา (ประกาศคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการต่อเวลาราชการของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2550 2550 : 1 - 5)

ผู้ที่รับราชการนอกจากจะเกษียณอายุราชการเมื่ออายุครบ 60 ปีบริบูรณ์แล้ว ในขณะที่เดียวกันต้องเปลี่ยนสถานภาพตนเองกลายเป็นผู้สูงอายุ เนื่องจากประเทศไทยถือเกณฑ์กำหนดบุคคลที่จะเป็นผู้สูงอายุตามเกณฑ์ ตามที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุซึ่งเป็นเกณฑ์สากลที่กำหนดให้ชายและหญิงที่มีอายุครบ 60 ปีขึ้นไปเป็นผู้สูงอายุ (สมบูรณ์ ศาตยาธิวิน 2526 : 59, อ้างถึงใน คารณี คำเจริญ 2541 : 15) เมื่อข้าราชการเกษียณอายุราชการมีสิทธิได้รับประโยชน์ตอบแทนหรือได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการ คือ 1) มีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญ 2) มีสิทธิได้รับเงินประเดิม เงินชดเชย เงินสมทบ เงินสะสม และเงินผลประโยชน์ในกรณีข้าราชการที่เป็นสมาชิกกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) 3) มีสิทธิได้รับเงินค่ารักษาพยาบาล 4) มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือการศึกษาบุตร 5) มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือพิเศษ (เชิดชัย มีคำ 2540 : 287 - 322)

การที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องออกจากงานอันเนื่องมาจากการเกษียณอายุราชการนั้น นอกจากจะเป็นปัญหาของหน่วยงาน ที่ต้องสูญเสียกำลังคนระดับสมองในส่วนราชการแล้วยังเป็นปัญหา และส่งผลกระทบต่อผู้บริหารสถานศึกษาที่เกษียณอายุโดยตรงอีกด้วย กล่าวคือในส่วนบุคคล การเกษียณอายุเป็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับอาชีพและรายได้ การออกจากงานทำให้รายได้

ลดน้อยลง การดำเนินชีวิตได้เปลี่ยนไปจากเดิมจากการเป็นผู้มีตำแหน่งทางสังคม กลายเป็นคนสามัญธรรมดา อำนาจบารมีและความมีชื่อเสียงค่อย ๆ ลดน้อยลง บางรายที่ปรับตัวไม่ได้จะทำให้เกิดทัศนคติในทางลบ เช่น รู้สึกว่าตนเองคือคุณค่าไร้ประโยชน์ต่อสังคม ความรู้สึกเช่นนี้ ส่งผลกระทบทั้งร่างกายและจิตใจของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นอย่างมาก (สุรกุล เจนอบรม 2541 : 62)

ปัญหาของการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษาที่เกษียณอายุจะต้องเผชิญกับปัญหาด้านต่าง ๆ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ดังนี้ 1) ปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย เนื่องมาจากความเสื่อมโทรมของระบบต่าง ๆ ในร่างกาย ทำให้สุขภาพไม่แข็งแรง เจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ได้ง่าย 2) ปัญหาด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ มีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เช่น ความวิตกกังวลต่อความเจ็บป่วย ความหงุดหงิดหวาดระแวง ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การสูญเสียบุคคลใกล้ชิด สูญเสียสมรรถภาพทางสังคม และหน้าที่การงาน เป็นต้น 3) ปัญหาทางด้านครอบครัวเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบครอบครัว เช่น บุตรแต่งงานและแยกครอบครัว ครอบครัวที่เคยมีสมาชิกหลายคนอยู่กันอย่างอบอุ่นอาจต้องแยกย้ายกันออกไป เหลือผู้เกษียณอายุอยู่กับคู่สมรสหรือบุตรคนใดคนหนึ่ง เมื่อบุตรออกไปทำงาน ผู้เกษียณอายุต้องอยู่บ้านตามลำพัง บางคนไม่สามารถอยู่กับบุตรได้ต้องเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ 4) ปัญหาด้านสังคม ผู้เกษียณอายุมักขาดเพื่อน เนื่องมาจากสภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวยให้ไปมาหาสู่เพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันได้ หรือเพื่อนตายไป การขาดสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลในครอบครัวที่เขาวัยกว่าเนื่องจากทัศนคติที่แตกต่างกันทำให้เกิดความขัดแย้งได้ง่าย 5) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ผู้เกษียณอายุที่ไม่มีรายได้อาจต้องพึ่งพาบุตรหลานในด้านการเงิน และการกินอยู่โดยเฉพาะบุตรหลานที่มีรายได้น้อยหรือไม่มีบุตรหลานอุปการะ (บรรลุ ศิริพานิช 2550 :1-3)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐมเขต 1 และเขต 2 จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 20) โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐมเขต 1 มีเขตรับผิดชอบจัดการศึกษาของจังหวัดนครปฐม 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอดอนตูมและอำเภอกำแพงแสน มีโรงเรียนในสังกัดที่เป็นของรัฐบาล จำนวน 145 โรงเรียน จำนวนข้าราชการครูทั้งหมด 2,876 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 145 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 2548 : 1-20) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐมเขต 2 มีเขตรับผิดชอบจัดการศึกษาของจังหวัดนครปฐม 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอนครชัยศรี อำเภอสมาปราชญ์ อำเภอบางเลน และอำเภอกุสุมาลย์ มีโรงเรียนในสังกัดที่เป็นของรัฐบาล จำนวน 144 โรงเรียน จำนวนข้าราชการครูทั้งหมด 2,366 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 144 คน (สำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษานครปฐม เขต 2 2548 : 1-16) ซึ่งปีงบประมาณ 2546 - 2548 ผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 2 เขต เกษียณอายุราชการ ดังนี้ ในปีงบประมาณ 2546 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 ผู้บริหารสถานศึกษาเกษียณอายุราชการ จำนวน 3 คน ปีงบประมาณ 2547 จำนวน 4 คน และปีงบประมาณ 2548 จำนวน 4 คน ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐมเขต 2 ที่เกษียณอายุราชการ ในปีงบประมาณ 2546 จำนวน 3 คน ปีงบประมาณ 2547 จำนวน 5 คน และปีงบประมาณ 2548 จำนวน 4 คน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐมเขต 1 และเขต 2 ที่เกษียณอายุราชการ ปีงบประมาณ 2546 - 2548

ปีงบประมาณ เขตพื้นที่การศึกษา	จำนวนผู้บริหารสถานศึกษาที่เกษียณอายุราชการ								
	2546		2547		2548		รวม		รวมทั้งสิ้น
	1	2	1	2	1	2	1	2	
ประเภทข้าราชการครู									
ผู้บริหารสถานศึกษา	3	3	4	5	4	4	11	12	23
รวม	3	3	4	5	4	4	11	12	23

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1, “ทะเบียนคุมเกษียณอายุราชการข้าราชการครู” 2548, 1 - 20.

: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2, “ทะเบียนคุมเกษียณอายุราชการข้าราชการครู” 2548, 1 - 16.

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 ในอีก 10 ปี ข้างหน้า ปีงบประมาณ 2549 - 2558 มีผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะเกษียณอายุราชการ จำนวน 74 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 2548 : 1 - 20) ในส่วนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะเกษียณอายุราชการ จำนวน 55 คน เมื่อรวมทั้ง 2 เขตพื้นที่การศึกษาแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องเกษียณอายุราชการ จำนวนทั้งสิ้น 129 คน ซึ่งจะทำให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 ต้องสูญเสียบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถไปเป็นจำนวนมาก และเมื่อผู้บริหารสถานศึกษาเกษียณอายุราชการแล้วจะเข้าสู่วัยสูงอายุ ย่อมจะต้องประสบปัญหาเช่นเดียวกันกับผู้สูงอายุโดยทั่ว ๆ ไป คือปัญหาสุขภาพ อันเกิดเนื่องจากการเสื่อมสภาพการทำงานของอวัยวะในร่างกายตามกระบวนการ เมื่อสูงอายุแล้วยังต้องเผชิญกับปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างกะทันหัน เมื่อปลดเกษียณอีกด้วย

เช่น การสูญเสียตำแหน่งหน้าที่การงาน การถูกลดบทบาทและสถานภาพในสังคม การมีรายได้ลดลง ซึ่งถือเป็นปัญหาซ้ำสองของผู้เกษียณอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มียศตำแหน่งหน้าที่สูงหรือผู้ที่เคยทำงานเกี่ยวข้องกับบุคคลจำนวนมากจะรู้สึกเหงา ว้าเหว่ เบื่อหน่ายตนเอง รู้สึกว่าตนเองไร้คุณค่าและสูญเสียอำนาจเมื่อต้องพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ไป ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจตามมา (สุรกุล เจนอภรม 2541 : 62) ปัจจุบันพบว่า ภาวะช็อกจากการเกษียณอายุ (retirement shock) ถูกพบมากในกลุ่มผู้เกษียณอายุ ซึ่งจะเกิดขึ้นอย่างรุนแรงทันทีหลังเกษียณ เนื่องจากผู้เกษียณอายุไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เคยปฏิบัติเป็นประจำ และขาดสัมพันธภาพในสังคมอย่างกะทันหัน โดยจะเกิดภาวะตึงเครียดเศร้าหมองแล้วส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ทำให้ถึงแก่กรรมก่อนวัยอันควร (Hurlock 1980 : 441)

ปัจจุบันหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้พยายามจะหาทางป้องกันและแก้ปัญหาเพื่อให้ผู้เกษียณอายุซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าเพราะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญและประสบการณ์ต่าง ๆ ได้ใช้ชีวิตภายหลังเกษียณอายุอย่างมีความสุข สิ่งสำคัญที่สุดที่จะช่วยแก้ไขปัญหากับการเกษียณอายุก็คือตัวผู้เกษียณอายุที่ต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อจะใช้ชีวิตภายหลังเกษียณอย่างเหมาะสมไว้ล่วงหน้า

การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ ถือว่าเป็นการวางแผนชีวิตอย่างหนึ่ง การเตรียมตัวจะช่วยลดความวิตกกังวล ช่วยทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อวัยชรา ดังนั้นการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะเกษียณอายุสามารถปรับตัวต่อการดำรงชีวิตภายหลังเกษียณอายุได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งลดภาระของครอบครัวและของรัฐที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้เกษียณอายุเพราะการเตรียมตัวเป็นการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัว ชุมชนและสังคม (ธาดา วิมลวัตรเวที 2543 : 3)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่อง การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ว่ามีการเตรียมตัวอยู่ในระดับใด มีปัญหาและแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการอย่างไร เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา และเพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมบุคลากรเหล่านี้ให้สามารถดำเนินชีวิตหลังเกษียณอายุได้ด้วยตนเองอย่างมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีตลอดอายุขัย ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้สามารถทำประโยชน์ให้แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับความสำคัญและปัญหาของการวิจัยผู้วิจัยจึงกำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

1. เพื่อทราบการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อทราบปัญหาและแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา

ศึกษา

ข้อคำถามของการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการแสวงหาคำตอบการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดข้อคำถามของการวิจัยไว้ดังนี้

1. การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับใด
2. ปัญหาและแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษาเป็น

อย่างไร

สมมติฐานของการวิจัย

เพื่อเป็นการแสวงหาคำตอบของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ คือ “การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง”

ขอบข่ายเชิงอ้างอิงของการวิจัย

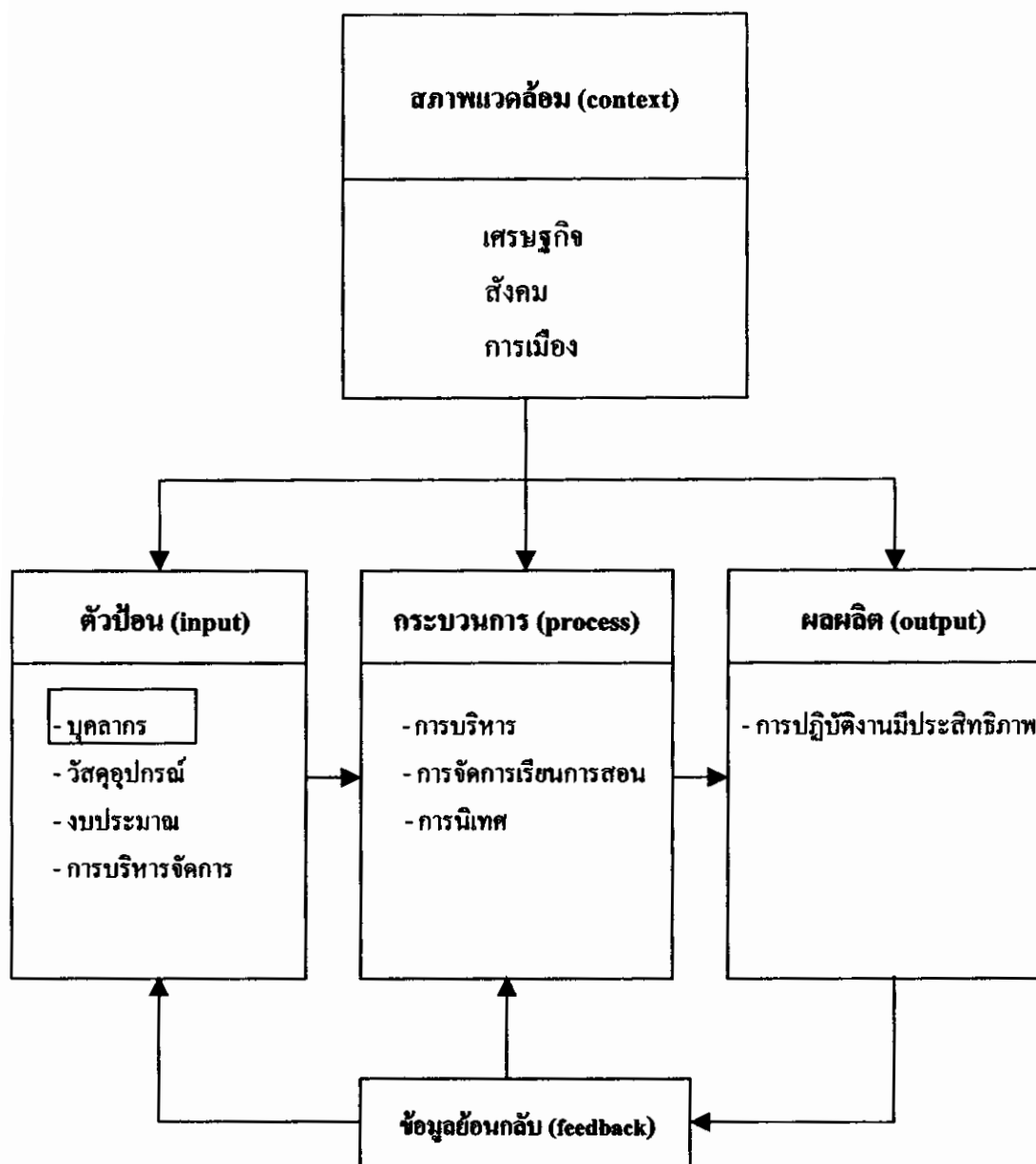
ในการหาแนวทางในการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีเชิงระบบของแคทซ์และคาห์น (Katz and Kahn 1978 : 20) ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (output) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม (context) และข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ในการจัดการศึกษามีลักษณะการจัดการระบบเปิดเช่นเดียวกัน โดยปัจจัยนำเข้า (input) ได้แก่ บุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษา วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ การบริหารจัดการ ผ่านเข้าสู่กระบวนการ (process) ได้แก่ การบริหาร การจัดการเรียนการสอน การนิเทศ และผลผลิตที่ได้ (output) คือ การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบทั้งหลายมีผลกระทบต่อเนื่องกัน และยังมีบริบท (context) ซึ่งมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมได้แก่สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม สภาพทางการเมือง

แนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ เช่น จรรยา เลียงเสนาะ (2527 : 36 - 39) กล่าวถึงสิ่งที่ต้องเตรียมตัวเมื่อเกษียณอายุในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) เตรียมตัวด้าน

ร่างกาย ร่างกายจิตใจจะติดตามไปด้วย ดังนั้นการรู้จักรับประทานอาหารที่ถูกสัดส่วน ออกกำลังกาย อย่างพอเหมาะและเหมาะสมกับสภาพร่างกายอย่างสม่ำเสมอ ปฏิบัติตนในเรื่องของสุขวิทยาส่วนบุคคลอย่างถูกต้องจะทำให้ร่างกายแข็งแรงมีความเสื่อมตามวัยช้าลง 2) เตรียมตัวด้านจิตใจ เตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง มองโลกในแง่ดียอมรับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและสังคม 3) เตรียมตัวด้านสังคม การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคมนับว่าเป็นสิ่งสำคัญกล่าวคือ การที่ผู้เกษียณอายุมีกิจกรรมทำนั้น จะช่วยทำให้ผู้เกษียณอายุรู้สึกว่าชีวิตมีคุณค่า และเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็วไม่เกิดความรู้สึกเจียบเหว้า นอกจากนี้การทำกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยทำให้ผู้เกษียณอายุ มีความปราศเปรื่องคล่องแคล่วอยู่ตลอดเวลา 4) เตรียมสะสมเงิน เงินเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ควรที่จะสะสมเงินไว้ในวันบั้นปลายของชีวิต 5) เตรียมที่อยู่อาศัยควรมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะอยู่กับใคร ที่ไหนจะอยู่ตามลำพังหรือจะอยู่กับบุตรหลาน 6) เตรียมตัวงานอดิเรก งานอดิเรกจะช่วยทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสุขเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้รู้สึกว่าตนเองมีประโยชน์ไม่ปล่อยเวลาให้สูญไปโดยไร้ค่า งานอดิเรกบางอย่างอาจทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ บรรลุ ศิริพานิช (2538 : 3 - 6) กล่าวถึงความจำเป็นในการเตรียมตัวเกษียณอายุการทำงานเพื่อจะได้สามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตใหม่ โดยต้องเตรียมในสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ 1) เตรียมด้านสุขภาพร่างกาย 2) เตรียมเรื่องการเงินและทรัพย์สิน 3) เตรียมบ้านที่อยู่อาศัย 4) เตรียมเรื่องงานอาชีพและงานอดิเรกทำภายหลังเกษียณอายุการทำงาน ส่วน ชลธ ธรรมศิริ (2540 : 1 - 3) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณ 3 ปี ดังนี้ 1) ที่อยู่อาศัย เตรียมไว้ว่าใช้ชีวิตบั้นปลายเมื่อออกจากงานแล้ว ที่ไหน อย่างไร 2) การเงิน ต้องตัดสินใจว่าจะรับบำเหน็จ หรือบำนาญ ประเมินเงินเก็บหรือทรัพย์สินมีเพียงใด จะสะสมทรัพย์ในรูปแบบใดและประเมินการใช้จ่ายใช้สอยประจำวัน รวมถึงการทำงานเพื่อให้มีรายได้พิเศษตามความรู้ความสามารถของตนหรือผ่อนคลายเป็นอากรมณ์ เช่น ทำสวน เลี้ยงสัตว์ แ่่งหนังสือ ทำงานตามถนัด 3) สุขภาพอนามัย ตรวจสอบสุขภาพเป็นประจำ ทำงานและพักผ่อนให้เพียงพอ รับประทานอาหารที่ย่อยง่ายเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ออกกำลังกายตามฐานะทางสังคมและความชอบ ผู้ที่มีโรคประจำตัวควรปฏิบัติตามแพทย์สั่ง และไปหาแพทย์ตามเวลา 4) จิตอากรมณ์ ทำตัวเป็นคนอยู่ง่ายใช้ชีวิตตามสบายไม่รบกวนใคร มีธรรมะประจำใจ แสงสว่างทางสงบให้แกจิตใจมีความรับผิดชอบเท่าที่จำเป็น เพื่อความภาคภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง ส่วน สุรกุล เจนอบรม (2541 : 70 - 81) ได้กล่าวว่าการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการควรมีการเตรียมตัวกัน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านร่างกายและจิตใจว่าได้มีการวางแผนในเรื่องของการปรับตัวอย่างไร ปรับสภาพจิตใจอย่างไร เพื่อเตรียมรับการเกษียณอายุราชการ 2) ด้านรายได้และการใช้จ่ายการเงินหรือทรัพย์สิน ผู้เกษียณอายุควรรู้จักวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเงินของตัวเองว่ามีรายได้เท่าไร รายจ่ายเท่าไร สมดุลกันหรือไม่ 3) ด้านที่อยู่อาศัย เมื่อใกล้

เกษียณได้มีการเตรียมตัวและตกลงใจว่าจะอยู่ที่ไหนอย่างไรเมื่อเกษียณแล้ว 4) ด้านงานอดิเรก เป็นงานพิเศษที่ทำเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินหรือเป็นงานสำรองจากงานหลักโดยทั่วไปแล้ว งานอดิเรกจะทำเมื่อมีเวลาว่างจากงานประจำ งานอดิเรกมีคุณค่าต่อสุขภาพกายและจิตใจ สร้างมิตรภาพที่ดีต่อกัน ให้ความรู้ฝึกทักษะ และช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระเหมาะสมกับทุกเพศ ทุกวัย 5) ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม นับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง กล่าวคือคนที่ผู้เกษียณอายุมีกิจกรรมทำนั้น จะช่วยให้ผู้เกษียณอายุรู้สึกว่ามีคุณค่าและเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็วไม่เกิดความเหงา เพราะว่ามีโอกาสได้พบปะสังสรรค์กับบุคคลต่างวัยหรือวัยเดียวกัน จะช่วยให้การปรับตัวด้านอารมณ์ และสังคมของผู้เกษียณอายุดีขึ้น การเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมต่าง ๆ ควรเลือกตามความสนใจของตนเอง ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 ขอบข่ายเชิงอ้างอิงของการวิจัย

ที่มา : ประยุกต์จาก Daniel Katz and Robert L. Kahn, The Social Psychology of Organization, 2nd ed. (New York : John Wiley and Son, 1978), 20.

: กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) 2546), 32.

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดของสุรกุล เจนอบรม (2541 : 70 - 81) ซึ่งได้ให้แนวคิดในการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ ดังนี้ 1) ด้านร่างกายและจิตใจ 2) ด้านรายได้และการใช้จ่าย 3) ด้านที่อยู่อาศัย 4) ด้านงานอดิเรก 5) ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม และจรรยา เสียสละ (2527 : 36 - 39) ดังนี้ 1) เตรียมตัวด้านร่างกาย 2) เตรียมตัวด้านจิตใจ 3) เตรียมตัวด้านสังคม 4) เตรียมสะสมเงิน 5) เตรียมที่อยู่อาศัย 6) เตรียมตัวงานอดิเรก โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดของสุรกุล เจนอบรม มาใช้ในการวิจัย จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านรายได้และการใช้จ่าย 2) ด้านที่อยู่อาศัย 3) ด้านงานอดิเรก 4) ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม และจรรยา เสียสละ จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ 1) เตรียมตัวด้านร่างกาย 2) เตรียมตัวด้านจิตใจ ดังนั้นแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) การเตรียมตัวด้านร่างกาย 2) การเตรียมตัวด้านจิตใจ 3) การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย 4) การเตรียมตัวด้านงานอดิเรก 5) การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย 6) การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ดังแผนภูมิที่ 2

การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ
1. การเตรียมตัวด้านร่างกาย 2. การเตรียมตัวด้านจิตใจ 3. การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย 4. การเตรียมตัวด้านงานอดิเรก 5. การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย 6. การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

แผนภูมิที่ 2 ขอบเขตของการวิจัย

ที่มา : สุรกุล เจนอบรม, วิถีทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย, คณะครู ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กรุงเทพฯ : นิชนแอคเวอร์ไทซิงกรุ๊ป, 2541), 70 - 81.

: จรรยา เสียสละ, “เพื่อความสุขในวัยสูงอายุ”, วารสารสุศึกษา, 7 (กรกฎาคม - กันยายน 2527) : 36 - 39.

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดนิยามขอบเขต หรือความหมายของ คำศัพท์เฉพาะในการวิจัย ดังนี้

การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ หมายถึง การวางแผนการดำเนินการหรือการปฏิบัติ อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อเป็นการเตรียมการดำเนินชีวิตภายหลังเกษียณอายุราชการ ได้แก่ การเตรียมตัว ด้านร่างกาย การเตรียมตัวด้านจิตใจ การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย การเตรียมตัวด้าน งานอดิเรก การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัยและการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ข้าราชการครูที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 ตามพระราช บัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ที่มีอายุ 51 - 60 ปี ที่จะเกษียณ อายุราชการในปีงบประมาณ 2549 - 2558 ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 รับผิดชอบจัดการศึกษา 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอกำแพงแสนและอำเภอดอนตูม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 รับผิดชอบจัดการศึกษา 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบางเลน อำเภอนครชัยศรี อำเภอสมาปรานและอำเภอพุทธมณฑล

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาสาระสำคัญจากแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยต่าง ๆ ในบทนี้ จึงนำเสนอสาระสำคัญ ดังนี้ 1) การเกษียณอายุราชการ 2) ผู้บริหารสถานศึกษา 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การเกษียณอายุราชการ

ความหมายของการเกษียณอายุ

เกษียณ หมายถึง สิ้นไป คำว่า “เกษียณอายุราชการ” หมายถึงการออกจากตำแหน่งทางสังคมหรือหน้าที่การงานตามอายุ โดยเกณฑ์การเกษียณอายุจะใช้แตกต่างกันไป ตามแต่ละประเทศที่จะกำหนด เช่น ในบางประเทศกำหนดให้มีการเกษียณอายุจากการทำงานเมื่ออายุ 55 ปี บางประเทศกำหนดอายุเกษียณจากการทำงาน 60 ปี หรือบางประเทศกำหนดเมื่ออายุ 65 ปี เป็นต้น

การเกษียณอายุราชการ เป็นกระบวนการทางสังคมในการประกอบอาชีพที่กำหนดให้บุคคลที่ได้รับการจ้างงานต้องออกจากงานเมื่อถึงช่วงอายุที่กำหนดไว้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการเกษียณอายุ หมายถึง การถอนตัวออกจากภาวะการหนึ่งไปสู่ภาวะการหนึ่ง จากสิ่งแวดล้อมหนึ่งไปสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ เช่น การถอนตัวออกจากภาวะการเป็นข้าราชการไปสู่ภาวะของการเป็นอิสระ หมดภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ หรือไปสู่บทบาทหน้าที่ธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น (สุรกุล เจนอบรม 2541 : 60) ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 144) ให้ความหมายของการเกษียณอายุว่า หมายถึง การครบกำหนดอายุรับราชการ สิ้นกำหนดเวลารับราชการหรือทำงาน บรรลุ ศิริพานิช (2550 : 27) ได้ให้ความหมายการเกษียณอายุการทำงาน หมายถึง การที่ต้องหยุดทำงานที่เคยทำอยู่เป็นประจำ เพราะเหตุอายุครบกำหนดที่หน่วยงานนั้นกำหนดไว้ หรือหยุดทำงานนั้น ๆ เพราะร่างกายไม่เหมาะสม สุรกุล เจนอบรม (2541 : 60) ได้ให้ความหมายของการเกษียณอายุ หมายถึง กระบวนการทางสังคมในการประกอบอาชีพที่กำหนดให้บุคคลที่ได้รับการจ้างงานต้องออกจากงาน เมื่อถึงช่วงอายุที่กำหนดไว้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การเกษียณอายุ หมายถึง การถอนตัวจากภาวะหนึ่งไปสู่อีกภาวะหนึ่งจากสิ่งแวดล้อมหนึ่งไปสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ ธีระ ชัยยานนท์ (2542 : 12) กล่าวว่า การเกษียณอายุเป็นกระบวนการทางสังคมในการประกอบอาชีพ ที่กำหนดให้บุคคลที่ได้รับการจ้างงานต้องออกจาก

งานเมื่อถึงอายุที่กำหนดไว้ การเกษียณอายุของข้าราชการไทย หมายถึง การที่ข้าราชการต้องออกจากราชการเมื่อมีอายุครบกำหนดตามที่กฎหมายประกาศไว้ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2542 : 6) ได้ให้ความหมายของการเกษียณอายุ หมายถึง การสิ้นสุดหรือยุติการทำงานที่ได้ปฏิบัติมานาน และผู้ที่เกษียณอายุแล้ว จะได้รับบำเหน็จหรือบำนาญเป็นสิ่งตอบแทน โดยทั่วไปจะใช้อายุตัวบุคคลและระยะเวลาการทำงานเป็นเกณฑ์ในการกำหนดอายุเกษียณ สุนิดา พูนสวัสดิ์ (2543 : 6) ได้ให้ความหมายการเกษียณอายุ หมายถึง การพ้นจากความเป็นราชการตามกาลเวลาที่ทางราชการของแต่ละประเทศกำหนดไว้

ชัยมณตรี ปานประภากร (2544 : 20) ได้ให้ความหมายการเกษียณอายุ คือ การที่บุคคลคนหนึ่งได้ทำงานมาถึงจุด ๆ หนึ่งแล้วสมควรแก่การหยุดพักผ่อนหรือเปลี่ยนบทบาทเพราะถือว่าความสามารถในการทำงานนั้นได้ลดลงไปตามอายุของการทำงาน พรหมธิกา เอี่ยมศิริปริดา (2545 : 10) ได้ให้ความหมายของการเกษียณอายุ หมายถึง การสิ้นสุดหรือยุติการทำงานของผู้ที่ปฏิบัติงานมานาน จนไม่สามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพต่อไป จึงต้องยุติการทำงาน ซึ่งแต่ละหน่วยงานจะมีการระบุอายุครบกำหนดไว้และผู้ที่จะเกษียณอายุแล้วจะได้รับบำเหน็จหรือบำนาญเป็นสิ่งตอบแทน วิชัย ปิ่นประจักษ์ (2545 : 16) ได้ให้ความหมายของการเกษียณอายุ หมายถึง การสิ้นสุดหรือยุติการทำงานที่ได้ปฏิบัติมานานและผู้ที่จะเกษียณอายุแล้ว จะได้รับบำเหน็จหรือบำนาญเป็นสิ่งตอบแทน โดยทั่วไปจะใช้อายุตัวบุคคลและระยะเวลาการทำงานเป็นเกณฑ์ ในการกำหนดอายุเกษียณ

แคสเตเตอร์ (Castetter 1976 : 476) กล่าวถึง การเกษียณอายุงานว่าเป็นกระบวนการให้บริการอย่างต่อเนื่องแก่คนงานซึ่งเป็นการรักษาระบบการทำงานไว้ โดยจะมีบุคลากรในจำนวนที่เหมาะสมกับงานและอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมในเวลาอันสมควรแก่การปฏิบัติงาน คลาร์ก (Clark 1980 : 9) ได้ให้ความหมายของการเกษียณอายุ (retirement) เป็น 2 นัย คือระยะเวลาสิ้นสุดของการทำงานภายหลังจากได้ทำงานมาเป็นระยะเวลานานสำหรับบุคคลในวัยสูงอายุ อีกนัยหนึ่งหมายถึง การลดชั่วโมงการทำงานลงจากเดิมจนอาจถึงระดับต่ำสุดจนไม่ต้องทำงานเลย โดยนัยนี้อาจหมายถึงผู้สูงอายุที่ปฏิบัติงานมานานหรือผู้ปฏิบัติงานในวัยอื่นก็ได้ เบอร์นไซด์ (Burnside 1981 : 603) กล่าวถึง การเกษียณอายุว่าเป็นวงจรชีวิตในการประกอบอาชีพที่อยู่ในช่วงต่ำสุดของการจ้างงานความรับผิดชอบต่ออาชีพและโอกาสในการทำงานต่าง ๆ จนต่ำลงอย่างสุดขีด นอกจากนี้การเกษียณอายุงานยังเป็นกระบวนการให้แก่แต่ละบุคคล ได้มีการจัดเตรียมชีวิตเพื่อการเริ่มแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ เพื่อการปรับตัวหรือแม้แต่การปลีกตัวออกจากสังคมเมื่อเกษียณอายุงานแล้ว ฟิลลิปสัน (Phillipson 1993 : 180) ได้กล่าวว่า การเกษียณอายุงานเป็นกลไกให้แก่แต่ละบุคคลถอนตัวออกจากสังคมการทำงาน ช่วยให้เกิดการกระจายงานจากคนสูงอายุไปยังคนหนุ่มสาว

สรุปได้ว่า การเกษียณอายุราชการ หมายถึง การที่ข้าราชการต้องออกจากราชการเมื่อมีอายุครบกำหนดตามที่กฎหมายประกาศไว้และผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วจะได้รับบำเหน็จหรือบำนาญเป็นสิ่งตอบแทน

การเกษียณอายุราชการเป็นการพ้นจากงานในอีกรูปแบบหนึ่ง โดยที่ข้าราชการผู้ได้รับราชการจนอายุครบเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญที่ประกาศใช้ก็ให้บุคคลนั้นออกจากราชการโดยราชการจ่ายเงินค่าตอบแทนไว้ในรูปของเงินบำเหน็จหรือบำนาญอย่างหนึ่งอย่างใด การออกจากราชการเนื่องจากการเกษียณอายุราชการในประเทศไทยมีวิวัฒนาการตามที่ (ทรงวิทย์ แก้วศรี และทัศนีย์ คุณิตตสุทธิรัตน์ 2526 : 256-277, อ้างถึงใน ชีระ ชัยยานนท์ 2542 : 12) ได้เรียบเรียงไว้ดังนี้

1. ระบบการออกจากราชการก่อนสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ข้าราชการจะออกจากราชการด้วยเหตุ 3 ประการ คือ 1.1) ดาษ เจ้านายและขุนนางสมัยก่อนจะรับราชการจนครบเท่าอายุขัย เนื่องจาก ไม่มีกฎหมายกำหนดปลดชรา หรือเกษียณอายุราชการ 1.2) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออก ซึ่งมี 2 ประเภท คือ ประเภทที่มีความผิดต่ออาญาแผ่นดินถึงกับต้องโทษประหารชีวิตและประเภทที่ทุพพลภาพมากหรือชราภาพมากจนไม่อาจสนองเบื้องพระยุคลบาทได้ การให้ออกจากราชการกรณีนี้เป็นไปตามพระราชวินิจฉัยแห่งพระมหากษัตริย์ 1.3) พันเกณฑ์ที่จะรับราชการ ประเภทนี้ คือ สามัญชนที่เรียกว่า ไพร่ หรือ ทาส ซึ่งต้องถูกเกณฑ์ไปช่วยงานหลวงตั้งแต่อายุ 18 - 60 ปี เมื่อครบอายุแล้วก็พ้นเกณฑ์หรือให้นำนุตรชาย 3 คน มารับราชการแทนก็สามารถพ้นเกณฑ์ได้ ที่จริงแล้วไพร่และทาสเหล่านี้ไม่อาจถือได้ว่าเป็นข้าราชการเหมือนขุนนาง เพราะไม่ได้ทำงานประจำและไม่มีเบี้ยหวัดจ่ายให้

2. ระบบการออกจากราชการในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวตอนต้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปรับปรุงระบบราชการให้เป็นไปตามแบบอย่างสากลมากขึ้น ข้าราชการจะออกจากราชการด้วยเหตุดังนี้ 2.1) ลาออก 2.2) ทางราชการให้ออก 2.3) ครบเกษียณอายุ

ในกรณีออกจากราชการด้วยครบเกษียณอายุราชการนี้ ได้มีกฎหมายเกี่ยวกับการเกษียณอายุราชการเป็นครั้งแรก คือ พระราชบัญญัติเบี้ยบำนาญ ร.ศ.120 มาตรา 16 กำหนดให้ ข้าราชการคนใดที่มีอายุครบ 55 ปี ก็ให้ออกจากราชการเพราะเหตุสูงอายุ เว้นไว้แต่ราชการเห็นว่า ผู้นั้นยังไม่มี ความชราภาพมาเบียดเบียนและยังมีความสามารถในการปฏิบัติราชการก็ให้รับราชการต่อไปอีกคราวละ 5 ปี จะเป็นคราวหนึ่งหรือสองคราวก็ได้

3. ระบบการออกจากราชการในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงสมัยปัจจุบัน ในสมัยนี้ได้ออกพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนเป็นฉบับแรกในปี พ.ศ.2471 ข้าราชการ

จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย การออกจากราชการก็ให้เป็นไปตามกฎหมายเช่นเดียวกัน ซึ่งมีหลายกรณี ดังนี้ 3.1) คาย 3.2) เกษียณอายุราชการตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญ เมื่อข้าราชการผู้ใดมีอายุครบเกษียณอายุตามที่กฎหมายระบุไว้ข้าราชการผู้นั้นจะต้องออกจากราชการ 3.3) ลาออก 3.4) ถูกสั่งให้ออกในกรณีที่ไม่ใช่เป็นการลงโทษทางวินัยซึ่งกฎหมายบัญญัติให้ข้าราชการออกจากราชการได้ด้วยเหตุดังนี้ (3.4.1) ถูกสั่งให้ออกในระหว่างทดลองปฏิบัติราชการ ถ้าทดลองแล้วเห็นว่าไม่สมควรให้รับราชการต่อไป ก็สั่งให้ออกจากราชการได้ (3.4.2) การสั่งให้ออกเพราะขาดคุณสมบัติของการเป็นข้าราชการ(3.4.3)ให้ออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญ ซึ่งจะออกได้ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง คือ เหตุทดแทน เหตุรับราชการนาน เหตุสูงอายุและเหตุทุพพลภาพ 3.5) ถูกสั่งลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก

สรุปได้ว่า ในสมัยก่อนไม่มีการกำหนดให้เกษียณอายุราชการ ข้าราชการที่เป็นขุนนางจะรับราชการจนสิ้นอายุขัย หรือจนกว่าพระมหากษัตริย์จะทรงโปรดฯ ให้ออก จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้เริ่มมีการกำหนดให้ข้าราชการเกษียณอายุราชการ และได้ปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

แนวความคิดของการเกษียณอายุเป็นสิ่งที่มิได้มีมาแต่ดั้งเดิม เนื่องจากข้าราชการสมัยก่อนรับราชการจนครบสิ้นอายุขัย หรือจนกว่าไม่สามารถทำงานต่อไปได้ การเกษียณอายุเป็นแนวความคิดที่จะพัฒนาขึ้นมาใหม่ควบคู่กับระบบอุตสาหกรรม ซึ่งมีสาเหตุดังนี้ 1) ประเทศต่าง ๆ ต้องการแรงงานน้อยลง 2) ความเจริญทางเทคโนโลยีทำให้อาชีพต่าง ๆ มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไป ทักษะหรือความชำนาญพิเศษของคนสูงอายุไม่ใช่ว่าจำเป็นอีกต่อไป 3) การประกอบอาชีพด้านธุรกิจหรือราชการได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง จนไม่อาจใช้กฎเกณฑ์ส่วนตัวได้อีกต่อไป จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ทางสังคมเข้ามาช่วย เพื่อทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานไปได้อย่างราบรื่น 4) การเกษียณอายุมีความเกี่ยวข้องกับการรับเงินบำเหน็จบำนาญทดแทน คือ การจ่ายเงินบำเหน็จบำนาญจะถูกกว่าการจ้างด้วยอัตราเงินเดือนที่สูง

องค์ประกอบที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเกษียณอายุ คือ ทักษะของคนในสังคมเกี่ยวกับการมีอายุ คนส่วนใหญ่ในสังคมมักมีความคิดว่า คนสูงอายุจะมีประสิทธิภาพการทำงานต่ำ เชื่อว่าปรับตัวไม่ดี ดังนั้นคนสูงอายุจึงมักไม่ได้รับการสนับสนุนในการเลื่อนตำแหน่ง หรือฝึกฝนความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติม ด้วยเกรงว่าจะไม่คุ้มกับการลงทุน นอกจากนั้นสังคมยังมีความเชื่อว่าคนหนุ่มสาวจะมีการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ในขณะที่คนสูงอายุจะไม่ยืดหยุ่น ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง และไม่ชอบการเสี่ยงด้วยประการทั้งปวง จากอคติดังกล่าวทำให้นายจ้างส่วนใหญ่ไม่ต้องการว่าจ้างคนสูงอายุเข้าทำงาน รวมทั้งมักจะบีบบังคับให้คนสูงอายุมีการเกษียณอายุเร็วกว่ากำหนดโดยเฉพาะในธุรกิจเอกชน เมื่อคนสูงอายุถูกบีบบังคับให้ออกจากงานก่อนกำหนดและไม่สามารถจะหางานทำได้

บุคคลจะมีทัศนคติในทางลบต่อการมีอายุ รวมทั้งมักจะเกิดความท้อถอยที่จะหางานทำหรือล้มเลิกความตั้งใจที่จะทำงาน ส่วนคนสูงอายุที่ยังทำงานอยู่ก็มักต้องการทำงานไปจนถึงวัยเกษียณอายุหรือยาวนานกว่านั้นหากเป็นไปได้

การกำหนดอายุเกษียณอายุของแต่ละประเทศแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม แต่จะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 55 - 65 ปี ซึ่งบางประเทศก็พิจารณาลักษณะงานเข้าไปประกอบด้วย คืองานระดับบริหารหรืองานใช้กำลังสมองจะกำหนดอายุเกษียณสูงกว่างานที่ใช้กำลังกายหรืองานระดับล่างลงมา ดังตัวอย่างการกำหนดอายุเกษียณในบางประเทศ ดังนี้ พจนทรัพย์ จรรยาสุภาพ 2530 : 38-42, (อ้างถึงใน ชีระ ชัยยานนท์ 2542 : 15) 1) ประเทศที่กำหนดเกษียณอายุราชการ 55 ปี ได้แก่ ประเทศอิตาลี และประเทศมาเลเซีย 2) ประเทศที่กำหนดเกษียณอายุ 60 ปี ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น และประเทศอินโดนีเซีย 3) ประเทศที่กำหนดเกษียณอายุ 65 ปี ได้แก่ ประเทศฟิลิปปินส์ 4) ประเทศที่กำหนดเกษียณอายุ ไว้ 70 ปี ได้แก่ ประเทศสวีเดนและประเทศเดนมาร์ก

สำหรับประเทศไทย ได้กำหนดอายุเกษียณราชการไว้ 60 ปี ตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 13 พ.ศ. 2523 เว้นไว้แต่กรณีที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักร เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาการพัฒนาประเทศ คณะรัฐมนตรีจะอนุมัติให้ต่อเวลาราชการต่อไปอีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปี บริบูรณ์ก็ได้

กล่าวโดยสรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการเกษียณอายุ เป็นแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการแรงงานลดน้อยลง ความเจริญทางเทคโนโลยีทำให้ทักษะความชำนาญของผู้สูงอายุไม่มีความจำเป็นและสังคมมักมีความเชื่อว่าผู้สูงอายุทำงานด้อยประสิทธิภาพ จึงมีการกำหนดเกณฑ์ให้ออกจากงานและเกณฑ์ที่ใช้กันโดยทั่วไป คือ อายุ เมื่อบุคคลต้องเกษียณอายุหน่วยงานได้ให้สิ่งตอบแทนในรูปของเงินบำเหน็จหรือบำนาญหรืออื่น ๆ เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้ออกจากงาน และมีให้กระทบกระเทือนต่อฐานะการเงินของคนและครอบครัว อย่างไรก็ตามการที่สังคมมีการยอมรับความสามารถของผู้สูงอายุลดน้อยลง จะยิ่งทำให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติในทางลบต่อการมีอายุ การเกษียณอายุจึงเปรียบเสมือนดาบสองคม ในด้านหนึ่งนั้นการเกษียณอายุเป็นการให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพักผ่อน แต่อีกด้านหนึ่งก็สร้างความกระทบกระเทือนจิตใจต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก

ระยะต่าง ๆ ของการเกษียณอายุ

การเกษียณอายุ แอชลีย์ (Atchley 1976 : 63 - 68) ได้กล่าวว่า การเกษียณอายุเป็นกระบวนการที่บุคคลจะต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงในระยะต่าง ๆ 7 ระยะ คือ

1. ระยะก่อนการเกษียณอายุ (remote phase) เป็นระยะที่บุคคลเริ่มคิดถึงการเกษียณอายุของตนเองที่เริ่มใกล้เข้ามา แต่ยังเป็นช่วงที่ไม่ยอมรับและพยายามไม่คิดคำนึงถึง

2. ระยะใกล้เกษียณ (near phase) เป็นระยะที่บุคคลเริ่มรู้สึกว่าการเกษียณอายุการทำงานนั้นใกล้เข้ามาทุกที ในช่วงนี้จะเริ่มคำนึงเกี่ยวกับการพ้นจากหน้าที่และความไม่แน่นอนว่าตนเองจะทำอะไรบ้างเมื่อเกษียณอายุไป

3. ระยะค้ำฟ้าหึงพระจันทร์ (honeymoon phase) ช่วงหลังเกษียณใหม่ ๆ เป็นระยะที่มีความสุขที่ได้พักผ่อนจากการทำงาน รู้สึกหลุดพ้นจากหน้าที่และมีโอกาสได้ทำในสิ่งที่ต้องการ ซึ่งไม่เคยได้มีเวลาทำมาก่อน มีเวลาว่างที่เป็นอิสระในระยะนี้ ช่วงเวลาดังกล่าวนี้อาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล เช่น บางคนจะอยู่ในช่วง honeymoon phase เป็นระยะ 1 - 5 ปี หรือบางคนอาจจะน้อยกว่า 1 ปีก็ได้ อย่างไรก็ตาม ผู้เกษียณอายุบางคนจะไม่ได้มีโอกาสเข้ามาอยู่ในระยะดังกล่าวนี้เลย เนื่องจากผู้ที่มีความสุขในช่วงระยะเวลานี้ มักจะต้องมีสถานภาพเศรษฐกิจที่ดีพอ ที่นี้ก็อาจจะทำอะไรก็ได้ตามที่ตนชอบและสนใจ ซึ่งผู้สูงอายุหลายคนไม่มีโอกาสดังกล่าว ดังนั้นจึงเริ่มที่จะปรับตัวเข้าสู่ระยะที่ 4 ของการเกษียณอายุทันที

4. ระยะขมขื่นใจ (disenchantment phase) เป็นระยะที่มีความเครียดสูงมีความไม่สบายใจจากสาเหตุต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น รายได้ไม่พอ ไม่มีอาชีพ ต้องปรับตัวสู่สังคมใหม่ บทบาทที่เคยโคตรเด่นในสังคมเสื่อมสลายไป เป็นต้น ระยะนี้เป็นระยะที่เกิดภาวะอาการทางจิตใจ มีความทรมาน ซึมเศร้า โกรธ เครียด ไม่พอใจในสภาพทั่วไป บุคคลที่มีความเพ้อฝันในช่วงก่อนการเกษียณอายุการทำงานมากเท่าใดก็จะรู้สึกเศร้ามากเท่านั้น

5. ระยะปรับตัวใหม่ (reorientation phase) เป็นระยะที่เริ่มจะปรับตัวเข้ากับการดำเนินชีวิตภายหลังการเกษียณได้อีกครั้งหนึ่งหลังจากที่ได้ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ภายหลังการเกษียณมา ซึ่งทำให้ตนเองเกิดการรับรู้และเข้าใจถึงการดำเนินชีวิตมากขึ้น จากการศึกษาพบว่า การรวมกลุ่มในรูปของสมาคม ชมรม กลุ่มเพื่อน หรือกลุ่มอาสาสมัคร ฯลฯ สำหรับผู้เกษียณอายุราชการแล้วนั้นมีส่วนช่วยได้มากในการที่จะทำให้ผู้สูงอายุได้ปรับตัวเข้ากับสภาพของการเกษียณได้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งนับเป็นทางเลือกใหม่สำหรับบุคคลที่อยู่ในวัยนี้

6. ระยะคงสมดุล (stabilization phase) เป็นระยะที่สามารถจัดการเกี่ยวกับตนเองได้ดี ไม่ต้องพึ่งพาใครมาก ทุกสิ่งทุกอย่างลงตัว บางคนอาจเข้าถึงระยะนี้แต่บางคนก็อาจมาไม่ถึง

7. ระยะสิ้นสุด (termination phase) เป็นระยะสุดท้ายของการเกษียณอายุงานบางราย อาจจะกลับเข้าไปเริ่มกิจกรรมทางสังคมใหม่ ถ้าพบว่าการกิจกรรมทางสังคมนั้นคือแนวทางการใช้ชีวิต ภายหลังการเกษียณอายุที่ตนเองปรารถนา แต่โดยส่วนมากแล้วระยะสิ้นสุดของการเกษียณนี้ เนื่องมาจากสาเหตุการทรุดโทรมลงของร่างกาย การเจ็บป่วย และไม่สามารถดูแลตนเองได้อีกต่อไป รวมไปถึงสภาวะสุดท้ายของการมีชีวิตด้วย

ผู้เกษียณอายุจะมีช่วงชีวิตทั้ง 7 ระยะ แตกต่างกันในแต่ละช่วง บางคนอาจมีระยะที่ 3 หรือที่ 4 ตื้นมาก หรือไม่พบเลยก็ได้ เช่นคนที่เกษียณอายุจากงานหนึ่ง อาจจะมีงานใหม่ทำต่อเลย ไม่มีระยะที่ 3 หรือบางคนอาจมีระยะที่ 4 ยาวนานเพราะการปรับตัวไม่ได้ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานสูงอาจถึงแก่กรรมในช่วงนี้ก็ได้ ดังนั้นจะเห็นว่าระยะที่ 4 ซึ่งเป็นระยะขมขื่นใจ เป็นระยะที่มีความสำคัญมากเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของชีวิตของผู้สูงอายุ หากผู้สูงอายุมีการวางแผน และเตรียมการที่ดีแล้วเขาจะสามารถก้าวเข้าสู่ระยะที่ 5 ได้อย่างดี

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเกษียณอายุ

ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้เกษียณอายุนั้นมีอยู่หลายทฤษฎีด้วยกัน ทฤษฎีภาวะสูงอายุทางจิตวิทยา เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงจิตวิทยาสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งได้มีนักจิตวิทยาสังคมได้เสนอเป็นแนวคิดและทฤษฎีหลายทฤษฎี (McPherson 1983 : 15 - 20) ดังนี้

1. ทฤษฎีแห่งบทบาท (role theory) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า เมื่อบุคคลเข้าสู่วัยเกษียณอายุ จะต้องมีการปรับสภาพต่าง ๆ หลายอย่างที่ไม่ใช่บทบาทเดิมของตน เช่น การละทิ้งบทบาทสังคมและความสัมพันธ์ซึ่งเป็นแบบวัยผู้ใหญ่ยอมรับบทบาทของสังคม และความสัมพันธ์ในรูปแบบของคนสูงอายุละเว้นจากความผูกพันกับคู่สมรส เนื่องมาจากความตายของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง นักจิตวิทยาสังคมมีแนวคิดที่บางคนจะมีปัญหาต่อการปรับตัวเมื่อเข้าสู่วัยชรา ซึ่งอาจเนื่องมาจากขาดการสนับสนุนตั้งแต่วัยเด็กจนสู่วัยชราจึงเกิดการปรับตัวได้ยาก นอกจากนั้นสังคมยังตีตราว่าวัยชราเป็นวัยที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น จึงเกิดปัญหาการปรับตัวในสังคมยาก

2. ทฤษฎีกิจกรรม (activity theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่ากิจกรรมเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญกับคนทุกวัย โดยเฉพาะวัยสูงอายุ การที่ให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมจะทำให้ผู้สูงอายุนั้นยังคงมีบทบาทและสถานภาพ จึงทำให้คนเป็นบุคคลที่มีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของสังคม

3. ทฤษฎีถอยห่างจากสังคม (disengagement theory) ทฤษฎีนี้อธิบายว่าบุคคลจะลดบทบาททางสังคมลงไปตามอายุ ในลักษณะที่สมยอมทั้งสองฝ่ายคือ ฝ่ายบุคคล ฝ่ายสังคมและผู้สูงอายุจะพยายามลดความขัดแย้งจากสถานภาพ โดยการยอมรับบทบาทของตน ตามที่สังคมต้องการ กระบวนการถอยห่างออกจากสังคม จะขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลซึ่งจะลดลง ความผูกพันต่อสังคม

ลดลงตามลำดับ รวมทั้งสูญเสียความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น เป็นเหตุให้ผู้สูงอายุจะค่อย ๆ ลดบทบาททางสังคมของตนเอง เกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่มีค่า แต่ก็มิใช่ผู้สูงอายุบางกลุ่มพอใจที่จะอยู่คนเดียวและถือว่าเป็นประสบการณ์ที่ดี มีความต้องการที่จะสนใจต่อตนเองมากขึ้น จึงเป็นส่วนช่วยให้เต็มใจที่จะลดบทบาททางสังคม ช่วยทำให้เกิดความสมดุลระหว่างตัวบุคคลกับสังคม

4. ทฤษฎีความต่อเนื่อง (continuity theory) ทฤษฎีความต่อเนื่องเป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุจะแสวงหาบทบาททางสังคมใหม่มาทดแทนบทบาททางสังคมเก่าที่ตนสูญเสียไป และยังคงสภาพที่จะพยายามปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่อย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

ทฤษฎีการปรับตัวของรอยล์ (Roy 1989 : 166) ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ว่า ประกอบด้วยร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งทำงานผสมผสานเป็นหน่วยเดียวกัน เพื่อคงภาวะปกติสุขหรือภาวะสุขภาพดี ความเจ็บป่วยหรือสิ่งกระตุ้นอื่น ๆ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกหรือภายในบุคคล ที่เข้าสู่ระบบชีวิตจะก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อบุคคลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ดังนั้น บุคคลจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อรักษาความสมดุลของร่างกาย จิตใจ และสังคมของบุคคล ถ้าบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการปรับตัวจะมีความมั่นคงในชีวิต ซึ่งมีพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็น คือ มีสุขภาพดี ขอมรับความเป็นจริง มีความพึงพอใจในชีวิต เป็นต้น ส่วนผู้ที่ประสบความล้มเหลว ในการปรับตัวก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพ ไม่ขอมรับความเป็นจริง มีความซึมเศร้า เป็นต้น การปรับตัวเพื่อคงภาวะสมดุลในบุคคลนั้น รอยล์ (Roy) ได้รวบรวมพฤติกรรมปรับตัวของมนุษย์ไว้เป็น 4 ประเด็น คือ 1) พฤติกรรมการปรับตัวตามความต้องการทางด้านสรีรวิทยา (physiological needs) เพื่อรักษาภาวะของการมีสุขภาพดี 2) พฤติกรรมการปรับตัวตามมโนทัศน์ของตนเอง (self concept) มีพื้นฐานมาจากความต้องการทางด้านจิตใจ เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง หากบุคคลมีความมั่นคงทางจิตใจ มีความเชื่อมั่น และมองเห็นคุณค่าของตนเอง ขอมรับความเป็นจริง ขอมปรับตัวได้ดีกว่าบุคคลที่มองตนเองไร้ค่า และไม่ขอมรับความเป็นจริง 3) พฤติกรรมการปรับตัวบทบาทหน้าที่ (role function) เป็นการตอบสนองความต้องการเพื่อคงไว้ซึ่งความมั่นคงทางสังคม ในสถานการณ์ใดก็ตามที่บุคคลไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนเองได้ บุคคลต้องมีการปรับตัวเพื่อแสดงบทบาทของตนให้เป็นไปตามปกติ แต่จะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับปรับตัวของบุคคลนั้น 4) พฤติกรรมการปรับตัวตามความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้อื่น (Independence relations) เป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคลเพื่อคงไว้ซึ่งความมั่นคงทางสังคม ดังนั้นความพอเหมาะระหว่างการพึ่งตนเอง การพึ่งผู้อื่น และการให้ผู้อื่นพึ่งพาตน มีส่วนช่วยให้เกิดความมั่นคงทั้งด้านจิตใจและสังคม

ผลกระทบจากการเกษียณอายุราชการ

ผู้ที่เกษียณอายุราชการจะได้รับผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากการเกษียณอายุราชการ ในหลาย ๆ ด้าน เนื่องจากต้องเข้าสู่ภาวะวัยสูงอายุด้วย ซึ่งได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการเกษียณอายุราชการ ดังนี้

สุรกุล เจนอบรม (2541 : 63 - 64) กล่าวว่า การเกษียณอายุราชการก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่เกษียณอายุในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้เกษียณหรือแม้แต่การดำเนินชีวิตอย่างมาก ผลกระทบเหล่านั้น ได้แก่

1. ผลกระทบด้านร่างกาย ผู้ที่เกษียณอายุเป็นผู้สูงอายุ ดังนั้นเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ทำให้ต้องพบกับความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ อย่างมาก เช่น ระบบกระดูกเสื่อมลงทำให้เกิดปัญหาในการเดิน ระบบประสาทต่าง ๆ เสื่อมลง ตามองไม่ชัด หูตึง ทำให้ผู้สูงอายุบางคนไม่สามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายได้ จึงมีผลต่อการดำเนินชีวิตโดยทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ และถ้าขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพก็จะมีสุขภาพที่เสื่อมลงอย่างรวดเร็ว ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีก็จะมี การปรับตัวได้ดีด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าสภาวะทางสุขภาพเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการปรับตัวของ ผู้สูงอายุ

2. ผลกระทบด้านจิตใจ การเกษียณอายุการนับว่ามีผลกระทบต่อจิตใจกับผู้เกษียณ ก่อนข้างมาก เนื่องมาจากการเกษียณอายุก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันต่อกิจวัตรประจำวันจากที่เคยปฏิบัติไปสู่การมีเวลาว่างมากขึ้น และในขณะที่เดียวกันการเกษียณอายุทำให้ ผู้เกษียณอายุนั้น รู้สึกว่าตนเองด้อยคุณค่าเนื่องมาจากอำนาจที่เคยมีอยู่หมดไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ถ้าผู้เกษียณอายุปรับตัวไม่ได้จะทำให้รู้สึกหงุดหงิด ซึมเศร้า คิดว่าตนเองหมดความหมาย ไม่มีคุณค่า ขาดความพึงพอใจต่อสภาพชีวิตในปัจจุบัน

3. ผลกระทบด้านสังคม การเกษียณอายุเป็นการถอนบทบาทจากสังคมภายนอก ทำให้ ผู้เกษียณอายุมีสังคมแต่ภายในบ้าน ขาดการพบปะกับผู้ร่วมงาน บทบาททางสังคมลดน้อยลง อำนาจต่าง ๆ ที่เคยมีหมดไป การได้รับการยกย่องจากผู้ร่วมงาน จากผู้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่น ในสังคมหมดไป สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลให้ผู้เกษียณอายุราชการเกิดความรู้สึกว่าคุณค่า และศักดิ์ศรีของตนเองลดน้อยลงและก่อให้เกิดปัญหาทางจิตใจ มีความเหงาและว้าเหว่ ถ้าไม่มี บทบาทใหม่ขึ้นทดแทนจะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจต่อชีวิต

4. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้เกษียณอายุต้องออกจากงานเดิม ทำให้รายได้ ลดน้อยลงในขณะที่รายจ่ายเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากต้องมีรายจ่ายเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่เสื่อมลง มากขึ้นจากเดิมจึงก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ

บรรณ ศิริพานิช (2550 : 28 - 30) กล่าวว่า ผลกระทบต่อสุขภาพเมื่อเกษียณอายุการทำงาน ได้แก่

1. ทางกาย เมื่อเกษียณอายุ หมายถึงการหยุดจากการทำงานที่เคยทำอยู่เท่านั้น ผลกระทบกับสุขภาพทางกายจึงไม่พบว่าเป็นเรื่องสำคัญ สุขภาพทางกายก็คงดำเนินไปตามปกติ ทั้งนี้เพราะการเกษียณอายุการทำงานเป็นเพียงกำหนดเวลาหนึ่งของกระบวนการสูงอายุ ที่ดำเนินการต่อไปเรื่อย ๆ หากจะมีการเปลี่ยนแปลงทางกายบ้างก็มักเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจมาก่อน

2. ทางจิตใจ นับว่ามีผลกระทบค่อนข้างมาก ทั้งนี้เพราะการเกษียณอายุทำให้เกิด 2.1) การเปลี่ยนแปลงในอาชีพและรายได้ เนื่องจากต้องออกจากงานเดิมทำให้รายได้น้อยลง การหางานใหม่ทำได้ยากขึ้นเพราะต้องแข่งขันกับคนหนุ่มสาวในตลาดแรงงาน การที่ต้องเป็นคนว่างงานทำให้การเปลี่ยนแปลงด้านการดำเนินชีวิตจากการที่ได้รายได้น้อยลง 2.2) การเปลี่ยนแปลงในจิตวิทยาสังคม บทบาทที่เคยแสดงในสังคมถูกจำกัดลง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามตำแหน่งที่หายสาบสูญไป ทำให้คิดว่าความที่เคยได้รับการยกย่องเป็นคนสำคัญกลับกลายเป็นคนธรรมดา ทำให้มองภาพตนเองต่ำลง 2.3) การเสื่อมทางกายภาพและสรีรวิทยาของอวัยวะต่าง ๆ ทำให้สมรรถภาพต่ำลง ผลกระทบทั้งสามประการดังกล่าว ทำให้เป็นปัจจัยทำให้สุขภาพจิตเสื่อมโทรม เป็นผลทำให้เกิดกลุ่มอาการผิดปกติทางจิตใจและอารมณ์ อันได้แก่ อาการเหงาหรือว่าเหว่ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล ทำให้ขาดความสนใจที่จะปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมทั้ง ๆ ที่มีคนคอยดูแลเอาใจใส่ ผู้สูงอายุก็ยังมีสติเหว่ เศร้าหม่นอลอย คล้ายอยู่คนเดียวในโลก อาการจะปรากฏติดต่อกันหลายวัน หรือเกิดเป็นพัก ๆ บางเวลา บางวัน หรือบางสัปดาห์ แล้วแต่ความรุนแรงที่มากระทบจิตใจ อาจพบอาการเจ็บป่วยทางร่างกายรวมด้วยก็ได้ เช่น มีอาการปวดท้อง เมื่ออาหารโดยตรวจหาสาเหตุไม่พบ เป็นต้น ความวิตกกังวล ส่วนใหญ่เป็นผลจากการปรับตัวของผู้เกษียณอายุเพื่อเข้ากับสังคมใหม่ หรือสถานการณ์ชีวิตใหม่ ความไม่แน่ใจในการปรับตัวทำให้เกิดความกลัวและวิตกกังวลมีอาการย้ำคิดย้ำทำ ขาดความมั่นใจ เป็นผลทำให้เกิดใจสั่น และมีโรคทางกายตามมา อาการหวาดระแวง จะมีลักษณะไม่เป็นมิตรกับใคร ก้าวร้าว ตูณ มองทำที่ผู้อื่นในแง่ลบ เป็นต้น อาการซึมเศร้า พบได้มากในผู้สูงอายุที่ขาดความอบอุ่นในครอบครัวมาก่อน กลุ่มอาการผิดปกติทางจิตนี้ จะมากหรือน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละคน บุคคลที่สามารถปรับตัวได้ดีจะไม่มีอาการทางจิตใจเลยก็ได้ บุคคลที่ปรับตัวไม่ได้เลยจะมีอาการทางจิตใจสูง ดังนั้น ระยะเวลาเกษียณอายุใหม่ ๆ เป็นช่วงเวลาที่วิกฤติช่วงหนึ่งของชีวิต

ลีคดี้และวิลบาร์นคท์ (Leedy and Wynbarand 1987 : 75 - 76) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเกษียณอายุว่าควรคำนึงถึงผลกระทบ 5 ด้าน ดังนี้

1. สัมพันธภาพในครอบครัว เช่น การพูดคุยกับบุตรหลานหรือบุคคลที่ตั้งใจจะไปอาศัยอยู่ด้วย
2. การใช้เวลาว่างและการมีกิจกรรมในสังคม เช่น การทำงานอดิเรก การท่องเที่ยว การทำงานอาสาสมัคร การเป็นสมาชิกชมรมหรือสมาคมต่าง ๆ
3. การดูแลสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจ เช่น หมั่นเอาใจใส่สุขภาพตนเอง ไม่เสพสิ่งเสพติด ได้แก่ สุรา บุหรี่ ซึ่งเป็นเครื่องบั่นทอนสุขภาพตนเอง
4. การทำงานที่มีรายได้เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้หลังเกษียณ เช่น การวางแผนทำงานต่อไป หรือจะทำงานเป็นครั้งคราว
5. การวางแผนด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับการใช้จ่ายภายหลังเกษียณ เช่น การประเมินรายรับ - รายจ่าย ถ้ารายจ่ายเกินรายรับจะได้วางแผนเพิ่มรายรับหรือลดรายจ่าย

จากผลกระทบดังกล่าว สามารถสรุปปัญหาของผู้เกษียณอายุ ได้ดังนี้ 1) คนเคยมีศดตำแหน่งจะรู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองหายไป ถ้าปรับตัวไม่ได้จะเป็นการบั่นทอนสุขภาพและเสียชีวิตลงในระยะเวลาอันสั้น 2) ถ้าไม่รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์จะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในชีวิต 3) รายได้ลดลง 4) เกิดความเหงาเนื่องจากขาดเพื่อน 5) ถ้าไม่มีการเตรียมตัวเกษียณอายุจะทำให้เกิดความท้อแท้เพราะไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะการณได้

จะเห็นได้ว่า ผลกระทบจากการเกษียณอายุส่วนใหญ่จะมีผลด้านจิตใจมากกว่าด้านร่างกายผู้เกษียณอายุที่ขาดการวางแผนการเตรียมตัวเกษียณอายุที่ดี อาจเกิดภาวะดังเครียดและเศร้าหมอง ซึ่งนำไปสู่ปัญหาสุขภาพที่รุนแรงได้ ดังการศึกษาที่พบว่าภาวะช็อกจากการเกษียณอายุ (retirement shock) เป็นโรคใหม่ของผู้เกษียณอายุซึ่งเกิดขึ้นรุนแรงทันทีหลังเกษียณอายุ เนื่องจากผู้เกษียณอายุไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทันทีภายหลังเกษียณได้ (Hurlock 1980 : 44)

การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ

การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการนั้น ควรกระทำในขณะที่ยังทำงานประจำอยู่ และควรวางแผนล่วงหน้านานพอสมควร เช่น 10 - 15 ปี ก่อนเกษียณอายุ เพราะการวางแผนเมื่อยังหนุ่มสาวนั้นจะทำให้วางแผนได้ดีกว่าเมื่อตอนแก่ และเพื่อให้มีความคุ้นเคยกับการเกษียณอายุ มีเวลาศึกษาหาความรู้และวางแผนอย่างรัดกุมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเงิน ด้านที่อยู่อาศัยและด้านสุขภาพ เป็นต้น ในการวางแผนเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของแต่ละบุคคลนั้น จะมากหรือน้อยแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละบุคคลและความจำเป็น เช่น คนที่มีฐานะเศรษฐกิจดีอยู่แล้วหรือบุคคลที่ได้รับมรดกจำนวนมาก บุคคลนั้นก็ไม่ต้องเตรียมตัวในด้านเศรษฐกิจมากนัก

แต่อย่างไรก็ตามในการวางแผนนั้น บุคคลควรจะได้เข้าร่วมอบรม สัมมนาหรือศึกษาหาความรู้จาก หนังสือหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องและปรึกษาหารือกับคู่สมรสหรือบุคคลในครอบครัวและผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะด้าน โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่อง การเงิน การลงทุน หรือการทำนิติกรรมต่าง ๆ ข้อสำคัญใน การวางแผนเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุนั้น ต้องคำนึงถึง ความเป็นไปได้อย่าเพื่อฝันเกินจริง (ธาดา วิมลวัตรเวที 2543 : 17)

จากการศึกษาแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ มีผู้ให้แนวคิด ไว้หลายท่าน ดังนี้

สุรกุล เชนอบรม (2541 : 71-80) ได้เสนอแนวคิดในการเตรียมตัวเกษียณอายุไว้ 5 ด้าน

1. การเตรียมตัวด้านร่างกายและจิตใจ สุขภาพร่างกายเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องดูแลเอาใจใส่ ผู้ที่จะเกษียณควรได้มีการเตรียมตัวด้านสุขภาพร่างกายให้พร้อมเพื่อรับกับวัยสูงอายุ ในวัยสูงอายุ ร่างกายจะเกิดความเสื่อมที่สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของระบบการได้ยิน การมองเห็น เซลล์ผิวหนัง ระบบกระดูก ระบบย่อยอาหาร ระบบหัวใจ ฯลฯ ซึ่งความเสื่อมลง ของสุขภาพร่างกายจะส่งผลกระทบต่อถึงสภาวะด้านจิตใจด้วย ดังนั้นการเตรียมตัวเกี่ยวกับการระวัง รักษาในเรื่องของสุขภาพด้านร่างกายจึงเป็นประเด็นหลักสำหรับผู้ที่กำลังจะก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ

แนวทางการปฏิบัติในการเตรียมตัวด้านสุขภาพอาจทำได้ เช่น

1. ควรให้ความสนใจในเรื่องสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจให้มาก หากมีอะไร ผิดปกติเกิดขึ้นกับสุขภาพของตนเองควรรีบจัดการแก้ไขทันที ดังนั้นการตรวจสุขภาพประจำปีหรือ การให้แพทย์ตรวจร่างกายอย่างสม่ำเสมอเป็นสิ่งที่ควรกระทำ

2. ให้ความสนใจในเรื่องโภชนาการ ลักษณะ ชนิดและคุณค่าของอาหารในแต่ละ ประเภท การเลือกรับประทานอาหารอย่างถูกต้อง

3. หลังจากเกิดความเจ็บป่วยและได้ผ่านพ้นไปแล้วต้องพักผ่อนให้มาก เพื่อให้ ร่างกายได้ซ่อมแซมอย่างเต็มที่

4. จัดกิจกรรมในชีวิตให้สมดุลด้านการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การ ทำงาน การพักผ่อน การสันทนาการให้เหมาะสมตามสภาพร่างกายและวัยของคน

5. ระมัดระวังการเกิดอุบัติเหตุ

ผู้ที่ได้ชื่อว่ามีสุขภาพที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สามารถ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การมีสุขภาพจิตดีเป็นความสามารถในการปรับตัวเตรียมพร้อม และ ขอมรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่ตนเองทั้งทางตรงหรือทางอ้อมได้ โดยไม่มีความตึงเครียดทางจิตใจ มีอารมณ์แจ่มใสควบคุมอารมณ์ได้และมีสติอยู่เสมอ ภาวะการเกษียณถ้าไม่ได้รับการเตรียมตัวไว้ ล่วงหน้ามักจะประสบปัญหาความเครียดและการปรับตัว โดยเฉพาะผู้ที่เคยมีอำนาจ คู่เนียบกับการ

ที่มีผู้ได้บังคับบัญชาติดตาม เมื่อเกษียณแล้วจะมีความรู้สึกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างกะทันหัน บางคนทนสภาวะการเกษียณไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหา โรคจิต โรคประสาท การเกษียณจึงถือเป็นภาวะวิกฤตอย่างหนึ่งของชีวิตที่จะทำให้เกิดความเครียดทางจิตใจมากเพราะเป็นความสูญเสียมากที่สุดอย่างหนึ่งในชีวิต ผู้ที่ปรับตัวเข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้จะมีอารมณ์รุนแรง หงุดหงิด ว้าวุ่น รู้สึกสงสารตนเอง เศร้า เบื่อหน่าย ซึ่งสภาพจิตดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบมาถึงความเจ็บป่วยด้านร่างกายด้วย

เงื่อนไขในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเกษียณ

1. ผู้ที่เกษียณโดยความสมัครใจ จะปรับตัวเข้ากับภาวะหลังการหยุดทำงานได้ดีกว่าผู้ที่ถูกปลดออกหรือผู้ที่ยังอยากจะทำงานต่อ
2. ผู้ที่มีสุขภาพไม่ดีในขณะที่หยุดทำงาน จะปรับตัวได้ง่ายกว่าผู้ที่หยุดทำงานในขณะที่ร่างกายสมบูรณ์
3. ผู้ที่เตรียมตัวสำหรับการเกษียณจะปรับตัวได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ได้เตรียมตัว
4. ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับบุคคล และให้ความสนใจในการพัฒนาบุคคลเหล่านั้น จะมีความพึงพอใจกับงานแม้ว่าจะเกษียณไปแล้ว
5. ผู้ที่พักอาศัยในบ้านของตนเองหรือสามารถเลือกที่อยู่อาศัยได้เองจะมีความสุขภายหลังการเกษียณมากกว่าคนที่ไม่มีโอกาสเลือก
6. แผนการดำเนินชีวิตภายหลังการเกษียณที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก จะช่วยให้สามารถปรับตัวได้ดีกว่า
7. ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดี จะกระทบกระเทือนต่อการเกษียณน้อยกว่า
8. ความสัมพันธ์ที่ดีต่อสามีภรรยาจะช่วยในการปรับตัวภายหลังการเกษียณได้ดี
9. ที่พักอาศัยมีผลต่อการปรับตัวภายหลังการเกษียณ
10. เจตคติและสัมพันธภาพที่ดีของสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนความภาคภูมิใจในผลงานที่เคยปฏิบัติจะทำให้การปรับตัวภายหลังเกษียณเป็นไปได้ดี โดยสรุปปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ปัจจัยทางด้านสัมพันธภาพในครัวเรือน สถานะทางสุขภาพ การมีส่วนร่วมในสังคม งานอดิเรก สถานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางการสมรส จะมีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ ดังนั้นการมีสุขภาพจิตที่ดีภายหลังการเกษียณจึงขึ้นอยู่กับ การเตรียมตัวด้านจิตใจ และเตรียมปัจจัยที่ส่งผลให้มีสุขภาพจิตที่ดี

แนวทางในการดูแลสุขภาพจิต สามารถปฏิบัติได้ เช่น

1. ใช้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ทำให้จิตใจสบายไม่เคร่งเครียดเพราะศาสนาเป็น

สิ่งที่แยกไม่ออกจากชีวิตมนุษย์ ดังนั้นหลังจากเกษียณแล้วควรจะหาเวลาศึกษาและปฏิบัติตาม “หลักธรรม” ของศาสนา อันจะนำไปสู่การทำประโยชน์และก่อให้เกิดความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ดังนั้นศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก

2. หมั่นออกกำลังกายเป็นประจำร่างกายจะได้แข็งแรงช่วยให้จิตใจปลอดโปร่ง
3. รับประทานอาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการ
4. ใ้รับอากาศบริสุทธิ์เป็นประจำ

5. สร้างบรรยากาศของความอบอุ่น สัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว ผู้ที่มีการเตรียมตัวให้พร้อมทางด้านจิตใจก่อนที่จะเกษียณ และมีการดูแลสุขภาพจิตเป็นประจำจะสามารถยอมรับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงได้และปรับตัวได้ง่ายกว่า ซึ่งจะช่วยให้การดำรงชีวิตภายหลังเกษียณต่อไปได้อย่างมีความสุข

2. การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย การวางแผนการใช้จ่ายนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเมื่อบุคคลเกษียณแล้วรายได้ที่เคยได้รับประจำจะลดลง ดังนั้นถ้าไม่มีแผนการใช้จ่ายอย่างรัดกุมจำนวนเงินที่ได้รับไม่ว่าจะเป็นในรูปของบำนาญหรือบำนาญก็อาจไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงควรมีการเตรียมตัวเรื่องทรัพย์สินเงินทองไว้ตั้งแต่วัยกลางคนตามความเหมาะสม และลักษณะอาชีพของแต่ละบุคคลเพราะเมื่อเกษียณและเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว โอกาสที่จะทำงานที่มีรายได้สูงส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมี ซึ่งในสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันการที่หวังพึ่งพารายได้จากลูกหลานเป็นเรื่องที่คาดหวังได้น้อย ดังนั้นการเตรียมตัวด้านการเงินไว้ล่วงหน้าจึงเป็นเรื่องสำคัญมากอย่างหนึ่ง สภาพเศรษฐกิจที่ดีและเพียงพอต่อการดำเนินชีวิตก่อให้เกิดความพึงพอใจและเป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดความสุขในวัยสูงอายุ เบอร์นไซด์ (Burnside 1981) กล่าวว่า การวางแผนด้านรายได้ก่อนและหลังการเกษียณเป็นสิ่งจำเป็นมากและต้องมีการวางแผนในระยะยาว บุคคลที่ต้องการใช้ชีวิตในระดับสังคมชั้นสูง ภายหลังการเกษียณยังจำเป็นต้องมีการวางแผนระยะยาวก่อนการเกษียณมาก และความมั่นคงทางเศรษฐกิจนี้ก็จะมีความสัมพันธ์กับสถานะสุขภาพที่ดีและการมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จึงมักมีความวิตกกังวลด้านสุขภาพของร่างกาย ดังนั้นการมีฐานะเศรษฐกิจที่มั่นคงจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุข

นอกจากนี้ วิธีการเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่ายภายหลังการเกษียณ อาจทำได้อีกหลายทาง เช่น 1) ทดลองฝึกใช้เงินภายในงบประมาณที่ควรจะได้รับจากรายได้ภายหลังการเกษียณ สัก 1 เดือนสำรวจดูทรัพย์สินต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ววางแผนว่าจะจัดการอย่างไรให้เหมาะสมที่สุด ภายหลังเกษียณ 2) เตรียมวิธีการลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยภายหลังเกษียณ และหารายได้เพิ่มจากทรัพย์สินที่มีอยู่ เช่น นำเงินไปฝากธนาคารหรือให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มรายได้ 3) เตรียมเงินสำรองสำหรับรายจ่ายจร เช่น ค่ารักษาพยาบาล เตรียมรับกับปัญหาเงินเพื่อที่จะ

เกิดขึ้น ควรจะกันเงินส่วนหนึ่งไว้เพื่อใช้ยามฉุกเฉิน 4) เตรียมสะสมทรัพย์สินในรูปแบบของการฝากสะสม การซื้อพันธบัตร การประกันชีวิต การประกันสุขภาพ ประกันอุบัติเหตุ ฯลฯ

ดังนั้นบุคคลควรจะมีการเตรียมตัวสะสมทรัพย์สินในรูปแบบต่าง ๆ ให้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงพอสมควรก่อนการเกษียณตั้งแต่ในวัยกลางคนหรือตั้งแต่ประกอบอาชีพ เพราะการสะสมทรัพย์สินต้องอาศัยเวลานาน การมีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและการมีความสมดุลของรายรับและรายจ่ายจะทำให้ผู้เกษียณมีความสุข มีความพึงพอใจในชีวิตและยังมีหลักประกันในการมีเงินเพื่อใช้จ่ายในสิ่งที่ต้องการหรือเพื่อดูแลสุขภาพของตนเองด้วย

3. การเตรียมตัวงานอดิเรก งานอดิเรก หมายถึง งานพิเศษที่ทำเพื่อความเพลิดเพลินหรือเป็นงานที่ทำรองจากงานหลัก โดยทั่วไปแล้วงานอดิเรกมักจะเป็นงานที่ทำในยามว่างจากงานประจำ งานอดิเรกมีคุณค่าต่อสุขภาพกายและจิตใจ สร้างมิตรภาพอันดีต่อกัน ให้ความรู้ ฝึกทักษะ และช่วยให้มีความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัยบุคคลควรเตรียมตัวเอาไว้ล่วงหน้าสำหรับตนเองขณะที่ยังไม่เกษียณว่า งานอดิเรกที่ชอบทำคืออะไร แต่อย่าคิดทำงานที่เสี่ยงต่อการลงทุนภายหลังเกษียณเพราะจะไม่มีเวลากลับตัวได้อีกแล้ว และควรเริ่มทำงานอดิเรกนั้นตั้งแต่วัยหนุ่มสาวหรือวัยกลางคนเพราะสามารถพัฒนาทักษะและเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ง่ายการที่ปล่อยเวลาว่างไปเฉย ๆ นั้น เป็นสิ่งที่ทำลายชีวิตของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้การมีงานอดิเรกจะช่วยทำให้ชีวิตผ่อนคลาย มีสุขภาพที่แข็งแรง และยังทำให้เกิดการสมดุลในชีวิตของผู้เกษียณอีกด้วย ภาวะการปลดเกษียณเป็นภาวะที่กระทบกระเทือนจิตใจของบุคคล ซึ่งต้องอาศัยการเตรียมตัวเตรียมใจในการปรับตัวอย่างมากจึงจะทำให้ชีวิตมีความสุขได้ วิธีการปรับตัว คือ การไม่ปล่อยให้ตนเองมีเวลาว่างโดยการหางานอดิเรกที่ชอบทำ เช่น เลี้ยงสัตว์ ปลูกต้นไม้ ทำธุรกิจ ทำกิจกรรมทางศาสนา ฯลฯ ถ้าผู้สูงอายุออกจากงานแต่ยังมีการทำงานส่วนตัวทำอยู่ก็จะไม่รู้สึกรำคาญตัวเองว่าง งานอดิเรกก็อาจจะไม่จำเป็นเท่าใดสำหรับบุคคลผู้นั้น แต่ในหลาย ๆ กรณีบุคคลที่เกษียณแล้วไม่มีงานประจำทำ ดังนั้นงานอดิเรกก็ย่อมจะมีความสำคัญอย่างน้อยก็ทำให้จิตใจสบายขึ้น งานอดิเรกบางอย่างทำไปนาน ๆ จนชำนาญอาจกลายเป็นอาชีพได้ ยิ่งถ้าสามีและภรรยาช่วยกันทำงานอดิเรกก็ยังทำให้ชีวิตสดใส มีคุณค่ามากขึ้น ดังนั้นงานอดิเรกจึงมีความสัมพันธ์กับความสุขของผู้สูงอายุ งานอดิเรกที่นิยมกันมาก พอจัดได้ 4 ประเภท ได้แก่ 1) ประเภทงานสะสม เช่น การสะสมรูปภาพ แสตมป์ นาฬิกา หนังสือ ของเก่า ธนบัตร ฯลฯ 2) ประเภทงานประดิษฐ์ ซึ่งส่วนมากเป็นงานฝีมือ เช่น ทอผ้า ประดิษฐ์ดอกไม้ งานไม้ งานฉักทอ ฯลฯ 3) ประเภทงานศิลปะ เช่น วาดภาพ ร้องเพลง การแสดง เขียนบทกวี บทกลอน 4) ประเภทเกม กีฬา การออกกำลังกาย เช่น วิ่ง เดิน เปดอง รำมวยจีน หมากรุก กอล์ฟ หรือการออกกำลังกายอื่นที่ไม่ต้องใช้แรงมากนัก

สำหรับงานอดิเรกจะเป็นชนิดใดขึ้นอยู่กับความตั้งใจ ความสนใจ ความรู้สึกรักสนุกและพื้นความรู้ของบุคคลนั้น เพราะฉะนั้นแต่ละคนต้องเลือกเวลาให้เหมาะสมกับที่ตนเองชอบและสนใจ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงความสมบูรณ์ของร่างกายและสถานภาพทางเศรษฐกิจด้วย ตัวอย่างในต่างประเทศได้มีการจัดศูนย์กิจกรรม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และมีงานอดิเรกเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น จัดให้มีห้องพักผ่อน ห้องนันทนาการ ห้องอ่านหนังสือ ห้องกายภาพบำบัดและบริการให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุด้วย งานอดิเรกจึงนับได้ว่ามีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะช่วยทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเพลิดเพลินใจ และรู้สึกว่าตนยังเป็นบุคคลที่มีประโยชน์ต่อสังคมอีกด้วย ผู้ที่จะเกษียณจึงควรที่จะมีการเตรียมตัวงานด้านอดิเรกไว้ตั้งแต่วัยกลางคนเพื่อรองรับเวลาว่างในยามเกษียณ และยังช่วยให้สุขภาพกายและจิตดีขึ้น ช่วยให้สามารถปรับตัวภายหลังการเกษียณได้ดีขึ้น

4. การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกคน นอกจากอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค สำหรับผู้ที่รับราชการที่อยู่อาศัยมีความสำคัญมากสำหรับตนเองและครอบครัว เพราะข้าราชการจะพักอยู่ในบ้านพักของข้าราชการหรือเช่าบ้านตามสิทธิของข้าราชการตลอดไปไม่ได้ข้าราชการที่มีอายุล่วงเลย 50 ปีแล้วควรมีที่อยู่เป็นของตนเองพอสมควรแก่สภาพของคนและควรคำนึงว่าเมื่อเกษียณแล้วจะมีภูมิลำเนาอยู่ที่ใด ถ้าหากข้าราชการคิดล่วงหน้ามาด้วยการประหยัด ย่อมมีโอกาสหาที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองตามสมควร ดังนั้นการเตรียมเรื่องที่อยู่อาศัยในยามสูงอายุจึงมีความจำเป็นมากและควรจัดเตรียมตั้งแต่วัยกลางคน เพราะถ้าหากจัดการเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุแล้วหลายรายอาจมีปัญหามากมาย ซึ่งคนสูงอายุแก้ไขไม่ทันการณ์ เช่น การเป็นภาระการก่อสร้าง นอกจากนี้การเตรียมเรื่องที่อยู่อาศัยต้องคำนึงถึงสุขภาพของตนเอง เช่น ถ้าเป็นโรคหัวใจ ข้ออักเสบ ควรอยู่บ้านชั้นเดียวดีกว่าต้องขึ้นบันไดวันละหลายครั้ง คำนึงถึงสัมพันธภาพภายในครอบครัว เพราะภายหลังการเกษียณการดำเนินชีวิตจะแปรเปลี่ยนไป ถ้าเป็นไปได้ควรเตรียมที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง เพื่อจะได้มีความเป็นอิสระใช้เวลาในชีวิตที่เหลือได้ตามประสงค์ ข้าราชการบางคนอาจคิดว่าเมื่อเกษียณแล้วจะไปพักอยู่ในบ้านสงเคราะห์คนชรา จึงไม่ได้คิดเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย แต่ที่จริงแล้วการไปพักอาศัยในบ้านสงเคราะห์คนชราก็เป็นต้องอาศัยการเตรียมตัวเตรียมใจอย่างยิ่ง เพราะการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งที่คนชราปรับตัวได้ยาก

5. การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคมมีความสำคัญและจำเป็นมากสำหรับผู้ที่จะเกษียณ เพราะภายหลังการเกษียณไปแล้วจะมีเวลาว่างมากเนื่องจากหยุดจากงานประจำ ถ้าผู้เกษียณไม่วางแผนล่วงหน้าว่าจะใช้เวลาว่างที่เหลืออย่างไร เวลาว่างนั้นก็จะทำลายชีวิตของตนเองได้ การใช้เวลาว่างนอกจากงานอดิเรกแล้วยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ในสังคมอีกมากมายที่คอยต้อนรับให้ผู้เกษียณ

หรืออีกนัยหนึ่งเป็นผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรม การได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กับบุคคลต่างวัยหรือในวัยเดียวกันก็ตาม จะช่วยในการปรับตัวด้านอารมณ์และด้านสังคมของผู้เกษียณได้เป็นอย่างดี นักทฤษฎีกิจกรรมเชื่อว่ากิจกรรมทางสังคมจำเป็นสำหรับทุกวัย ผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในสังคมจะมีความพึงพอใจในชีวิตสูงและมีทัศนคติต่อตนเองในทางบวก นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมของผู้สูงอายุยังเป็นการทดแทนบทบาทที่เสียไปจากการเกษียณอีกด้วย จากงานวิจัยของ มาร์แชล เจ แกรนเนย์ (Marshall J. Craney 1975, อ้างถึงใน สุรกุล เจนอบรม 2541 : 80) ทำการศึกษาเรื่องความสุขและการมีส่วนร่วมในสังคมของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่มีความสุขมากจะมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมทางสังคมที่เพิ่มขึ้น และผู้สูงอายุที่ไม่มีความสุขจะมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมทางสังคมที่น้อยลง กล่าวคือผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมทางสังคมมากจะมีความพึงพอใจและมีความสุขในชีวิต

จรรยา เลียงเสนาะ (2527 : 36 - 39) กล่าวถึง สิ่งที่ต้องเตรียมตัวเมื่อเกษียณอายุในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) เตรียมตัวด้านร่างกาย ร่างกายที่ดีจิตใจจะดีตามไปด้วย ดังนั้นการรู้จักรับประทานอาหารที่ถูกสัดส่วน ออกกำลังกายอย่างพอเหมาะและเหมาะสมกับสภาพร่างกายอย่างสม่ำเสมอ ปฏิบัติตนในเรื่องของสุขวิทยาส่วนบุคคลอย่างถูกต้อง จะทำให้ร่างกายแข็งแรงมีความเสื่อมตามวัยช้าลง 2) เตรียมตัวด้านจิตใจ เตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง มองโลกในแง่ดียอมรับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและสังคม 3) เตรียมตัวด้านสังคม การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคมนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ กล่าวคือการทำให้ผู้เกษียณอายุมีกิจกรรมทำนั้น จะช่วยทำให้ผู้เกษียณอายุรู้สึกว่าการเกษียณมีคุณค่าและเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว ไม่เกิดความรู้สึกเจียจคร้าน นอกจากนี้การทำกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยทำให้ผู้เกษียณอายุ มีความปราศเปรื่องคล่องแคล่วอยู่ตลอดเวลา 4) เตรียมสะสมเงิน เงินเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ควรที่จะสะสมเงินไว้วันบันปลายของชีวิต 5) เตรียมที่อยู่อาศัย ควรมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะอยู่กับใคร ที่ไหน จะอยู่ตามลำพังหรือจะอยู่กับบุตรหลาน 6) เตรียมตัวงานอดิเรก งานอดิเรกจะช่วยทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสุขเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้รู้สึกว่าการเกษียณมีประโยชน์ไม่ปล่อยเวลาให้สูญไปโดยไร้ค่า งานอดิเรกบางอย่างอาจทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น

ชลอ ธรรมศิริ (2540 : 1 - 3) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณ 3 ปี ดังนี้ 1) ที่อยู่อาศัย เตรียมไว้ว่าใช้ชีวิตบั้นปลายเมื่อออกจากงานแล้ว ที่ไหน อย่างไร 2) การเงิน ต้องตัดสินใจว่าจะรับบำนาญ ประเมินเงินเก็บ หรือทรัพย์สินมีเพียงใด จะสะสมทรัพย์สินในรูปแบบใดและประเมินการใช้จ่ายใช้สอยประจำวัน รวมถึงการทำงานเพื่อให้มีรายได้พิเศษ ตามความรู้ความสามารถของตนหรือผ่อนคลายอารมณ์ เช่น ทำสวน เลี้ยงสัตว์ แต่งหนังสือ ทำงานตามถนัด 3) สุขภาพอนามัย ตรวจสอบสุขภาพเป็นประจำ ทำงาน และพักผ่อนให้เพียงพอ

รับประทานอาหารที่ย่อยง่ายเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ออกกำลังกายตามฐานะทางสังคมและความชอบ ผู้ที่มีโรคประจำตัวควรปฏิบัติตามแพทย์สั่งและไปหาแพทย์ตามเวลา 4) จิตอารมณ์ ทำตัวเป็นคนอยู่ง่าย ใช้ชีวิตตามสบายไม่รบกวนใคร มีธรรมชาติประจำใจแสวงหาทางสงบให้แก่จิตใจ มีความรับผิดชอบเท่าที่จำเป็น เพื่อความภาคภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง

ลีคดี้และวิลบาร์นคท์ (Leedy and Wynbarand 1987 : 131 - 137) เสนอแนวคิดในการเตรียมตัวเกษียณอายุด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การเตรียมตัวด้านร่างกายและจิตใจ ควรจะมีการดูแลสุขภาพตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีการดูแลรักษาสุขภาพจิตเป็นประจำ เพื่อยอมรับกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นหลังเกษียณอายุ

2. การวางแผนทางการเงิน 1) วางแผนเป้าหมายด้านการเงินในการประกอบอาชีพของตนเองว่ามีจุดประสงค์อะไร 2) บันทึกเป้าหมายในการใช้จ่ายเงินภายหลังเกษียณ 3) บันทึกรายการที่ตนเองคิดว่าต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากภายหลังเกษียณ 4) บันทึกรายการทรัพย์สินที่มีและหนี้สินที่ต้องรับผิดชอบ 5) พิจารณาว่ารายได้ที่ได้รับหลังเกษียณมีความมั่นคงหรือเสี่ยงอย่างไร 6) ในขณะที่ยังไม่เกษียณควรจกรายการที่คาดหมายไว้ว่า จะเกิดขึ้นหรือมีการเปลี่ยนแปลง 7) กำหนดโครงการที่ต้องการใช้จ่ายเงินในการดำรงชีวิตของตนเอง 8) บันทึกผลประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อเกษียณแล้ว 9) บันทึกรายการทรัพย์สินที่จะมีภายหลังเกษียณ 10) คาดประมาณรายได้จากอาชีพหลังเกษียณที่วางแผนไว้ว่าจะทำและรายได้นั้นจะมีดอกผลเพิ่มขึ้นอย่างไร เช่น การฝากธนาคาร 11) ประมาณรายได้ที่จะได้รับเมื่อเกษียณอย่างละเอียดรอบคอบ 12) ประเมินความสามารถของตนเองที่จะหารายได้จากการมีอาชีพภายหลังเกษียณที่เหมาะสมกับตนเอง

3. การเตรียมที่อยู่อาศัย การตัดสินใจในเรื่องที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับบุคคลที่เกษียณแล้ว การตัดสินใจที่จะพักอาศัยอยู่ที่เดิมหรือย้ายไปหาที่อยู่ใหม่นั้นควรคำนึงปัจจัยพื้นฐาน 5 ประการ คือ 1) ลักษณะของที่อยู่อาศัยและงบประมาณในการซื้อ การก่อสร้าง 2) ความสะดวกในการเดินทางไปทำงาน 3) ขนาดของบ้านมีความเหมาะสมพอดีกับครอบครัว 4) ความสะดวกในการเดินทางไปโรงเรียนของลูก ๆ หลาน ๆ 5) สภาพเพื่อนบ้านก่อนที่จะคิดเตรียมการหาที่อยู่ใหม่ ควรจะสำรวจที่อยู่อาศัยในปัจจุบันว่ามีสภาพอย่างไร เหมาะสมที่จะอยู่อาศัยใช้ชีวิตภายหลังเกษียณหรือไม่ ถ้าบ้านที่อยู่อาศัยอยู่เดิมนั้นมีความเหมาะสมแล้ว มีความสะดวกเพียงพอที่จะทำกิจกรรมในอนาคตได้ และตัวเราเองสามารถมีความสุขเมื่ออยู่ในที่ใดก็ได้ ก็ไม่จำเป็นต้องย้าย แต่ถ้ามีความจำเป็นที่จะต้องย้ายก็ต้องเตรียมพร้อมทั้งด้านการเงิน ทำเลบ้านพักอาศัยต่าง ๆ และชนิดหรือลักษณะของบ้านที่จะย้ายไปอยู่อาศัย ที่สำคัญบ้านที่จะย้ายไปอยู่ใหม่จะต้องช่วยทำให้ชีวิตมีความสุขกว่าอยู่ในที่เดิมด้วย

4. การเตรียมตัวเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมโดยการเริ่มต้นที่รายการกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ที่ตนเองสนใจและคิดว่าจะเข้าร่วม จดรายชื่อองค์กร สมาคม งานอาสาสมัครต่าง ๆ ที่สนใจ จากนั้นก็เริ่มเข้าไปสัมผัสสำรวจกับกิจกรรมต่าง ๆ องค์กรต่าง ๆ ว่ามีความเหมาะสมเพียงไรต่อตนเอง ศึกษาจากเพื่อนร่วมงานว่าเขามีการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมอย่างไรบ้าง เริ่มเข้าร่วมก่อนเพื่อสร้างความเคยชินก่อนเกษียณ และจะกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตภายหลังเกษียณได้ ผู้สูงอายุมีความทุกข์ทางด้านจิตใจและด้านร่างกาย ด้านจิตใจนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการไม่มีงานประจำ การย้ายที่อยู่ รายได้ลดลง ส่วนทุกข์ทางกายได้แก่ การเจ็บป่วยร่างกายทรุดโทรมทุกข์ทางใจนั้นสามารถหาทางแก้ไขได้โดยการให้ผู้สูงอายุได้เข้าสังคมโดยร่วมกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ในชมรมผู้สูงอายุหรือชมรมผู้เกษียณอายุ การจัดกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มดนตรีไทย กลุ่มจักสาน กลุ่มปลูกต้นไม้ จะช่วยผ่อนคลายความทุกข์ใจได้ การมีเพื่อนทำให้ไม่เจียบเหงา ทำให้ผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็นมีโอกาสช่วยสังคม และรู้ดีว่าตนเองมีคุณค่าต่อสังคมมิใช่มีชีวิตอยู่ไปวัน ๆ

สิทธิประโยชน์ที่ได้รับเมื่อเกษียณอายุราชการ

ค่าตอบแทนที่ได้รับในรูปของบำเหน็จ/บำนาญ

ในพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 (แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 16 พ.ศ.2539) มีเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการรับบำเหน็จบำนาญของข้าราชการ ดังนี้ เงินเดือนเดือนสุดท้ายหมายความว่าเงินเดือนที่ได้รับจากเงินงบประมาณประเภทเงินเดือนเดือนสุดท้ายที่ออกจากราชการ รวมทั้งเงินเพิ่มพิเศษรายเดือน สำหรับค่าวิชาและหรือเงินเพิ่มการเลื่อนฐานะ และหรือสำหรับประจำตำแหน่งที่ต้องฝ่าอันตรายเป็นปกติและหรือสำหรับการสู้รบและหรือสำหรับการปราบปรามผู้กระทำความผิด แต่ไม่รวมถึงเงินเพิ่มอย่างอื่น ๆ บำเหน็จ หมายความว่าเงินตอบแทนความชอบที่ได้รับราชการมาซึ่งจ่ายครั้งเดียว บำนาญ หมายความว่าเงินตอบแทนความชอบที่ได้รับราชการมาซึ่งจ่ายเป็นรายเดือน ทายาทผู้มีสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญ หมายความว่า 1) บุตรให้รวมถึงบุตรซึ่งได้มีคำพิพากษาของศาลว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตายซึ่งได้มีการฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรก่อนหรือภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่บิดาตายหรือนับแต่วันที่ได้อุปการหรือควรได้รู้ถึงความตายของบิดา 2) สามีหรือภรรยา 3) บิดาและมารดา

บำเหน็จบำนาญที่ข้าราชการได้รับนั้นเป็นสิทธิเฉพาะตัวโอนให้แก่ผู้อื่นไม่ได้ บำเหน็จบำนาญที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการที่เกษียณอายุ มี 2 ประเภทคือบำเหน็จ/บำนาญปกติและบำเหน็จตกทอด

บำเหน็จ/บำนาญปกติ

คุณสมบัติผู้มีสิทธิได้รับบำเหน็จ/บำนาญปกติ ดังนี้ 1) เป็นผู้ได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณประเภทเงินเดือน 2) มีอายุราชการตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป 3) ต้องไม่เป็นบุคคลที่ถูกไล่ออกหรือปลดออกจากราชการ เพราะมีความผิด 4) ต้องไม่เป็นข้าราชการวิสามัญหรือลูกจ้าง 5) ต้องไม่เป็นผู้ซึ่งรัฐบาลกำหนดเงินอย่างอื่นไว้ให้แทนบำเหน็จ/บำนาญแล้ว 6) ผู้ซึ่งไม่เคยรับราชการมาก่อนแต่ได้เป็นทหาร เมื่อปลดเป็นกองหนุนแล้วและได้กลับเข้ารับราชการอีกโดยมีเวลารับราชการติดต่อกับเวลาราชการกองประจำการ หรือ ไม่ก็ตามยังไม่ครบหนึ่งปีบริบูรณ์

1. การออกจากราชการเข้าลักษณะที่จะได้รับบำเหน็จ/บำนาญด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดใน 4 เหตุ ดังต่อไปนี้

1.1 เหตุทดแทน ข้าราชการที่ออกจากประจำการเพราะการเลิกหรือยุบตำแหน่งทางราชการยกเลิกตำแหน่งหน้าที่ราชการนั้นเสียโดยไม่มีงานในหน้าที่นั้นที่จะต้องปฏิบัติต่อไปอีก อันเป็นเหตุให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นต้องพ้นจากราชการไปหรือทางราชการยุบตำแหน่งนั้น โดยเอางานในหน้าที่ของตำแหน่งนั้นไปรวมกับงานในหน้าที่ของตำแหน่งอื่น อันเป็นเหตุให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นต้องพ้นจากราชการไปผู้มีสิทธิได้รับบำเหน็จ/บำนาญ

1.2 เหตุทุพพลภาพ ข้าราชการผู้ป่วยเจ็บทุพพลภาพซึ่งแพทย์ที่ทางราชการรับรองได้ตรวจ และแสดงความเห็นว่าไม่สามารถจะรับราชการในหน้าที่ซึ่งปฏิบัติอยู่นั้นต่อไปได้ ข้าราชการมีสิทธิที่จะลาออกเองก็ได้ หรือทางราชการจะส่งให้ออกก็ได้ ข้อสำคัญก็คือจะต้องให้แพทย์ทำการตรวจ และให้ความเห็นชัดเจนว่าผู้นั้นไม่สามารถจะรับราชการในหน้าที่ที่ปฏิบัติอยู่นั้นต่อไปได้

1.3 เหตุสูงอายุ ข้าราชการผู้มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ หรือข้าราชการผู้ใดมีอายุครบ 50 ปีบริบูรณ์แล้ว และมีความประสงค์จะลาออกจากราชการ ก็ให้ผู้มีอำนาจสั่งอนุญาตให้ลาออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จ/บำนาญเหตุสูงอายุได้

1.4 เหตุรับราชการนาน ให้แก่ข้าราชการผู้มีเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จ/บำนาญครบ 30 ปีบริบูรณ์แล้วแต่ถ้าข้าราชการผู้ใดมีเวลาราชการ สำหรับคำนวณบำเหน็จ/บำนาญครบ 25 ปีบริบูรณ์แล้ว ประสงค์จะลาออกจากราชการก็ให้ผู้มีอำนาจสั่งอนุญาตให้ลาออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จ/บำนาญเหตุรับราชการนานได้ ข้าราชการผู้ใดมีสิทธิรับบำเหน็จด้วยเหตุ 4 เหตุนี้ หากมีเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จ/บำนาญครบ 1 ปีบริบูรณ์ มีสิทธิได้รับบำเหน็จ และหากเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จ/บำนาญครบ 10 ปีบริบูรณ์ มีสิทธิได้รับบำนาญ สำหรับข้าราชการที่ลาออกจากราชการ โดยไม่มีสิทธิรับบำเหน็จ/บำนาญปกติด้วยเหตุ 4 เหตุนี้ จะต้องมิเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จ/บำนาญครบ 10 ปีบริบูรณ์จึงมีสิทธิได้รับบำเหน็จ

และจะต้องมีเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญครบ 25 ปีบริบูรณ์ จึงมีสิทธิได้รับบำนาญ ด้วยเหตุรับราชการนาน

การนับเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญ การนับเวลาระหว่างที่รับราชการ ตามปกติ เวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญ หมายถึงเวลาราชการที่ข้าราชการรับราชการ มาตั้งแต่ต้นจนถึงวันสุดท้ายที่ได้รับเงินเดือนตามเกณฑ์และวิธีการที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ บำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน ให้เริ่มนับตั้งแต่วันรับราชการ รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณประเภทเงินเดือน ซึ่งมีข้อตราข้าราชการวิสามัญหรือถูกจ้างแต่ ไม่ก่อนวันมีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์จนถึงวันสุดท้ายก่อนออกจากราชการ สำหรับผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียน ทหารกองประจำการนับให้ตั้งแต่วันขึ้นทะเบียนทหารกองประจำการ ตามกฎหมายว่าด้วยการ รับราชการทหาร ส่วนเวลาระหว่างที่ไม่ได้รับเงินเดือนด้วยเหตุใด ๆ (เช่น ลาป่วย ขาด หรือหนี ราชการ ถูกพักราชการโดยไม่ได้รับเงินเดือน) นอกจากกรณีสั่งให้ไปทำงานอื่นตามกฎหมาย บัญญัติแล้ว จะนำมานับเป็นเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญไม่ได้ แต่ถ้าได้รับเงินเดือน บ้างก็ให้นับเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญให้ตามส่วนแห่งเงินเดือนที่ได้รับนั้นการ นับเวลาระหว่างที่มีได้รับราชการให้เสมือนหนึ่งเป็นเวลารับราชการตามปกติ ข้าราชการผู้มีเวลา รับราชการไม่เต็มตามเวลาที่ควรรับราชการตามปกติ แต่มีสิทธิได้รับเงินเดือนในระหว่างลานั้น สามารถที่จะนำระยะเวลาระหว่างวันลาที่มีได้รับราชการนั้นมาคำนวณเพื่อรับบำเหน็จบำนาญได้ เช่น การลาพักผ่อน ลาป่วย การลาไปฝึกอบรมหรือดูงาน หรือศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ เป็นต้น

การนับเวลาที่ยังมิได้มีสภาพเป็นข้าราชการหรือพ้นจากสภาพข้าราชการไปชั่วคราว

ผู้ซึ่งไปหรือทางราชการส่งอนุญาตให้ไปศึกษาในต่างประเทศ ก่อนวันใช้พระราช บัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 (วันที่ 12 เมษายน 2494) แล้ว จึงได้กลับมาเข้า รับราชการที่หลัง มีสิทธินับเวลาระหว่างศึกษาในต่างประเทศเป็นเวลาราชการสำหรับคำนวณ บำเหน็จบำนาญตามเกณฑ์ในกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญที่ใช้อยู่ก่อนวันใช้กฎหมายว่าด้วย บำเหน็จบำนาญข้าราชการ ฉบับปี 2494 นอกจากนี้ครูประจำบาล หรือสารวัตรศึกษา ที่มี บทบัญญัติ กฎหมายให้ยกฐานะหรือเปลี่ยนฐานะเป็นข้าราชการที่มีสิทธิรับบำเหน็จบำนาญ ตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ให้นับเวลาระหว่างที่เป็นครูประจำบาลหรือสารวัตร ศึกษา เฉพาะตอนที่ติดต่อกับวันที่มีการยกฐานะหรือเปลี่ยนฐานะเป็นเวลาราชการสำหรับคำนวณ บำเหน็จบำนาญได้ รวมทั้งข้าราชการที่ได้รับเงินเดือนในงบประมาณประเภทเงินเดือน ซึ่งทาง ราชการสั่งให้ทำการใด ๆ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา ให้นับเวลาระหว่าง ถูกสั่งใช้เป็นเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญ เหมือนเป็นเวลาอยู่รับราชการตามปกติ

การนับเวลาระหว่างเป็นข้าราชการประเภทซึ่งไม่มีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญ (เช่น ข้าราชการวิสามัญ เป็นต้น) ข้าราชการวิสามัญที่ได้มีบทบัญญัติของกฎหมายให้ยกฐานะหรือเปลี่ยนฐานะเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญที่มีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญ เช่น ข้าราชการพลเรือนวิสามัญ ตำแหน่งผดุงครรภ์ ผู้คุมกรมราชทัณฑ์หรือข้าราชการพลเรือนวิสามัญ ตำแหน่งที่ทำหน้าที่ เช่นเดียวกับข้าราชการพลเรือนสามัญ ซึ่งมีคุณสมบัติทั่วไปตามมาตรา 30 และเป็นผู้ได้รับประกาศนียบัตรประโยคมัธยมศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่ ทำหน้าที่ครูในสถานศึกษาของกระทรวง ศึกษาธิการ ก็ให้นับเวลาในระหว่างที่เป็นข้าราชการพลเรือนวิสามัญที่ติดต่อกับวันที่ได้มีการ ยกฐานะหรือเปลี่ยนฐานะนั้นเป็นเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญไปด้วย การนับเวลา ที่โอนย้ายมาจากส่วนราชการอื่น ข้าราชการที่รับราชการอยู่กระทรวง ทบวง กรมหนึ่ง แล้วโอน ไปรับราชการยังอีกกระทรวง ทบวง กรมหนึ่ง รวมทั้งข้าราชการกรุงเทพมหานคร ข้าราชการครู ส่วนจังหวัด หรือพนักงานเทศบาลที่โอนมาเป็นข้าราชการตามกฎหมายนี้ก็ให้นับเวลาติดต่อกันเพื่อ ประโยชน์ในการคำนวณบำเหน็จบำนาญได้ การนับเวลาราชการทวิคูณข้าราชการผู้ประจำปฏิบัติ หน้าที่อยู่ในเขตที่ได้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึกให้นับเวลาระหว่างที่ปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างนั้น เป็นทวิคูณ โดยสรุปแล้ว การนับเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญนั้น ก็คือในชั้นแรกก็ เอาเวลามาเรียงกันตั้งแต่จุดแรกที่เริ่มรับราชการจนถึงจุดสุดท้ายที่ออกจากราชการ ถ้ามีระยะเวลา ตอนใดจะนับเป็นเวลาราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญไม่ได้ ก็ลบด้วยเวลาตอนนั้นออก และถ้ามีเวลาตอนใดจะต้องนับให้เป็นทวิคูณก็บวกเพิ่มให้เสร็จแล้วได้จำนวนเท่าใด นั่นก็คือเวลา ราชการสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญทั้งสิ้น อนึ่งเวลาราชการที่นับได้ทั้งสิ้นนั้นให้นับเป็น จำนวนปีเศษของปีถ้าถึงครึ่งปีให้นับเป็นหนึ่งปี ถ้าไม่ถึงก็ต้องถูกตัดไปสำหรับเดือนหรือวันให้ คำนวณตามวิธีการจ่ายเงินเดือนและให้นับสิบสองเดือนเป็นหนึ่งปี สำหรับจำนวนวันถ้ามีวันรวม กันหลายระยะให้นับสามสิบวันเป็นหนึ่งเดือน ในการคำนวณบำเหน็จบำนาญนั้น ให้ตั้งเงินเดือน เดือนสุดท้าย (ที่ออกจากราชการ) เป็นเกณฑ์คำนวณซึ่งหมายถึงอัตราเงินเดือนในเดือนสุดท้าย ที่ออกจากราชการตามที่ปรากฏในบัญชีถือจ่ายเงินเดือน ของข้าราชการของแต่ละกระทรวง ทบวง กรม ที่ได้รับการตรวจสอบยืนยันว่าถูกต้องแล้ว จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กรมบัญชีกลาง)

การคำนวณบำเหน็จบำนาญ

$$\begin{aligned} \text{บำเหน็จ} &= \text{เงินเดือนเดือนสุดท้าย} \times \text{จำนวนปีเวลาราชการ} \\ \text{บำนาญ} &= \text{เงินเดือนเดือนสุดท้าย} \times \text{จำนวนปีเวลาราชการ} \end{aligned}$$

การเสียสิทธิรับบำนาญปกติ ตามปกตินั้นบำนาญปกติจะจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับจน ตลอดชีวิต หรือถ้าได้กลับเข้ารับราชการใหม่ได้รับเงินเดือนเท่าเงินเดือนเดิมก็จะคงจ่ายไว้ชั่วคราว

แต่ถ้าหากว่าผู้ที่ได้รับบำนาญปกติคนใดต้องด้วยกรณีดังต่อไปนี้ 1) กระทำความผิด ถึงต้องโทษจำคุก โดยคำพิพากษาลงโทษจำคุก เว้นแต่ความผิดในลักษณะฐานลหุโทษ หรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือ 2) เป็นบุคคลล้มละลายทุจริต ตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย ผู้นั้นหมดสิทธิรับบำนาญปกติ ตั้งแต่วันที่มิคำพิพากษาถึงที่สุด

บำเหน็จตกทอด พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการกำหนดว่า ผู้ได้รับบำนาญปกติอยู่หรือผู้มีสิทธิจะได้รับบำนาญปกติถึงแก่ความตายให้จ่ายเงินเป็นบำเหน็จตกทอดให้แก่ทายาทผู้มีสิทธิเป็นจำนวนสามสิบเท่าของบำนาญรายเดือนที่ได้รับหรือมีสิทธิได้รับนั้นหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง “บำเหน็จตกทอด” หมายความว่า เงินที่ทางราชการจ่ายให้แก่ทายาทผู้มีสิทธิเมื่อผู้ได้รับบำนาญปกติถึงแก่ความตายเป็นจำนวนสามสิบเท่าของบำนาญรายเดือนที่ได้รับหรือมีสิทธิได้รับนั้นหรือถ้าข้าราชการตายในระหว่างรับราชการก็ให้ทายาทผู้มีสิทธิขอรับบำเหน็จตกทอดเท่ากับเงินเดือนที่ได้รับในปัจจุบันคูณด้วยอายุราชการ

การคำนวณบำเหน็จตกทอด

พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กำหนดไว้ดังนี้

1. บำเหน็จตกทอด = บำนาญรายเดือนคูณด้วยสามสิบ (สำหรับข้าราชการบำนาญ) หรือ บำเหน็จตกทอด = เงินเดือนเดือนสุดท้ายคูณด้วยอายุราชการ (สำหรับข้าราชการที่ถึงแก่กรรมระหว่างรับราชการและมีอายุราชการตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป)

2. การคำนวณเงินบำเหน็จตกทอดรายใดได้เงินบำเหน็จตกทอดไม่ถึงสามพันบาท ให้จ่ายเป็นเงินบำเหน็จตกทอดสามพันบาท

การจ่ายเงินบำเหน็จตกทอด

ให้จ่ายแก่ทายาทผู้มีสิทธิตามส่วนและหลักเกณฑ์ ดังนี้ 1) บุตรให้ได้รับสองส่วน ถ้าผู้ตายมีบุตรตั้งแต่สามคนขึ้นไปให้ได้รับสามส่วน 2) สามีหรือภริยาให้ได้รับหนึ่งส่วน 3) บิดามารดา หรือบิดา หรือมารดาที่มีชีวิตอยู่ให้ได้รับหนึ่งส่วน ในกรณีที่ไม่มีทายาทหรือทายาทนั้นได้ตายไปแล้วก่อนให้แบ่งเงินดังกล่าวระหว่างทายาทผู้มีสิทธิ ในกรณีที่ไม่มีทายาททั้งสาม ให้จ่ายแก่บุคคลซึ่งผู้ตายได้แสดงเจตนาไว้คือส่วนราชการ เจ้าสังกัดตามแบบและวิธีการที่กระทรวงการคลังกำหนด ในกรณีที่ไม่มีทายาทและบุคคลซึ่งผู้ตายได้แสดงเจตนาไว้ หรือบุคคลนั้นได้ตายไปก่อนให้สิทธิในบำเหน็จตกทอดนั้นเป็นอันยุติลง ในกรณีที่ได้มีการจ่ายบำเหน็จตกทอดไปแล้ว หากปรากฏว่ามีบุตรซึ่งได้มีคำพิพากษาของศาลว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย ซึ่งได้มีการฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรก่อนหรือภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่บิดาตายหรือนับแต่วันที่ได้รับหรือควรได้รับรู้ถึงความตายของบิดาเพิ่มขึ้น ให้แบ่งบำเหน็จตกทอดนั้นใหม่ระหว่างทายาทผู้มีสิทธิโดยถือว่าบุตรชอบด้วยกฎหมายตามคำพิพากษานั้นเป็นทายาทผู้มีสิทธิตั้งแต่วันที่ตายของเจ้าบำนาญในกรณี

เช่นนี้ให้กระทรวงการคลังเรียกคืนบำเหน็จคกทอดจากทายาท ซึ่งรับบำเหน็จคกทอดไปก่อนแล้ว ตามระเบียบที่กระทรวงการคลังกำหนด ในกรณีที่ไม่สามารถเรียกคืนบำเหน็จคกทอดที่จ่ายให้รับ เกินไปในส่วนของตน กระทรวงการคลังไม่ต้องรับผิดชอบจ่ายเงินบำเหน็จคกทอดให้แก่บุตรซึ่งได้ มีคำพิพากษาของศาลว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายย้อนหลังไปถึงวันเกิดสิทธิรับบำเหน็จคกทอด แต่อย่างใด (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน 2546 : 1 - 9)

กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.)

พระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2539 ได้จัดตั้งกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) ขึ้น ประกาศใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 27 กันยายน 2539 ภายใต้วัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อเป็นหลักประกันการจ่ายบำเหน็จบำนาญและให้ประโยชน์ตอบแทนการรับราชการแก่ ข้าราชการเมื่อออกจากราชการ 2) เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ของสมาชิก 3) เพื่อจัดสวัสดิการและ สิทธิประโยชน์อื่นให้แก่สมาชิก

สมาชิกและสิทธิประโยชน์ บัญญัติให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 180 วัน นับแต่ พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

1. สมาชิกกองทุน กบข.

1.1 ผู้ซึ่งเข้ารับราชการและผู้ซึ่งโอนมาเป็นข้าราชการตามพระราชบัญญัตินี้ ตั้งแต่ วันที่ 27 มีนาคม 2540 เป็นต้นไป

1.2 ข้าราชการซึ่งรับราชการอยู่ก่อนวันที่บทบัญญัตินี้ใช้บังคับ (ก่อน 27 มีนาคม 2540) และข้าราชการซึ่งออกจากราชการเพื่อไปปฏิบัติงานตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการกำหนด หลักเกณฑ์การส่งให้ข้าราชการไปทำการ ซึ่งให้นับเวลานั้นเหมือนเต็มเวลาราชการ ก่อนวันที่ บทบัญญัติใช้บังคับและกลับเข้ารับราชการ ตั้งแต่วันที่บทบัญญัติใช้บังคับ การเป็นสมาชิกโดยการ สมัครเป็นสมาชิกตามความสมัครใจภายในวันที่ 26 มีนาคม 2540

การส่งเงินสะสมของสมาชิกเข้ากองทุนตามอัตราที่กระทรวงการคลังกำหนด โดยหัก จากเงินเดือน ยกเว้นสมาชิกซึ่งรับราชการอยู่ก่อนวันที่บทบัญญัติใช้บังคับจะส่งเงินสะสม เข้ากองทุนหรือไม่ก็ได้ การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกเมื่อผู้นั้นลาออกจากราชการ เว้นแต่เป็น การสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการนั้น ๆ หรือการออกจาก ราชการของผู้ไปปฏิบัติงาน ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์การส่งให้ข้าราชการ ไปทำการซึ่งให้นับเวลาระหว่างนั้นเหมือนเต็มเวลาราชการ

2. สิทธิประโยชน์ของสมาชิกเมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง

2.1. เงินสมทบ คือ เงินที่รัฐจ่ายสมทบเงินสะสม โดยส่วนราชการส่งเงินสมทบ เข้ากองทุนเท่ากับเงินสะสมรายเดือน

2.2 เงินประเดิม คือ เงินที่รัฐจ่ายเพิ่มให้แก่สมาชิกซึ่งเป็นข้าราชการอยู่ก่อนวันที่ บพัญญัติใช้บังคับ และเลือกรับบำนาญในอัตราที่กระทรวงการคลังกำหนด โดยคำนวณระยะเวลา จากวันที่เริ่มเข้ารับราชการจนถึงวันที่สมัครเป็นสมาชิกกองทุนและนำส่งเข้ากองทุน

2.3 เงินชดเชย คือ เงินที่รัฐจ่ายเพิ่มตามอัตราที่กำหนดตั้งแต่วันที่ เป็นสมาชิกจนถึงวันที่ออกจากราชการเป็นประจำทุกเดือนเพื่อให้แก่สมาชิกซึ่งรับบำนาญ

2.4 บำเหน็จ คือ เงินที่จ่ายให้แก่สมาชิก โดยจ่ายให้ครั้งเดียว เมื่อสมาชิกภาพ ของสมาชิกสิ้นสุดและมีเวลาราชการตั้งแต่ 10 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป แต่ไม่ถึง 25 ปีบริบูรณ์หรือ 25 ปี บริบูรณ์ขึ้นไปและเลือกรับบำเหน็จ

2.5 บำนาญ คือ เงินที่จ่ายให้แก่สมาชิกเป็นรายเดือน ซึ่งผู้นั้นมีเวลาราชการตั้งแต่ 25 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จ่ายตั้งแต่สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลงจนกระทั่งผู้นั้นถึงแก่ความตาย

2.6 บำเหน็จตกทอด คือ เงินที่จ่ายให้แก่ทายาทหรือบุคคล ซึ่งสมาชิกผู้ตายแสดง เจตนาไว้โดยจ่ายให้ครั้งเดียวเมื่อสมาชิกถึงแก่ความตายในระหว่างรับราชการหรือผู้รับบำนาญ ถึงแก่ความตาย

2.7 ผลประโยชน์ตอบแทนคือผลประโยชน์ที่ได้รับตอบแทน เงินสะสม เงินสมทบ เงินประเดิม เงินชดเชยที่กองทุนได้นำไปลงทุน

2.8 สิทธิกู้เงินจากกองทุน สมาชิกมีสิทธิกู้เงินจากกองทุนไม่เกินจำนวนเงินสะสม เงินสมทบและผลประโยชน์ตอบแทนเงินดังกล่าวตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ กำหนด สำหรับขอเงินสะสม เงินสมทบ เงินประเดิม และเงินชดเชย พร้อมทั้งผลประโยชน์ ตอบแทนเงินดังกล่าวของสมาชิกแต่ละคน กองทุนแจ้งให้สมาชิกทราบอย่างน้อยปีละครั้ง

2.9 สวัสดิการและเงินช่วยเหลือต่าง ๆ ผู้รับบำนาญตามพระราชบัญญัตินี้มีสิทธิได้ รับเงินสวัสดิการและเงินช่วยเหลือต่างๆเช่นเดียวกับผู้รับบำนาญตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จ บำนาญข้าราชการ

3. สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง สมาชิกมีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญและเงินประเภท อื่น ๆ ดังนี้

การรับบำเหน็จ สมาชิกที่มีเวลาราชการตั้งแต่ 10 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปแต่ไม่ถึง 25 ปีบริบูรณ์ หรือสมาชิกที่มีเวลาราชการตั้งแต่ 25 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและเลือกรับบำเหน็จจะได้รับ

3.1 บำเหน็จ = เงินเดือนเดือนสุดท้าย $\times$ เวลาราชการ

3.2 เงินสะสม เงินสมทบ และผลประโยชน์ตอบแทนหากสมาชิกส่งเงินสะสมเข้า กองทุน

การรับบำนาญ สมาชิกที่มีเวลาราชการตั้งแต่ 25 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปจะได้รับ

$$3.3 \text{ บำนาญ} = \frac{\text{เงินเดือนเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้าย} \times \text{เวลาราชการ}}{50}$$

3.4 เงินสะสม เงินสมทบ และผลประโยชน์ตอบแทน หากสมาชิกส่งเงินสะสม
เข้ากองทุน

3.5 เงินชดเชย เท่าจำนวนที่ส่วนราชการจ่ายให้กองทุนตั้งแต่วันที่สมาชิก

3.6 เงินประเดิม สำหรับสมาชิกตามข้อ 1.2 นอกจากนี้สมาชิกมีสิทธิได้รับบำนาญ
บำนาญด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 เหตุดังนี้คือ 1) เหตุทุพพลภาพ สมาชิกผู้่วยเจ็บทุพพลภาพ
ซึ่งแพทย์ที่ทางราชการรับรองได้ตรวจและแสดงความเห็นว่าไม่สามารถจะรับราชการในตำแหน่ง
หน้าที่ซึ่งปฏิบัติอยู่นั้นต่อไปได้ 2) เหตุตกแทน สมาชิกออกจากราชการเพราะทางราชการเลิกหรือ
ยุบตำแหน่งหรือมีคำสั่งให้ออก โดยไม่มีความผิดหรือทหารซึ่งออกจากกองหนุนเบ็ดหัวด 3) เหตุ
ผู้สูงอายุ สมาชิกออกจากราชการเมื่อมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์แล้วหรือลาออกเมื่อมีอายุครบห้าสิบปี
บริบูรณ์แล้ว

4. สิทธิการได้รับบำนาญด้วยเหตุ 3 เหตุ

4.1 ถ้ามีเวลาราชการตั้งแต่ 1 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปแต่ไม่ถึง 10 ปีบริบูรณ์มีสิทธิได้รับ
บำนาญ

4.2 ถ้ามีเวลาราชการตั้งแต่ 10 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปให้มีสิทธิได้รับบำนาญ เงินชดเชย
และผลประโยชน์ตอบแทนเงินดังกล่าว เว้นแต่จะเลือกรับบำนาญแทน สำหรับสมาชิกตามข้อ 1.2
จะได้รับเงินประเดิมนอกจากเงินดังกล่าวด้วย

5. การคำนวณบำนาญ คือ เงินเดือนเดือนสุดท้าย $\times$ เวลาราชการ
การคำนวณบำนาญ

$$\text{คือ } \frac{\text{อัตราเงินเดือนเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้าย} \times \text{เวลาราชการ}}{50}$$

จำนวนบำนาญต้องไม่เกินร้อยละ 70 ของอัตราเงินเดือนเฉลี่ยหกสิบเดือนสุดท้าย

6. การนับเวลาสำหรับคำนวณบำนาญบำนาญ ให้นับจำนวนปีรวมทั้งเศษของปีด้วย
การนับเศษของปีซึ่งเป็นเดือนหรือวันให้นับคำนวณตามวิธีการจ่ายเงินเดือนและให้นับ 12 เดือน
เป็น 1 ปี สำหรับจำนวนวันถ้ามีรวมกันหลายระยะให้นับ 30 วัน เป็น 1 เดือน สำหรับการนับเวลา
ราชการเพื่อให้เกิดสิทธิรับบำนาญบำนาญให้นับจำนวนปีเศษของปีถ้าถึงครึ่งปีให้นับเป็น 1 ปี

การเสียสิทธิรับบำนาญ

1. ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกวันแต่เป็นโทษสำหรับความ

ผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษหรือ

2. เป็นบุคคลล้มละลายทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลายหกดสิทธิรับบำนาญ ตั้งแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด

บำเหน็จตกทอด สมาชิกผู้เสียชีวิตในระหว่างรับราชการซึ่งไม่ได้เกิดจากการประพฤติด้อย่างร้ายแรงของตนเอง หรือผู้รับบำนาญผู้เสียชีวิตให้จ่ายบำเหน็จตกทอดแก่ทายาทของสมาชิกหรือผู้รับบำนาญ คำนวณจากอัตราเงินเดือนเดือนสุดท้าย $\times$ เวลาราชการ หากผู้รับบำนาญเสียชีวิตให้จ่าย 30 เท่าของเงินบำนาญ ดังนี้ (1) บุตรให้ได้รับ 2 ส่วน ถ้ามีบุตรตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปให้ได้รับ 3 ส่วน (2) สามีหรือภริยาให้ได้รับ 1 ส่วน (3) บิดามารดา หรือ บิดา หรือ มารดา ที่มีชีวิตอยู่ให้ได้รับ 1 ส่วน ถ้าไม่มีทายาทตาม 1, 2 และ 3 หรือเสียชีวิตไปก่อนให้แบ่งเงินดังกล่าวระหว่างทายาทผู้มีสิทธิใน 1, 2 และ 3 ที่มีทายาทผู้มีสิทธิได้รับหากไม่มีทายาทตาม 1, 2, 3 ให้จ่ายแก่บุคคลซึ่งสมาชิกผู้ตายแสดงเจตนาไว้คือส่วนราชการเจ้าสังกัดได้จำนวนไม่เกิน 3 คน โดยระบุจำนวนส่วนที่ได้รับให้ชัดเจน หากไม่ระบุจะได้รับอัตราส่วนเท่ากัน ถ้าไม่มีทายาทและบุคคลใดที่ผู้ตายแสดงเจตนาไว้หรือเสียชีวิตไปก่อนสิทธิให้บำเหน็จตกทอดเป็นอันยุติ สำหรับเงินสะสมที่สมาชิกผู้ตายได้จ่ายสะสมเข้ากองทุน กองทุนจะจ่ายเงินสะสม เงินสมทบ และผลประโยชน์ตอบแทนเงินดังกล่าวแก่ผู้มีสิทธิรับมรดกของสมาชิกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน 2546 : 17 - 21)

เงินสวัสดิการเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลและค่าการศึกษาของบุตร ผู้ที่มีสิทธิเบิกได้ คือตนเอง คู่สมรสตามกฎหมาย บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย บิดามารดา ซึ่งส่วนที่กล่าวมานี้จะเหมือนกับสิทธิของข้าราชการพลเรือนทุกประการ

สวัสดิการ ข.พ.ค.และ ข.พ.ส. ในกรณีที่ข้าราชการบำนาญสมัครเป็นสมาชิก ข.พ.ค. และ ข.พ.ส. เมื่อข้าราชการบำนาญเสียชีวิต ทายาทขอรับเงินค่าจัดการศพสมาชิก ข.พ.ค.และข.พ.ส. ดังนี้ ค่าจัดการศพสมาชิก ข.พ.ค. จำนวน 100,000 บาท สมาชิก ข.พ.ส. จ่ายค่าจัดการศพ จำนวน 50,000 บาท (จ่ายครั้งเดียว) เงินสงเคราะห์กรณีสมาชิก ข.พ.ค. เสียชีวิตครอบครัวจะได้รับเงินค่าจัดการศพและเงินสงเคราะห์ครอบครัวรายละเอียด 586,731 บาท เงินสงเคราะห์กรณีสมาชิก ข.พ.ส. เสียชีวิต ครอบครัวจะได้รับเงินค่าจัดการศพและเงินสงเคราะห์ครอบครัวรายละเอียด 286,854 บาท (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการสวัสดิภาพข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดนครปฐม 2547 : 1 - 5)

การขอพระราชทานเพลิงศพ การขอพระราชทานเพลิงศพต้องมีหลักฐานประกอบ เช่น กำหนดการฌาปนกิจ ใบมรณบัตร ใบคำร้องขอ ผู้มีสิทธิยื่นขอพระราชทานเพลิงศพ ได้แก่ สามี - ภรรยา บุตรของผู้เสียชีวิต และทายาทโดยชอบธรรมของผู้เสียชีวิต ในกรุงเทพฯ ต้องยื่นคำร้องก่อน

วันพิธี 15 วัน ต่างจังหวัดขึ้นคำร้องก่อนวันพิธี 30 วัน (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการสวัสดิภาพ
ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจังหวัดนครปฐม 2547 : 1 - 5)

ผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตำแหน่งที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู
และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 โดยกำหนดไว้ในหมวด 3 เรื่อง การกำหนดตำแหน่ง
วิทยฐานะ และการให้ได้รับเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่ง และหมวด 4 เรื่อง การ
บรรจุและการแต่งตั้ง (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547
: 21- 24)

ผู้บริหารการศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเพราะการบริหารงานที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์
ประสงค์นั้น ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้กำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ไว้เพื่อเป็นการวางขอบเขตและ
แนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติในการบริหารงานการศึกษา มีความจำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องกับทรัพยากร
ทางการบริหาร ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการจัดการ และเป็นที่ทราบกันว่า “คน” เป็น
ทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญที่สุดในการบริหาร ดังนั้นผู้บริหารจึงควรให้ความสนใจต่อ
บุคคลที่ร่วมงานเป็นพิเศษเหนือกว่าบุคคลอื่นทั่วไป ดังที่ วิจิตร วรุตบางกูรและสุพิชญา ชีระกุล
(2523 : 73 - 74) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้บริหารการศึกษา ดังนี้ 1) ความเป็นผู้นำ
คือ มีอิทธิพลในตนเองสูงกว่าอิทธิพลอื่น ๆ ของบุคคลในกลุ่ม และสามารถชักนำให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงในหน่วยงานได้ง่ายประกอบด้วย มีความร่าเริงแจ่มใสและอดทน มีความสามารถ
ในการตัดสินใจ มีความสามารถในการจูงใจคน มีความรับผิดชอบ มีความฉลาดไหวพริบดี
มีความขยันขันแข็ง มีความเสียสละ มีบุคลิกภาพดีและมีความเป็นประชาธิปไตย 2) มีความรู้และ
ประสบการณ์ เป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับงานอาชีพของผู้บริหารโดยเฉพาะดังนี้ มีความรู้เกี่ยวกับ
ธรรมชาติของงาน มีความรู้เกี่ยวกับวิชาการศึกษา มีความรู้เท่าทันเหตุการณ์และมีความรู้
ประสบการณ์ในวิชาการบริหาร 3) มีมนุษยสัมพันธ์ดี ผู้บริหารจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลอื่น
ทั้งนอกและในองค์กร ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี คือ ยิ้มแย้มแจ่มใส ยกย่อง
ชมเชย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความยืดหยุ่น เปิดเผย และเป็นกันเอง 4) มีคุณธรรมสูง
คุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้บริหารให้ประพฤติแต่ในสิ่งที่ดีงาม ดังนี้ มีความยุติธรรม
มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจงรักภักดีและมีศีลธรรม 5) มีสุขภาพที่ดี หมายถึง สุขภาพทางกาย
และสุขภาพทางจิต สุขภาพเป็นเครื่องเสริมสร้างให้ปฏิบัติงานถูกต้องและสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ เจคอบเซน วิกแมนและล็อกซ์ดอน (Jacobsen , Wiegman & Logsdon) สรุปว่า ผู้ที่จะเป็นครูใหญ่ควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. คุณสมบัติทั่วไป 1.1) เป็นผู้มีความสามารถในการจัดองค์กรและเป็นผู้บริหารที่มีทักษะบริหารโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 1.2) เป็นผู้นิเทศหรือประสานงานการเรียนการสอน 1.3) มีความเฉลียวฉลาดและมีไหวพริบในการบริหาร 1.4) สามารถตัดสินใจได้อย่างฉับพลันและถูกต้อง รู้จักมอบอำนาจและความรับผิดชอบแก่ผู้เหมาะสม นอกจากนี้ครูใหญ่ยังต้องเป็นผู้จัดการที่ดี รู้จักรายละเอียดเกี่ยวกับการเงินที่ใช้กับกิจกรรมต่าง ๆ รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด ดูแลกิจการต่าง ๆ ภายในโรงเรียนอย่างรอบคอบ

2. คุณสมบัติส่วนตัวครูใหญ่ควรมีความรู้ความสามารถในด้านการสอนและการสาธิต การสอนและต้องเป็นผู้มีความรู้ทางการศึกษาทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ขอมรับรูปแบบการสอนที่ดีอื่นๆ มากกว่าที่จะยึดแบบที่ตนเองมีความชำนาญ ครูใหญ่ควรมีสุภาพดี บุคลิกภาพดี พูดหรือฟังได้ชัดเจน มีสุขภาพจิตดี มีปัญญาสูง สามารถหาเทคนิคการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูง มีใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของคณะครูและเด็ก เป็นผู้มีเสน่ห์ในตัวเองและมีอารมณ์มั่นคง นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมผู้บริหารสถานศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ให้เป็นคนทันสมัยเสมอ

สำหรับปราโมทย์ เบญจกาญจน์ (2536 : 124) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้บริหารการศึกษาที่ดีนั้นจะต้องแสดงพฤติกรรมผู้นำในการจูงใจให้บุคลากรในองค์กรหรือหน่วยงานในการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การที่ผู้บริหารจะแสดงพฤติกรรมจูงใจบุคลากรได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติส่วนตัวของผู้บริหารซึ่งได้ประมวลว่า ผู้นำที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วยสิ่งต่างๆ หลายประการ ที่สำคัญคือ 1) บุคลิกภาพ ซึ่งอาจจะมีมาตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดขึ้นในภายหลังอันเนื่องจากภาวะแวดล้อมต่างๆ การปรับปรุงบุคลิกภาพที่มีมาตั้งแต่กำเนิด ย่อมยากกว่าบุคลิกภาพที่เกิดจากภาวะแวดล้อม 2) ความรู้ ความสามารถ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและสร้างได้โดยหมั่นศึกษาหาความรู้ หมั่นอ่านเขียนและฟังสิ่งที่เป็นประโยชน์ แล้วนำมาพิจารณาใคร่ครวญ 3) โอกาสและจังหวะ การที่จะเป็นผู้นำที่ดี โอกาสหรือจังหวะมีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน ดังคำพูดที่ว่า “สถานการณ์สร้างวีรบุรุษ” ผู้นำได้รับการยอมรับในช่วงหนึ่ง เมื่อวันเวลาและเหตุการณ์เปลี่ยนไปอาจจะไม่ได้รับการยอมรับก็ได้ นอกจากนี้เราจะพบว่ามีคนเก่ง ๆ อยู่มากที่ไม่ประสบผลสำเร็จหรือไม่มีโอกาจะเป็นผู้มีชื่อเสียงได้ เพราะโอกาสในการทำงานตามความรู้ความสามารถไม่ได้เปิดให้ 4) อุปนิสัย ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก คนที่มีอารมณ์ฉุนเฉียว ขาดความมั่นคงหรือตระหนี่ถี่เหนียวมองโลกในแง่ร้าย บุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้นำที่ดีได้ยาก

นอกจากนี้ ชาญชัย อาจินสมาจาร (2542 : 97) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารที่จะประสบผลสำเร็จ ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) คุณสมบัติทางกาย ว่องไว สง่า บุคลิกภาพมีเสน่ห์ แต่งตัวง่าย ๆ มีรสนิยม เสียงพุดชัดเจน อิริยาบถเป็นไปตามธรรมชาติ มีอุปนิสัยสม่ำเสมอและมีสุขภาพดี 2) คุณสมบัติทางสติปัญญา สามารถในการแปลแผนให้ผู้อื่นได้ มีเจตคติชอบสืบสวน ตระหนักในบทบาทของตน มีความสามารถในการก่อให้เกิดความสำเร็จ มีทักษะในการปฏิบัติงานฉลาด มีความคิดริเริ่ม มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเด็กและความเจริญของงานของเด็ก มีความรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคม รู้จุดอ่อนของตัวเอง เข้าใจทฤษฎีและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษา มีความสามารถในการติดต่อสื่อความหมาย มีความสามารถในการวางแผนได้เป็นอย่างดีและเป็นระบบ เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลและมีความรู้กว้างขวาง 3) คุณสมบัติทางอารมณ์ มีความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ของบุคคลอื่น แจ่มใสร่าเริงและมีความสุข มีอารมณ์มั่นคง มีความอิสระจากการเผชิญหน้า ไม่ตื่นเต้นง่าย ไม่เสียใจเมื่อประสบกับปัญหาและความผิดหวัง มีความหวังและมีแรงจูงใจสูง 4) คุณสมบัติทางส่วนบุคคล มีสามัญสำนึก มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นที่พึ่งคนอื่นได้ มีความเสียสละ เป็นคนตรงไปตรงมา มีความยุติธรรม ไม่คุยโอ้อวด เป็นคนเปิดเผย เป็นคนเชื่อถือได้ เคารพบุคลิกภาพของบุคคลอื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นคนแก้ปัญหาเก่งและอดทนต่อจุดอ่อนของคนอื่นได้ 5) คุณสมบัติทางสังคม ว่องไว และปรับตัวเข้ากับสังคมได้ หลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่จำเป็น ให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น เสียสละเพื่อความก้าวหน้าของสังคม มีความยุติธรรมและความเสมอภาค มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นที่เชื่อถือของทุกคน มีความซื่อสัตย์ รู้ปัญหาของผู้อื่น แก้ปัญหาให้คนอื่นได้ สนใจในกิจกรรมของสังคม มีความอดทน เป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย มีน้ำใจในการให้บริการต่อสังคม มีความจริงใจ เข้าใจความสามารถและความฉลาดของคนอื่นและอุทิศตนเพื่องานของสังคม 6) คุณสมบัติทางศีลธรรม มีความสามารถในการแยกแยะสิ่งที่ถูกและที่ผิด มีความเชื่อถือในค่านิยมแบบประชาธิปไตย มีจริยธรรม คุณลักษณะที่ดี มีอุดมการณ์สูง ควบคุมตนเองได้ตระหนักในตัวเองโดยผ่านทางบริการทางสังคมและเคารพตนเอง

กล่าวโดยสรุป ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้บริหารการศึกษาที่ดีนั้น ต้องมีคุณสมบัติทางกาย อารมณ์ สติปัญญาและสังคมที่ดี จะต้องมีการอบรมฝึกคุณสมบัติของผู้บริหารการศึกษาที่ดี ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนบางอย่างที่ไม่เหมาะสมให้เข้ากับสถานการณ์ที่ตนเป็นอยู่ในปัจจุบันเพื่อช่วยเสริมการเป็นผู้นำของตนให้ดีขึ้น

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษานอกจากมีหน้าที่บริหารงานทั้ง 4 งาน ได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไปแล้ว ยังต้องมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. อำนาจหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 1) จัดรูปแบบการศึกษา ตามมาตรา 15 2) จัดกระบวนการศึกษา ตามมาตรา 24-30 3) บริหารจัดการศึกษา 4 ด้าน ตามมาตรา 39 4) เป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ตามมาตรา 4 5) จัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา ตามมาตรา 48-50 6) ปกครองดูแลบำรุงรักษาทรัพย์สินของทางราชการ ตามมาตรา 59 7) พัฒนาบุคลากรและนักเรียน ด้านเทคโนโลยี ตามมาตรา 65-66

2. อำนาจหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 1) ผ่อนผันการส่งเด็กเข้าเรียน ตามมาตรา 6 2) เป็นเจ้าพนักงานและเจ้าหน้าที่ในการติดตามเด็กเข้าเรียน 3) จัดการศึกษาเด็กบกพร่อง พิการ ด้อยโอกาสในรูปแบบที่เหมาะสมตาม มาตรา 12 4) ดำเนินการอื่น ๆ ตามกฎหมายกำหนด

3. อำนาจหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหาร กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 (มาตรา 39) 1) เป็นผู้บังคับบัญชาครู และบุคลากรในสถานศึกษา 2) บริหารกิจการสถานศึกษา 3) ประสานและระดมทรัพยากร 4) เป็นผู้แทนสถานศึกษา 5) จัดทำ รายงานประจำปีต่อคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา 6) อนุมัติประกาศนียบัตรและวุฒิบัตร 7) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ผู้บังคับบัญชาทุกระดับมอบหมาย ตามที่ได้รับการกระจายและมอบ อำนาจ (ปฏิบัติราชการแทน) ตามมาตรา 44-45

4. อำนาจหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามกฎหมายกระทรวงศึกษาธิการ แบ่งส่วน ราชการในสถานศึกษา พ.ศ. 2546 1) วิเคราะห์ จัดทำนโยบาย แผนสถานศึกษา 2) วางระเบียบ ประกาศ และข้อบังคับ 3) เสนอขอจัดตั้งเงินอุดหนุนทั่วไป 4) แต่งตั้งอนุกรรมการ คณะทำงาน ต่างๆ

5. อำนาจหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ ครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 1) ควบคุมดูแลการบริหารงานบุคคล ตามมาตรา 27(1) 2) พิจารณาความดีความชอบ ตามมาตรา 27(2) 3) ส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาบุคลากร ตามมาตรา 27 (3) 4) จัดทำมาตรฐานภาระงานครู ตามมาตรา 27(4) 5) ประเมินผลการปฏิบัติงานครู ตามมาตรา 27(5) 6) ปฏิบัติหน้าที่ตามคณะอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเขตพื้นที่ และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมอบหมาย ตามมาตรา 27(6) 7) สั่งให้ครูและ บุคลากรทางการศึกษาออกจากราชการกรณีขาดคุณสมบัติ ตามมาตรา 49 8) สั่งบรรจุแต่งตั้งครู ผู้ช่วย ครู และบุคลากรทางการศึกษา ตามมาตรา 53(4) 9) สั่งครูที่ทดลองราชการออก ตามมาตรา 56 วรรคสอง 10) สั่งให้ครูพ้นทดลองทำงานต่อไป ตามมาตรา 56 วรรคสอง 11) สั่งครูที่ออกไป แล้วกลับเข้ารับราชการตามมติ อ.ก.ค.ศ. ตามมาตรา 64 12) สั่งให้ครูรักษาราชการในตำแหน่ง

(ตำแหน่งว่าง) ตามมาตรา 68 13) สั่งเลื่อนขึ้นเงินเดือนข้าราชการครู ตามมาตรา 73 14) ยกย่องเชิดชูเกียรติคุณครูดีเด่น ตามมาตรา 75 15) แจ้งภาระงาน เกณฑ์ประเมินผลงาน มาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพพระเบียบแบบแผน ตามมาตรา 78 16) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ตามมาตรา 79 17) ส่งเสริมสนับสนุนให้ไปศึกษาดูงาน ตามมาตรา 81 18) รักษาวินัยอย่างเคร่งครัด ตามมาตรา 82 19) ส่งเสริมพัฒนาผู้ได้บังคับบัญชา ตามมาตรา 95-98 20) อนุญาต ข้ายังอนุญาตลาออก ตามมาตรา 108 21) สั่งแต่งตั้งกรรมการสอบสวนกรณีกล่าวหาไม่เลื่อมใสในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตามมาตรา 110(4) 22) สั่งให้ครูออกจากราชการ ในกรณีต่าง ๆ เช่น เจ็บป่วย ขาดตำแหน่ง ไร้ประสิทธิภาพและจ่าคุก (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 2550 : 1-8)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าม้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

ทชณฐ ขวนไชยสิทธิ์ (2540) ได้ศึกษาการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการของข้าราชการตำรวจที่กำลังจะเกษียณอายุราชการสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล พบว่าข้าราชการตำรวจที่กำลังจะเกษียณอายุส่วนใหญ่มีการเตรียมตัวเพื่อเกษียณอายุราชการในระดับปานกลาง รับรู้ภาวะสุขภาพดีมาก ทำกิจกรรมในปัจจุบันระดับปานกลาง รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการระดับต่ำ และมีทัศนคติที่ดีต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพบว่า ทัศนคติต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ กิจกรรมที่ทำในปัจจุบันและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ

ดวงจันทร์ บุญรอดชู (2540) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมตัวเกษียณอายุของข้าราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการกระทรวงสาธารณสุข พบว่า ข้าราชการกระทรวงสาธารณสุขส่วนใหญ่ มีระดับการเตรียมตัวด้านจิตใจและอารมณ์มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านที่พักอาศัยและด้านร่างกาย ส่วนด้านการเงินและการใช้จ่ายและด้านการใช้เวลาอยู่นั้นอยู่ในระดับปานกลาง โดยการเตรียมตัวในด้านการใช้นเวลาน้อยที่สุด ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมตัวเกษียณอายุของข้าราชการ ได้แก่ ระยะเวลาก่อนเกษียณอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส การอบรมเกี่ยวกับการเตรียมตัวเกษียณอายุ สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อน การเข้าร่วมกิจกรรม

ทางสังคม การสนับสนุนจากหน่วยงานและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษียณอายุ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมตัวเกษียณอายุของข้าราชการมากที่สุดคือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการเกษียณ รองลงมาคือ สัมพันธภาพกับเพื่อน สัมพันธภาพในครอบครัวและการสนับสนุนจากหน่วยงาน

ศศิมา นิรินธนาชาติ (2540) ได้ศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในส่วนกลาง ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้าราชการมีความต้องการเตรียมตัวก่อนเกษียณด้านร่างกายและจิตใจอยู่ในระดับมาก ส่วนที่เหลืออีก 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม นอกจากนี้ยังพบว่าข้าราชการก่อนการเกษียณที่มีเพศต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการเตรียมตัวก่อนการเกษียณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งโดยรวมและตามรายด้าน ส่วนตัวแปรอื่นๆ ได้แก่ ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพการสมรส รายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ จำนวนคนในครอบครัวต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณไม่แตกต่างกัน

นาตยา รัตนอัมภา (2540) ได้ศึกษาการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลศูนย์สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลศูนย์สังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการด้านสุขภาพอยู่ในระดับดี ส่วนด้านการเงิน ด้านที่อยู่อาศัย ด้านบทบาทในครอบครัวและด้านการใช้เวลาอยู่ในระดับปานกลาง การเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพ โดยรวมทุกด้านจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า พยาบาลที่มีสถานภาพสมรส มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณด้านบทบาทในครอบครัวสูงกว่าพยาบาลที่มีสถานภาพโสด พยาบาลที่มีจำนวนบุตร 2 คนและ 3 คนมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณสูงกว่าพยาบาลที่ไม่มีบุตร พยาบาลที่มีเวลา 10 ปีก่อนเกษียณอายุมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุสูงกว่าพยาบาลที่มีเวลา 15 ปีก่อนเกษียณและพยาบาลที่มีโรคประจำตัวมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุสูงกว่าพยาบาลที่ไม่มีโรคประจำตัว

ทักษอร ศรีภา (2541) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการตำรวจภูธรภาค 1 ผลการวิจัย พบว่าข้าราชการตำรวจภูธรภาค 1 มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ ได้แก่ ภูมิฐานะ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการและสัมพันธภาพในครอบครัว ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ ได้แก่ สถานภาพสมรส

ลักษณะครอบครัว ความพอเพียงรายรับ - รายจ่ายและตำแหน่งหน้าที่ ส่วนปัญหาและความต้องการพบว่าส่วนใหญ่มีปัญหาและความต้องการด้านเศรษฐกิจ รองลงมาคือ ด้านร่างกายและที่อยู่อาศัยและที่มีปัญหาและความต้องการน้อยที่สุด คือ ด้านจิตใจและด้านใช้เวลา

ธีระ ชัยยานนท์ (2542) ได้ศึกษาการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล 1 - 9 กองบังคับการตำรวจนครบาล จากการศึกษาทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและด้านที่อยู่อาศัย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตำรวจชั้นประทวนมีความต้องการที่พักอาศัยที่ถาวร เพื่อให้อยู่อาศัยกับครอบครัวและบุตรหลานเมื่อหลังเกษียณอายุราชการแล้วมากที่สุด เพราะปัจจุบันส่วนใหญ่อาศัยอยู่บ้านพักของทางราชการ นอกจากนี้ยังมีความต้องการหาอาชีพสำรองทำเพื่อเป็นการเสริมรายได้พิเศษของครอบครัวอีกทางหนึ่ง เพราะรายได้ประจำไม่ค่อยเพียงพอกับการดำรงชีพอยู่แล้ว ส่วนทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจและด้านสังคม กลุ่มตำรวจชั้นประทวนไม่มีปัญหาในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด

ราตรี เขียมจารุภา (2542) ได้ศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ สังกัดมหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณมีความต้องการเตรียมตัวก่อนการเกษียณในด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นความต้องการด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพการสมรสจำนวนคนในครอบครัว และการเป็นสมาชิกชมรมต่างกันมีความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณแตกต่างกัน ข้าราชการก่อนเกษียณอายุที่มีรายได้ต่อเนื่องต่างกัน มีความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณแตกต่างกัน

ธาดา วิมลวัตรเวที (2543) ศึกษาการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุทำงานของบุคลากร สังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีเจตคติต่อการเกษียณอายุและต่อการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุทำงานทางบวกในระดับดี แต่มีการปฏิบัติในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุทำงาน และความต้องการความรู้ในการวางแผนเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุทำงานในระดับปานกลาง บุคลากรโดยรวมที่มีอายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ต่อเนื่อง ลักษณะสายงานตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบันและอายุที่เริ่มวางแผนเตรียมตัวก่อนเกษียณต่างกัน มีเจตคติต่อการเกษียณและต่อการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุทำงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีการปฏิบัติในการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีความต้องการความรู้ในการวางแผนเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุทำงานแตกต่างกัน

จกมล เนียมกลาง (2545) ศึกษาปัจจัยที่มีความต้องการการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการของแพทย์ในภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการทำงานต่อหลัง

เกษียณอายุราชการและประมาณครึ่งหนึ่งต้องการทำงานต่อในภาครัฐ กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการทำประโยชน์กับสังคม ให้ความสำคัญกับสุขภาพกายและจิต และมีความคาดหวังในรายได้ผลตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนของปัจจัยที่สัมพันธ์กับความต้องการทำงานภายหลังเกษียณอายุราชการ พบว่าความต้องการทำประโยชน์ให้กับสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กับความต้องการการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการ สำหรับปัจจัยด้านสุขภาพและเศรษฐกิจนั้นพบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุของแพทย์ จากข้อค้นพบน่าจะคาดหมายได้ว่าแพทย์ต้องการทำงานต่อในภาครัฐ และต้องการทำงานเพื่อประโยชน์สังคมหลังเกษียณอายุราชการ

สุริย์ ทงกิก (2548) ศึกษาเรื่อง การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรในองค์กรภาครัฐ พบว่า แนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการดำเนินกิจกรรมการเตรียมตัวก่อนการเกษียณให้กับบุคลากรภาครัฐนั้นประกอบไปด้วย หลักความมั่นคง หลักการช่วยเหลือเกื้อกูล หลักการจงใจ หลักความเอื้ออาทร ในขณะที่รูปแบบกิจกรรมเพื่อการเตรียมตัวหรือวางแผนก่อนการเกษียณที่แต่ละประเทศกลุ่มเป้าหมายให้ความสนใจจะครอบคลุมเนื้อหาหลักอยู่ 8 เรื่องคือ การเงิน กฎหมาย สุขภาพ รูปแบบการดำเนินชีวิต การทำงานในวัยเกษียณ การพัฒนาอาชีพและการวางแผนชีวิต ซึ่งสามารถวิเคราะห์ดังนี้คือ ในเรื่องที่ทั้งหน่วยงานเทียบเคียงและหน่วยตัวอย่างให้ความสำคัญที่เหมือนกันคือ การบริหารการเงิน กฎหมาย สุขภาพ รูปแบบการดำเนินชีวิต ส่วนในเรื่องของการพัฒนาอาชีพพบว่า ของประเทศไทยในหน่วยงานจุฬาลงกรณ์ไม่ได้กำหนดหัวข้อนี้ไว้ ส่วนในเรื่องของการวางแผนชีวิต ประเทศที่ไม่ได้กำหนดหัวข้อนี้ไว้ คือ สหรัฐอเมริกา ประเทศไทยหน่วยงาน สก.พ. และหน่วยงานจุฬาลงกรณ์ สิ่งที่น่าจะให้ความสนใจคือ การวางแผนชีวิต เนื่องจากการรวมกิจกรรมอื่น ๆ เข้าอยู่ในการวางแผนทั้งสิ้น เช่น การเงิน กฎหมาย สุขภาพ รูปแบบการดำเนินชีวิต การพัฒนาอาชีพ และที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ ระยะเวลาของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน เนื่องจากหากมีการเตรียมการหรือวางแผนชีวิตในวัยเกษียณล่วงหน้า จะเป็นการช่วยบรรเทาปัญหาหรืออุปสรรคที่บุคลากรภาครัฐที่อยู่ในวัยเกษียณอาจประสบได้ในอนาคต

งานวิจัยต่างประเทศ

นิช (Neuhs 1990 : 15 - 20) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของระดับการศึกษา อาชีพ สภาวะทางเศรษฐกิจสังคม ความพึงพอใจในชีวิต ภาวะสุขภาพและความพร้อมต่อการเกษียณอายุ ต่อความเชื่อมั่นในการปรับตัวภายหลังเกษียณอายุงาน ผลการศึกษา พบว่าระดับการศึกษา อาชีพ และสภาวะทางเศรษฐกิจสังคมในระดับสูง รวมทั้งมีความพร้อมต่อการเกษียณอายุงานมากและการมีสุขภาพดี จะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเชื่อมั่นในการปรับตัวภายหลังเกษียณอายุงานในทั้งสองกลุ่ม

มิสเซล (Missale 1995) ได้ศึกษาความพร้อมในการเกษียณอายุของพนักงานในมหาวิทยาลัยทั้งชายและหญิง ผลการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติที่ดีต่อการเกษียณอายุแต่ส่วนใหญ่ทั้งเพศชายและเพศหญิงไม่ค่อยมีข้อมูลเกี่ยวกับการเกษียณอายุ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแสดงให้เห็นถึงภูมิหลังของประชากร เช่น สถานภาพทางอาชีพ อายุ ระยะเวลาการจ้างงาน ทำให้มีความแตกต่างในเรื่องทัศนคติต่อการเกษียณอายุ แม้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีแต่การตอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเกษียณอายุ ความพยายามในการเตรียมตัวเกษียณและกิจกรรมการเกษียณอายุยังต่ำมาก

วิกกินและเฮนเดอร์สัน (Wiggins and Henderson 1996 : 518 - 595) ศึกษาการวางแผนการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของพยาบาลวิชาชีพ พบว่าความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ปัญหาเศรษฐกิจสามารถช่วยทำให้เกิดการวางแผนก่อนเกษียณอายุได้และโดยรวมพยาบาลมีทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับการเกษียณอายุที่ดี จำนวนปีก่อนเกษียณอายุมีผลต่อการวางแผนการเตรียมตัว ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่าง

สติเวน เคนเน็ท (Steven Kenneth 1999) ได้ศึกษาเพื่อสำรวจประสบการณ์ของครูโรงเรียนวิศคอนซิล สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้ คือ ครูเกษียณเป็นรูปแบบที่ดีที่สุดที่จะเปลี่ยนชีวิตไปสู่อีกขั้นตอนหนึ่ง การตัดสินใจการเกษียณอายุของแต่ละคน ได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบภายนอกหลายอย่าง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ และประสบความสำเร็จในการเกษียณอายุ มีขั้นตอนที่แน่นอนที่โรงเรียนจะต้องเป็นองค์กรที่มีอิทธิพลในทางบวกต่อการเกษียณอายุของครูโดยตรง และให้การสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จในระบบการศึกษาซึ่งได้จากรูปแบบของการสั่งการ แบบฟอร์มการเรียนรู้ที่ง่าย รวมถึงการสนับสนุนทางด้านอาชีพ การมีส่วนร่วมในชุมชน กิจกรรมทางการศึกษาหรือทั้งสองประเด็นมีอิทธิพลมากต่อระดับความพึงพอใจของครูที่เกษียณอายุ

มาร์ค เดวิด (Mark David 2000) ได้ศึกษาความต้องการการเตรียมตัวเกษียณอายุของบุคลากรกลุ่มต่าง ๆ ในคณะวิชาในมหาวิทยาลัย ผลการศึกษเป็นข้อมูลสำหรับแผนกทรัพยากรมนุษย์ในการเตรียมงบประมาณในการเกษียณอายุของบุคลากร จากการสุ่มตัวอย่างจากบุคลากรในคณะ จำนวน 180 คนให้ตอบแบบสอบถามของ (Dillman, 1978) เพื่อพิจารณาถึงความเชื่อที่ว่าสถาบันจะต้องมีการวางแผนการเตรียมการเกษียณอายุ ผู้ตอบแบบสอบถามได้วิจารณ์ถึงความพยายามของสถาบันของคนในการเตรียมเกษียณอายุ และได้เห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่สถาบันตั้งใจจะทำให้และสิ่งที่บุคลากรในคณะคาดว่าจะได้รับจากสถาบัน ด้วยความร่วมมือของสถาบันต่าง ๆ คณะวิชาได้เลือกปรับแบบสำรวจ ที่ถูกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มโดยแบ่งตามอายุ การแบ่งตามอายุทำให้เกิดผลที่น่าสนใจขึ้นมาระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาได้รวมเอาผลการสำรวจจาก

ผู้ที่เพิ่งเกษียณอายุไปแล้วของแต่ละสถาบัน จำนวน 30 คนด้วย ซึ่งแต่ละคนได้ให้ความคิดเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับการเกษียณอายุไว้ด้วย การวิเคราะห์ได้ให้ผลที่คาดหวังไว้และที่ไม่ได้คาดหวัง คณะวิชาชีพชี้แจงว่าเป็นการยากที่จะตอบคำถามที่เฉพาะเจาะจง และได้ชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยง การวางแผนการเกษียณอายุของมหาวิทยาลัย การสร้างเครือข่ายที่ปลอดภัยทางด้านงบประมาณ และโครงการในส่วนที่มหาวิทยาลัยต้องปรับปรุงผลที่ได้โดยไม่คาดหวัง เกิดจากความแตกต่างระหว่างเพศ ในเรื่องการตระหนักรู้ว่ามหาวิทยาลัยคืออะไร และควรทำอย่างไรเพื่อสนับสนุนการวางแผนการเกษียณอายุของบุคลากรในคณะวิชา

สรุป

ผู้ที่เกษียณอายุราชการ ควรมีการเตรียมตัวให้พร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ รักษาสุขภาพร่างกายให้สมบูรณ์ โดยการรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ มีการขับถ่ายปกติ มีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ มีความพึงพอใจในชีวิตคน มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ปรับใจให้เข้ากับวัย และการเปลี่ยนแปลงรอบตัว มีการเตรียมพร้อมด้านการเงินเพื่อค่าใช้จ่ายในวัยเกษียณ ซึ่งจะมีรายได้ลดลง ดังนั้นจึงต้องมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรัดกุม และไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น มีงานอดิเรกทำเพื่อความเพลิดเพลินและอาจเป็นแหล่งหารายได้ที่ดี มีการเตรียมบ้านพักอาศัยที่ปลอดภัย สะดวกในการเดินทางและพอเหมาะกับสภาพร่างกายตนเอง มีการเตรียมตัวใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยการพบปะสังสรรค์ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม เพื่อจะช่วยในการปรับตัวด้านอารมณ์และสังคมในวัยเกษียณได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ควรมีการเตรียมทำพินัยกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน ตลอดจนความต้องการในการจัดการเมื่อตนเองสิ้นชีวิตแล้ว การเตรียมพร้อมสำหรับการเข้าสู่วัยเกษียณ จะช่วยให้ผู้เกษียณสามารถปรับตัวได้เป็นอย่างดี สามารถใช้ชีวิตในวัยเกษียณได้อย่างมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการจึงต้องมีการเตรียมตัวด้านต่าง ๆ 6 ด้าน ตามแนวคิดของสุรกุล เจนอบรม และจรรยา เสี่ยงเสนาะ ได้แก่

- 1) การเตรียมตัวด้านร่างกาย
- 2) การเตรียมตัวด้านจิตใจ
- 3) การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย
- 4) การเตรียมตัวด้านงานอดิเรก
- 5) การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย และ
- 6) การเตรียมตัว ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1. การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา 2. ปัญหาและแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 จำนวน 129 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ ตามแนวคิดของสุรกุล เจนอบรม และจรรยา เสียงเสนาะ การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยกระบวนการต่าง ๆ ต่อไปนี้ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงการ เป็นขั้นตอนของการศึกษาเอกสาร ดำรา ข้อมูลทางสถิติ วารสาร บทความ แนวคิดทฤษฎี รายงานการวิจัย รายงานของหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ศึกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ นำผลจากการศึกษามาจัดทำโครงร่างงานวิจัยตามคำแนะนำ และความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ แล้วเสนอโครงร่างต่อภาควิชา เพื่อขอความเห็นชอบและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือทดสอบที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและปรับปรุงคุณภาพของเครื่องมือ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมสรุปผล อภิปรายผลและให้ข้อเสนอแนะแล้วเขียนรายงานการวิจัย

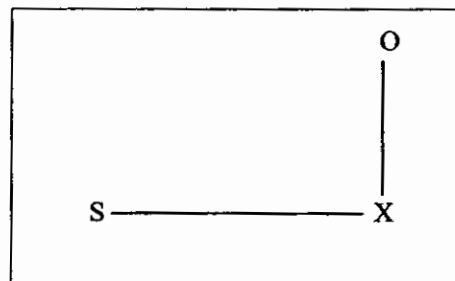
ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัยเป็นขั้นตอนการจัดทำรายงานการวิจัยนำเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามหลักวิชาการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล ทำการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามที่คณะกรรมการที่ปรึกษาเสนอแนะ จัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขออนุมัติจบการศึกษาต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยไว้ ซึ่งประกอบด้วยแผนแบบการวิจัยประชากร ตัวแปรที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

แผนแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) ที่มีแผนแบบการวิจัยในลักษณะของกลุ่มตัวอย่างเดียว ศึกษาสถานการณ์ ไม่มีการทดลอง (the one shot , non-experimental case study) ซึ่งเขียนเป็น diagram ได้ดังนี้

- S หมายถึง ประชากร
- X หมายถึง ตัวแปรที่ศึกษา
- O หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 จำนวน 129 คน ที่มีอายุ 51 - 60 ปี ในปีงบประมาณ 2549 - 2558 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ปีงบประมาณ เขตพื้นที่	ประชากร										
	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	รวม
เขต 1	9	16	10	10	6	4	3	4	6	6	74
เขต 2	8	4	13	9	4	1	5	4	1	6	55
รวม	17	20	23	19	10	5	8	8	7	12	129

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1, “ทะเบียนคุมเกษียณอายุราชการข้าราชการครู”, 2548, 1 - 20.

: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2, “ทะเบียนคุมเกษียณอายุราชการข้าราชการครู”, 2548, 1 - 16.

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วยตัวแปรพื้นฐานและตัวแปรที่ศึกษา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. **ตัวแปรพื้นฐาน** เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส

2. **ตัวแปรที่ศึกษา** เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 6 ด้าน ตามแนวคิดของ สุรกุล เจนอบรม และจรรยา เสี่ยงเสนาะ ได้แก่

2.1 การเตรียมตัวด้านร่างกาย หมายถึง การวางแผนและปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพก่อนเกษียณ เพื่อให้มีสุขภาพที่ดีภายหลังการเกษียณอายุ เช่น การหาความรู้เกี่ยวกับการรับประทานอาหารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย การเข้ารับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2.2 การเตรียมตัวด้านจิตใจ หมายถึง การวางแผนและการเตรียมจิตใจให้พร้อมที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงภายหลังเกษียณ เช่น การศึกษาธรรมะ การปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ การทำสมาธิ

2.3 การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย หมายถึง การวางแผนเกี่ยวกับการจัดสรรเงิน เช่น มีการออมหรือสะสมเงิน การวางแผนหารายได้เพิ่มและการจัดการกับทรัพย์สินที่มีอยู่และการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรัดกุมจำนวนเงินที่ได้รับมาไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของเงินบำนาญหรือบำนาญก็อาจไม่เพียงพอถ้าไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายที่ดี

2.4 การเตรียมตัวด้านงานอดิเรก หมายถึง การวางแผนตั้งแต่ก่อนเกษียณอายุราชการเกี่ยวกับการใช้เวลาว่างภายหลังการเกษียณให้เกิดประโยชน์ ทดแทนเวลาที่เคยไปทำงานทำกิจวัตรประจำวันภายในบ้านและงานอดิเรกที่ตนเองสนใจ และกิจกรรมหรืองานที่ใฝ่ฝันอยากจะทำก่อนเกษียณแต่ไม่มีเวลาทำไม่ปล่อยตัวเองให้อยู่ว่างเฉยโดยเปล่าประโยชน์

2.5 การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย หมายถึง การวางแผนที่จะมีที่อยู่อาศัยถาวรเมื่อเกษียณอายุราชการแล้ว และการจัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านอย่างเหมาะสม

2.6 การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม หมายถึง การวางแผนเตรียมตัวเพื่อปรับบทบาทภายหลังเกษียณอายุจากผู้หาเลี้ยงครอบครัวมาเป็นผู้อยู่อาศัย เช่น มีการเตรียมการวางแผนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมและเข้าร่วมชมรมต่าง ๆ และมีความตั้งใจที่จะช่วยเหลืองานครอบครัวและบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) จำนวน 4 ข้อจำแนกเป็น เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส มีลักษณะเป็นตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้ (forced choice)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนามาจากแบบสอบถามของ ชีระ ชัยยานนท์ ซึ่งสร้างตามแนวความคิดของ สุรกุล เจริญธรรม และจรรยา เสี่ยงเสนาะ วัดระดับการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ 6 ด้าน ประกอบด้วย การเตรียมตัวด้านร่างกาย การเตรียมตัวด้านจิตใจ การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย การเตรียมตัวด้านงานอดิเรก การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ของไลเคิร์ต (Likert 1970 : 107-110) โดยกำหนดค่าคะแนนของช่วงน้ำหนักเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีความหมายดังนี้

ระดับ 1 หมายถึง การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าน้ำหนัก
เท่ากับ 1 คะแนน

ระดับ 2 หมายถึง การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับน้อย มีค่าน้ำหนัก
เท่ากับ 2 คะแนน

ระดับ 3 หมายถึง การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าน้ำหนัก
เท่ากับ 3 คะแนน

ระดับ 4 หมายถึง การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับมาก มีค่าน้ำหนัก
เท่ากับ 4 คะแนน

ระดับ 5 หมายถึง การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าน้ำหนัก
เท่ากับ 5 คะแนน

ในตอนท้ายของข้อคำถามแต่ละประเด็นมีคำถามปลายเปิดเพื่อสอบถามเกี่ยวกับปัญหา
และแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา

การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แล้วนำผลการศึกษามาปรับปรุงเครื่องมือ โดยการ
ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ขั้นที่ 2 ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถาม โดยนำ
แบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พิจารณาปรับแก้ตามรายละเอียดของ
ตัวแปร แล้วหาค่า IOC (Index of Items Objective Congruence) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2535 : 124)
แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับผู้บริหารสถาน
ศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ที่มีอายุ 51 - 60 ปี ในปีงบประมาณ
2549 - 2558 ซึ่งไม่ใช่กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 30 คน

ขั้นที่ 4 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ตามวิธี
ของครอนบาค (Cronbach 1974 : 161) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ได้ค่าความ
เชื่อมั่นเท่ากับ .9519

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อขอให้ทำหนังสือขอความร่วมมือไปยัง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 ขอความร่วมมือผู้บริหารสถานศึกษาในการตอบแบบสอบถาม

2. ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถาม และนัดหมายเพื่อเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 ที่มีอายุ 51 - 60 ปี ในปีงบประมาณ 2549 - 2558 เป็นผู้ตอบแบบสอบถามโดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับคืนมา 2) จัดระบบข้อมูลที่ตรวจรวบรวมคะแนนแบบสอบถามที่สมบูรณ์ 3) นำข้อมูลไปคำนวณหาค่าสถิติโดยใช้โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Science)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

2. การวิเคราะห์ระดับการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ใช้ค่าเฉลี่ย (μ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำค่าเฉลี่ย (μ) ไปวิเคราะห์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best 1970 : 190) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 ถึง 1.49 หมายถึง การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.50 ถึง 2.49 หมายถึง การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.50 ถึง 3.49 หมายถึง การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.50 ถึง 4.49 หมายถึง การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.50 ถึง 5.00 หมายถึง การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ปัญหาและแนวทางในการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษาใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

สรุป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ปัญหาและแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐมเขต 1 และเขต 2 เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอายุ 51 - 60 ปี ในปีงบประมาณ 2549 - 2558 จำนวน 129 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 1 ฉบับ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามแนวความคิดของสุรกุล เจนอบรม และจรรยา เสียงแสนะ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (μ) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา และเพื่อทราบปัญหาและแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ประชากรเป็นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 จำนวน 129 คน โดยแจกแบบสอบถามและรับแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนครบทั้ง 129 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นได้นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย ซึ่งจำแนกผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 3 ปัญหาและแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 จำนวน 129 คน จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส โดยใช้ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) ดังรายละเอียดตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับ การศึกษา และสถานภาพการสมรส

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	113	87.60
หญิง	16	12.40
รวม	129	100.00
อายุ		
1. อายุ 60 ปี	12	9.30
2. อายุ 59 ปี	7	5.43
3. อายุ 58 ปี	8	6.20
4. อายุ 57 ปี	8	6.20
5. อายุ 56 ปี	5	3.88
6. อายุ 55 ปี	10	7.75
7. อายุ 54 ปี	19	14.73
8. อายุ 53 ปี	23	17.83
9. อายุ 52 ปี	20	15.50
10. อายุ 51 ปี	17	13.18
รวม	129	100.00
ระดับการศึกษา		
1. ค่ำกว่าปริญญาตรี	1	0.77
2. ปริญญาตรี	75	58.15
3. ปริญญาโท	52	40.31
4. ปริญญาเอก	1	0.77
รวม	129	100.00

ตารางที่ 3 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพการสมรส		
1. โสด	4	3.10
2. สมรส	119	92.25
3. ม้าย	4	3.10
4. หย่าร้าง / แยกกันอยู่	2	1.55
รวม	129	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 87.60 เพศหญิงจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 12.40 มีอายุ 53 ปี มากที่สุด จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 17.83 อายุ 56 ปี น้อยที่สุด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.88 มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 58.15 รองลงมาระดับปริญญาโท จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 40.31 น้อยที่สุดระดับปริญญาเอกและต่ำกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 1 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.77 มีสถานภาพการสมรสมากที่สุด จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 92.25 รองลงมา เป็นโสดและเป็นหม้าย จำนวน 4 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 3.10 น้อยที่สุดหย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.55

ตอนที่ 2 การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา

การวิเคราะห์การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ วิเคราะห์จากการหาค่าเฉลี่ย (μ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ตามที่ผู้บริหารสถานศึกษาให้ ความคิดเห็นการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา แล้วนำค่าเฉลี่ย (μ) ไปวิเคราะห์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best) ดังตารางที่ 4 - 10

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของ
ผู้บริหารสถานศึกษา

N = 129

ข้อ	การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ ของผู้บริหารสถานศึกษา	ค่าเฉลี่ย (μ)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ค่าระดับ
1	การเตรียมตัวด้านร่างกาย	3.69	0.12	มาก
2	การเตรียมตัวด้านจิตใจ	3.58	0.29	มาก
3	การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย	3.14	0.27	ปานกลาง
4	การเตรียมตัวด้านงานอดิเรก	3.39	0.16	ปานกลาง
5	การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย	3.29	0.34	ปานกลาง
6	การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม	2.99	0.25	ปานกลาง
	รวมเฉลี่ย	3.35	0.33	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 พบว่า การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.35, \sigma = 0.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยดังนี้ การเตรียมตัวด้านร่างกาย ($\mu = 3.69, \sigma = 0.12$) การเตรียมตัวด้านจิตใจ ($\mu = 3.58, \sigma = 0.29$) และอยู่ในระดับปานกลาง 4 ด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยดังนี้ การเตรียมตัวด้านงานอดิเรก ($\mu = 3.39, \sigma = 0.16$) การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย ($\mu = 3.29, \sigma = 0.34$) การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย ($\mu = 3.14, \sigma = 0.27$) และการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ($\mu = 2.99, \sigma = 0.25$)

ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาในการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อในแต่ละด้าน ปรากฏผลดังตารางที่ 5 - 10

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของ
ผู้บริหารสถานศึกษาด้านร่างกาย

N = 129

การเตรียมตัวด้านร่างกาย	ค่าเฉลี่ย (μ)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ค่าระดับ
1. ได้ศึกษาหาความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายเมื่อ เข้าสู่วัยเกษียณอายุ	3.47	0.85	ปานกลาง
2. ได้ศึกษาหาความรู้เรื่องโภชนาการที่เหมาะสมสำหรับวัย เกษียณอายุ	3.65	0.82	มาก
3. ได้ศึกษาเรื่องการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยเกษียณอายุ เพื่อนำไปปฏิบัติ	3.78	0.85	มาก
4. ได้ศึกษาหาความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพของตนเองในวัย เกษียณอายุ	3.72	0.84	มาก
5. ได้ให้ความสำคัญเรื่องการตรวจสุขภาพประจำปีและจะทำ ต่อเนื่องหลังเกษียณอายุ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	3.87	0.95	มาก
6. ได้เตรียมออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยเกษียณอายุ เช่น การเดิน การวิ่งช้า ๆ การเล่นกีฬา การฝึกกายบริหาร การฝึกโยคะ	3.63	0.93	มาก
7. ได้ปรับนิสัยการรับประทานอาหารเพื่อลดน้ำตาลและ ไขมัน ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดโรคในวัยเกษียณอายุ	3.53	0.88	มาก
8. เลือกรับประทานอาหารให้ถูกหลักโภชนาการ คือ รับประทานอาหารครบ 5 หมู่ ในปริมาณที่เหมาะสมกับวัย เกษียณอายุ	3.67	0.81	มาก
9. พักผ่อนนอนหลับอย่างน้อยวันละ 6 - 8 ชั่วโมง เป็นประจำ	3.82	0.87	มาก
10. เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจะปรึกษาแพทย์และรักษากับ แพทย์ทุกครั้ง	3.70	0.93	มาก
รวมเฉลี่ย	3.69	0.12	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้าน
ร่างกายโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.69$, $\sigma = 0.12$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ใน
ระดับมาก 9 ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ โดยได้ให้ความสำคัญเรื่องการตรวจสุขภาพประจำปี
และจะทำต่อเนื่องหลังเกษียณอายุอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

($\mu = 3.87$, $\sigma = 0.95$) รองลงมาคือ พักผ่อนนอนหลับอย่างน้อยวันละ 6 - 8 ชั่วโมงเป็นประจำ อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.82$, $\sigma = 0.87$) และได้ศึกษาหาความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยเกษียณอายุ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 3.47$, $\sigma = 0.85$)

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ
ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านจิตใจ

N = 129

การเตรียมตัวด้านจิตใจ	ค่าเฉลี่ย (μ)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ค่าระดับ
1. ได้ศึกษาหาความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ เพื่อสร้างความเข้าใจตนเองมากขึ้น	3.41	0.86	ปานกลาง
2. ได้เตรียมใจไว้แล้วว่าหลังเกษียณอายุการยอมรับนับถือจากผู้อื่นจะลดน้อยลง	3.83	1.01	มาก
3. ได้เตรียมใจไว้แล้วว่าหลังเกษียณอายุบทบาทหน้าที่ทางสังคมจะลดน้อยลง	3.81	0.94	มาก
4. ได้เตรียมใจยอมรับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ หลังเกษียณอายุ	3.94	0.88	มาก
5. ได้ศึกษาแนวทางปฏิบัติธรรม เช่น นั่งสมาธิ กำหนดจิต เพื่อให้จิตใจสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน	3.32	0.90	ปานกลาง
6. ได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับธรรมะหรือคำสอนทางศาสนาเพื่อฝึกจิตใจให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงภายหลังเกษียณอายุ	3.18	0.90	ปานกลาง
7. เตรียมจิตใจที่จะเผชิญกับภาวะ ไม่สุขสบายจากความเสื่อมของร่างกาย เช่น อาการปวดข้อ อาการผิดปกติเกี่ยวกับสายตา และการได้ยิน	3.56	0.87	มาก
รวมเฉลี่ย	3.58	0.29	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านจิตใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.58$, $\sigma = 0.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง 3 ข้อ โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ได้เตรียมใจยอมรับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ หลังเกษียณอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 3.94$, $\sigma = 0.88$) รองลงมาคือได้เตรียมใจไว้แล้วว่าหลังเกษียณอายุการยอมรับนับถือจากผู้อื่น

จะลดน้อยลง อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.83, \sigma = 1.01$) และได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับธรรมชาติหรือคำสอนทางศาสนาเพื่อฝึกจิตใจให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงหลังเกษียณอายุ อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 3.18, \sigma = 0.90$)

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษาด้านรายได้และการใช้จ่าย

N = 129

การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย	ค่าเฉลี่ย (μ)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ค่าระดับ
1. ได้ศึกษาหาความรู้เรื่องการใช้สิทธิและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นข้าราชการบำนาญ	3.60	0.90	มาก
2. ได้คำนวณตรวจสอบเงินบำเหน็จบำนาญและเงินกองทุนที่จะได้รับภายหลังเกษียณอายุเพื่อความถูกต้อง	3.32	1.08	ปานกลาง
3. ได้วางแผนจัดสรรเงินเป็นส่วน ๆ เกี่ยวกับรายรับ – รายจ่ายภายหลังเกษียณอายุ	3.26	1.01	ปานกลาง
4. ได้เตรียมหารายได้เพิ่ม เช่น ทำธุรกิจเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือเตรียมอาชีพสำรองไว้ทำหลังเกษียณอายุ	2.83	1.15	ปานกลาง
5. ได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการจัดการ ทรัพย์สินและมรดก	2.85	1.04	ปานกลาง
6. ได้เตรียมเงินไว้ซ่อมแซมบ้านและจัดซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ใช้หลังเกษียณอายุ	3.05	1.00	ปานกลาง
7. ได้เตรียมสะสมเงินเพื่อความมั่นคงในชีวิตและใช้จ่ายเมื่อยามจำเป็นหลังเกษียณอายุ	3.29	0.92	ปานกลาง
8. เตรียมสะสมทรัพย์สินในรูปแบบการฝากสะสม เช่น การฝากธนาคาร การซื้อพันธบัตร การประกันสุขภาพ การเล่นหุ้น การทำประกันชีวิต	3.06	1.04	ปานกลาง
9. ได้ทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายภายในครอบครัวเป็นประจำ	2.77	1.00	ปานกลาง
10. เตรียมวิธีลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยภายหลังเกษียณอายุไว้แล้ว	3.34	1.00	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.14	0.27	ปานกลาง

จากตารางที่ 7 พบว่า การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านรายได้และการใช้จ่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.14, \sigma = 0.27$) เมื่อพิจารณาเป็น

รายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง 9 ข้อ โดยได้ศึกษาหาความรู้เรื่องการใช้สิทธิและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นข้าราชการบำนาญอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.60$, $\sigma = 0.90$) รองลงมาคือ เตรียมวิธีลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยภายหลังเกษียณอายุไว้แล้ว อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.34$, $\sigma = 1.00$) และได้ทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายภายในครอบครัวเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 2.77$, $\sigma = 0.99$)

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษาด้านงานอดิเรก

N = 129

การเตรียมตัวด้านงานอดิเรก	ค่าเฉลี่ย (μ)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ค่าระดับ
1. ได้คิดไว้ล่วงหน้าก่อนเกษียณอายุแล้วว่า จะทำงานอดิเรกอะไรบ้าง	3.35	0.99	ปานกลาง
2. ได้เตรียมงานที่อยากทำแต่ไม่เคยมีเวลาได้ทำและคิดจะทำหลังเกษียณอายุ	3.26	1.02	ปานกลาง
3. ได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับงานอดิเรกที่เหมาะสมกับวัยเพื่อเตรียมไว้ทำก่อนและหลังเกษียณอายุ	3.29	0.97	ปานกลาง
4. ได้เตรียมงานอดิเรกที่ต้องศึกษาและฝึกทำให้เกิดความรู้และทักษะก่อนเกษียณอายุ	3.70	0.99	มาก
5. ได้เตรียมงานอดิเรกที่ทำมีความรู้ความสามารถอยู่แล้ว เช่น ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ เขียนหนังสือ วาดรูป ร้องเพลง ไว้ทำหลังเกษียณอายุ	3.41	0.92	ปานกลาง
6. วางแผนเตรียมงานอดิเรกไว้ทำยามว่างเพื่อผ่อนคลายอารมณ์	3.83	0.91	มาก
7. คิดว่าภายหลังเกษียณอายุจะมีโอกาสเดินทางไปเยี่ยมญาติและพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงมากขึ้น	3.81	0.87	มาก
รวมเฉลี่ย	3.39	0.16	ปานกลาง

จากตารางที่ 8 พบว่า การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านงานอดิเรก โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.39$, $\sigma = 0.16$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง 4 ข้อ โดยวางแผนเตรียมงานอดิเรกไว้ทำยามว่างเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 3.83$, $\sigma = 0.91$) รองลงมาคือ คิดว่า

ภายหลังเกษียณอายุจะมีโอกาสเดินทางไปเยี่ยมญาติและพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงมากขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.81$, $\sigma = 0.87$) และได้เตรียมงานที่อยากทำแต่ไม่เคยมีเวลาได้ทำและคิดจะทำ ภายหลังเกษียณอายุ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 3.26$, $\sigma = 1.02$)

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ
ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านที่อยู่อาศัย

N = 129

การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย	ค่าเฉลี่ย (μ)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ค่าระดับ
1. ได้วางแผนเตรียมที่อยู่อาศัยภายหลังเกษียณอายุไว้ล่วงหน้า	3.94	0.98	มาก
2. ได้คิดล่วงหน้าแล้วว่าภายหลังเกษียณอายุท่านจะอยู่กับใคร หรือใครมาอยู่กับท่าน	3.32	1.01	ปานกลาง
3. ได้เตรียมการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยภายหลังเกษียณอายุ เช่น ปลุกบ้าน อยู่เองอาศัยอยู่กับลูกหลาน เข้าบ้านอยู่ หรืออยู่สถานสงเคราะห์ คนชรา	3.18	1.11	ปานกลาง
4. ได้วางแผนที่จะซ่อมแซมบ้านในกรณีชำรุดและ/หรือจัดเตรียม บ้านให้เหมาะสมกับวัยเกษียณอายุเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ	3.56	1.00	มาก
5. ได้จัดเตรียมอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในสถานที่อยู่อาศัย สำหรับวัยเกษียณอายุเป็นอย่างดีไว้แล้ว เช่น รววจักรบันได ราวยึดเกาะเวลาอุกนั่งในห้องน้ำ โถส้วม	3.60	1.06	มาก
6. ได้ศึกษาหาความรู้เรื่องกฎหมายที่ดินและที่อยู่อาศัย	3.32	0.99	ปานกลาง
7. ได้ศึกษาการให้บริการของรัฐและเอกชน ในด้านที่อยู่อาศัย สำหรับผู้เกษียณอายุ	3.26	1.03	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.29	0.34	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 พบว่า การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.29$, $\sigma = 0.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมาก 3 ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง 4 ข้อ โดยได้วางแผนเตรียมที่อยู่อาศัยภายหลังเกษียณอายุไว้ล่วงหน้า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 3.94$, $\sigma = 0.98$) รองลงมา คือ ได้จัดเตรียมอุปกรณ์อำนวยความสะดวก ในสถานที่อยู่อาศัยสำหรับวัยเกษียณอายุเป็นอย่างดี เช่น รววจักรบันได ราวยึดเกาะเวลาอุกนั่งในห้องน้ำ โถส้วม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.60$, $\sigma = 1.06$) และได้

เตรียมการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยหลังเกษียณอายุ เช่น ปลูกบ้านอยู่เอง อาศัยอยู่กับลูกหลาน เช้าบ้านอยู่ หรืออยู่สถานสงเคราะห์คนชรา อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 3.18$, $\sigma = 1.11$)

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับของการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ
ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

N = 129

การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม	ค่าเฉลี่ย (μ)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ค่าระดับ
1. ได้ติดต่อสอบถามเกี่ยวกับระเบียบการ ค่าใช้จ่ายและกิจกรรมทางสังคมที่ท่านสนใจต้องการเข้าร่วม	2.83	0.99	ปานกลาง
2. เตรียมใช้ชีวิตหรือทำกิจกรรมในเวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นก่อนและหลังเกษียณอายุ	2.85	0.89	ปานกลาง
3. วางแผนจะสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรมหลังเกษียณอายุ	3.05	1.06	ปานกลาง
4. ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมก่อนเกษียณ เพื่อสร้างความเคยชินหลังเกษียณอายุ	3.29	1.05	ปานกลาง
5. ได้เตรียมวางแผนเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมภายหลังเกษียณอายุ เช่น กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมอาสาสมัคร กิจกรรมพัฒนาชุมชนหรือกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	3.06	1.00	ปานกลาง
6. วางแผนที่จะช่วยเหลือสังคมตามความรู้ ความสามารถเมื่อมีโอกาส	2.77	0.95	ปานกลาง
7. เพื่อนที่เกษียณอายุก่อนท่านได้แนะนำให้ท่านเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มและชมรมทางสังคมไว้แล้ว	3.34	1.14	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	2.99	0.25	ปานกลาง

จากตารางที่ 10 พบว่า การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 2.99$, $\sigma = 0.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยเพื่อนที่เกษียณอายุก่อนท่านได้แนะนำให้ท่านเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มและชมรมทางสังคมไว้แล้ว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 3.34$, $\sigma = 1.14$) รองลงมาคือ ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมก่อนเกษียณ เพื่อสร้างความเคยชินหลังเกษียณอายุ ($\mu = 3.29$, $\sigma = 1.05$) และวางแผนที่จะช่วยเหลือสังคมตามความรู้ความสามารถเมื่อมีโอกาส มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\mu = 2.77$, $\sigma = 0.95$)

ตอนที่ 3 ปัญหาและแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา

ปัญหาและแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากคำถามปลายเปิดที่ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอปัญหา และแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้

1. ปัญหาการเตรียมตัวด้านร่างกาย มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ คือ มีโรคประจำตัว เช่น โรคกระดูกเสื่อม โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคเกี่ยวกับสายตา โรคไขมันในเลือดสูง และโรคหัวใจ

แนวทางการเตรียมตัวด้านร่างกายควรออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ รับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ และมีปริมาณพอเพียงเหมาะสมกับวัย เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายควรปรึกษาแพทย์และตรวจสุขภาพประจำปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2. ปัญหาการเตรียมตัวด้านจิตใจ มีปัญหาคือ ว้าเหว่ จิตใจฟุ้งซ่าน วิตกกังวล ซึมเศร้า สับสนปรับสภาพการเปลี่ยนแปลงไม่ได้

แนวทางการเตรียมตัวด้านจิตใจ ควรฝึกทำสมาธิ ทำใจให้สงบยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและหาแนวทางในการเกษียณอายุมาศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของชีวิตเพื่อให้มีทัศนคติที่ดีต่อโลกและชีวิต

3. ปัญหาการเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย คือ มีรายได้ลดลงรายรับไม่เพียงพอกับรายจ่าย

แนวทางการเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย ควรมีการวางแผนเตรียมด้านการเงินไว้อย่างรอบคอบ เช่น มีการวางแผนสะสมเงิน ใช้จ่ายเฉพาะสิ่งที่จำเป็นจะได้มีเงินไว้ใช้จ่ายหลังเกษียณอายุ

4. ปัญหาการเตรียมตัวด้านงานอดิเรก คือ มีการเตรียมงานอดิเรกไว้ก่อนเกษียณอายุน้อย เมื่อเกษียณอายุแล้วจึงว่างงานไม่รู้จะทำอะไรปล่อยเวลาให้เปล่าประโยชน์ และเมื่อมีเวลาว่างมาก ๆ ทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน

แนวทางการเตรียมตัวด้านงานอดิเรก ควรศึกษาหาความรู้หรือฝึกทำงานอดิเรกที่ตนเองชอบ เพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญ หลังเกษียณอายุแล้วจะได้มีงานอดิเรกทำ ไม่ปล่อยให้ตัวเองว่างงาน และงานอดิเรกบางอย่างสามารถเพิ่มรายได้หลังเกษียณอายุได้

5. ปัญหาการเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย คือ มีที่อยู่อาศัยแต่สภาพของบ้านยังไม่เอื้ออำนวยกับวัยสูงอายุ และส่วนใหญ่อยู่ระหว่างการเช่าซื้อบ้านยังผ่อนส่งไม่หมด บางรายต้องอาศัยบ้านพักของทางราชการหรืออาศัยพ่อแม่อยู่

แนวทางการเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย ควรมีการวางแผนด้านการเงินเพื่อสะสมเงินไว้ซื้อบ้านเป็นของตนเอง มีการปรับปรุงบ้านให้มีสภาพที่อำนวยความสะดวกเหมาะสมกับตนเอง ในวัยสูงอายุและหน่วยงานทางราชการควรจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยหรือจัดหาแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้กู้เพื่อซื้อบ้านเป็นของตนเอง

6. ปัญหาการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม คือ มีการวางแผนในการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม และมีการสมัครเป็นสมาชิกของชมรมหรือสมาคมต่าง ๆ น้อย เนื่องจากไม่มีเวลาว่างพอเพราะมีงานประจำที่จะต้องทำ

แนวทางการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ควรศึกษาระเบียบการที่จะเข้าร่วมชมรมหรือสมาคมที่ตนเองสนใจ หรือหาโอกาสช่วยเหลืองานสังคมตามที่ตนเองมีความรู้ความสามารถที่จะช่วยเหลือได้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบ 1) การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ปัญหาและแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 และเขต 2 ที่มีอายุ 51 - 60 ปี ในปีงบประมาณ 2549 - 2558 รวมทั้งสิ้น 129 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ ตามแนวคิดของ สรุกุล เจนอบรม และจรรยา เสียงเสนาะ โดยแจกแบบสอบถาม จำนวน 129 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามกลับคืนครบทั้ง 129 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (μ) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ ดังนี้

1. การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ การเตรียมตัวด้านร่างกาย การเตรียมตัวด้านจิตใจ และ อยู่ในระดับปานกลาง 4 ด้าน ได้แก่ การเตรียมตัวด้านงานอดิเรก การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย และการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ตามลำดับ

2. ปัญหาและแนวทางในการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา มีปัญหาและแนวทางดังนี้

2.1) ปัญหาการเตรียมตัวด้านร่างกาย มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ คือ มีโรคประจำตัว แนวทางการเตรียมตัวควรออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ รับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ และมีปริมาณพอเพียงเหมาะสมกับวัย เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายควรปรึกษาแพทย์และตรวจสุขภาพประจำปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2.2) ปัญหาการเตรียมตัวด้านจิตใจ คือ ว้าเหว่ จิตใจฟุ้งซ่าน วิตกกังวล ซึมเศร้า สับสน รับสภาพการเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แนวทางการเตรียมตัว ควรฝึกทำสมาธิ ทำใจให้สงบ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของชีวิต เพื่อให้มีทัศนคติที่ดีต่อโลกและชีวิต

2.3) ปัญหาการเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย คือ มีรายได้ลดลงไม่เพียงพอกับรายจ่าย แนวทางการเตรียมตัว ควรมีการวางแผนเตรียมด้านการเงินไว้อย่างรอบคอบ

2.4) ปัญหาการเตรียมตัวด้านงานอดิเรก คือ มีการเตรียมหรือวางแผนสำหรับงานอดิเรกไว้ก่อนเกษียณอายุน้อย แนวทางการเตรียมตัว ควรศึกษาหาความรู้หรือฝึกทำงานอดิเรกที่ตนเองชอบ เพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญ และงานอดิเรกบางอย่างสามารถเพิ่มรายได้หลังเกษียณอายุได้

2.5) ปัญหาการเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย คือ สภาพของบ้านยังไม่เอื้ออำนวยกับวัยสูงอายุ และอยู่ระหว่างการเช่าซื้อบ้านยังผ่อนส่งไม่หมด แนวทางการเตรียมตัว ควรมีการวางแผนด้านการเงินเพื่อสะสมเงินไว้ซื้อบ้านเป็นของตนเอง มีการปรับปรุงบ้านให้มีสภาพที่อำนวยความสะดวกเหมาะสมกับตนเอง และหน่วยงานทางราชการควรจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย หรือจัดหาแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้กู้เพื่อซื้อบ้านเป็นของตนเอง

2.6) ปัญหาการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม คือ มีการวางแผนในการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม และมีการสมัครเป็นสมาชิกของชมรมหรือสมาคมต่าง ๆ ค่อนข้างน้อย แนวทางการเตรียมตัว ควรศึกษาระเบียบการเข้าร่วมชมรมหรือสมาคมที่ตนเองสนใจ หรือหาโอกาสช่วยเหลืองานสังคมตามที่ตนเองมีความรู้ความสามารถที่จะช่วยเหลือได้

การอภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยเรื่อง การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปรายดังนี้

1. การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาคิดว่ายังเหลือเวลาอีกหลายปีกว่าจะเกษียณอายุราชการ และระบบราชการเป็นงานที่มีความมั่นคง ให้สวัสดิการทางสังคมที่ดี จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาไม่คิดถึงเรื่องรายได้ รายรับ-รายจ่าย และความเป็นอยู่ของตนเองมากนัก เพราะเมื่อเกษียณอายุราชการไปแล้วก็ยังมีเงินบำเหน็จบำนาญให้ใช้จ่าย และผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนได้รับการยกย่องจากสังคมและชุมชน ได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้ความช่วยเหลือแก่สังคมและชุมชนอยู่แล้ว จึงยังไม่ให้ความสำคัญในการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศศิมา นิรินธนาชาติ ที่ศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในส่วนกลาง พบว่าความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณ รวมทุกด้านอยู่ระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ราตรี เจียมจรรุภา ที่ได้ศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของข้าราชการก่อนเกษียณอายุ สังกัดมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณอายุ มีความต้องการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุในด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นาดยา รัตนอัมภา ได้ศึกษาการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของพยาบาลในโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าการเตรียมตัวด้านร่างกาย อยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา เป็นกลุ่มประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ จำเป็นจะต้องได้รับความรู้ในการดูแลร่างกายและจิตใจ เช่น การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ถูกหลักโภชนาการ การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย การพักผ่อนที่เพียงพอและมีการตรวจสุขภาพประจำปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาสนใจศึกษาหาความรู้ในการดูแลใส่ใจต่อสุขภาพตนเอง ตามแนวคิดของ โอเร็ม (Orem) เชื่อว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาทักษะ ในด้านการแสวงหาข้อมูล และทัศนคติที่ดีต่อการดูแลตนเอง เพราะการศึกษาจะทำให้มีทักษะในการแสวงหาข้อมูลตลอดจนการใช้แหล่งประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ราตรี เจียมจรรุภา ที่ได้ศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของข้าราชการก่อนเกษียณอายุ สังกัดมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณอายุ มีความต้องการ

เตรียมตัวก่อนเกษียณอายุในด้านสุขภาพร่างกายอยู่ในระดับมาก และผลการวิจัยของ ศศิมา นิรินธนาชาติ ได้ศึกษาเรื่องความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการในส่วนกลาง พบว่า ข้าราชการมีความต้องการในการเตรียมตัวก่อนเกษียณทางด้านร่างกาย อยู่ในระดับมาก

ส่วนการเตรียมตัวด้านจิตใจของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากรองลงมา ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา ต้องรับผิดชอบในหน้าที่การงานค่อนข้างสูง ต้องพบปะผู้คนจำนวนมาก และได้รับการยกย่องยอมรับจากบุคคลอื่นทั่วไปเมื่อเกษียณอายุวิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิมสิ่งที่เคยปฏิบัติและได้รับมาเป็นเวลาช้านานเปลี่ยนแปลงไป จึงจำเป็นต้องเตรียมใจให้พร้อมที่จะต้องพบกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ราตรี เจียมจรรูภา ที่ได้ศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของข้าราชการก่อนเกษียณอายุ สังกัดมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณอายุ มีความต้องการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุในด้านจิตใจ อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดวงจันทร์ บุญรอดชู ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมตัวเกษียณอายุของข้าราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการกระทรวงสาธารณสุข พบว่า มีระดับการเตรียมตัวด้านจิตใจและอารมณ์มากที่สุด

การเตรียมตัวด้านงานอดิเรกอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีภาระทางการทำงานมากในขณะดำรงตำแหน่งหน้าที่ และยังคงรับผิดชอบดูแลความเป็นอยู่ของครอบครัว จึงไม่ค่อยมีเวลาในการวางแผนการเตรียมตัวงานอดิเรกหรือฝึกทำงานอดิเรกไว้ก่อนการเกษียณอายุ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นาดชา รัตนอัมภา ได้ศึกษาเรื่องการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า พยาบาลวิชาชีพมีระดับความต้องการใช้เวลาการวางแผนในการทำงานอดิเรก อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ราตรี เจียมจรรูภา ที่ได้ศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของข้าราชการก่อนเกษียณอายุ สังกัดมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณอายุ มีความต้องการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุในคํานงานอดิเรก อยู่ในระดับปานกลาง

การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีบ้านเป็นของตนเอง เนื่องจากได้มีการวางแผนสะสมเงินสำหรับไว้ปลูกบ้านหรือซื้อบ้าน แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่จะมีบ้านเป็นของตนเองอยู่แล้ว แต่ก็ยังต้องมีการปรับปรุงสภาพบ้านและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับตนเองในวัยสูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศศิมา นิรินธนาชาติ ที่ศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการในส่วนกลาง พบว่า ข้าราชการมีการเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นาดชา

รัตนอัมภา ที่ศึกษาเรื่องการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพ ในโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพ ในโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับปานกลาง

การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องรับภาระดูแลค่าใช้จ่ายในครอบครัว และส่วนใหญ่ผู้บริหารสถานศึกษา ยังมีหนี้สินที่จะต้องผ่อนชำระเงินกู้กับสหกรณ์ออมทรัพย์ครูและสถาบันการเงินอื่น ๆ อันเนื่องมาจากการกู้เงินเพื่อการศึกษาของบุตร และเพื่อสร้างบ้านและปรับปรุงบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นาคยา รัตนอัมภา ที่ศึกษาเรื่องการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพ ในโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในด้านการเงิน อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ราตรี เจริญจารุภา ที่ได้ศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของข้าราชการก่อนเกษียณอายุ สังกัดมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณอายุ มีความต้องการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุในด้านรายได้และการใช้จ่าย อยู่ในระดับปานกลาง

การเตรียมตัวในด้านการมีส่วนร่วมในสังคมอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นลำดับสุดท้ายทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่เป็นที่รู้จัก และได้รับการ นับถือในสังคมและชุมชนจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน จึงไม่ต้องเตรียมตัวในด้านนี้มากนัก และได้ช่วยเหลือสังคมตามที่ตนเองมีความรู้ความสามารถเมื่อมีโอกาส สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ราตรี เจริญจารุภา ที่ได้ศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของข้าราชการก่อนเกษียณอายุ สังกัดมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณอายุ มีความต้องการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุในด้านการมีส่วนร่วมในสังคม อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชีระ ชัยยานนท์ ที่ศึกษาการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล 1-9 กองบังคับการตำรวจนครบาล พบว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของตำรวจชั้นประทวนด้านสังคม อยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัญหาและแนวทางการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา

ปัญหาการเตรียมตัวด้านร่างกาย คือ การมีโรคประจำตัว แนวทางการเตรียมตัวควรออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ รับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่และมีปริมาณพอเพียงเหมาะสมกับวัย เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายควรปรึกษาแพทย์และตรวจสุขภาพประจำปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในช่วงอายุที่ใกล้วัยผู้สูงอายุ ซึ่งร่างกายเกิดความเสื่อมถอย

จึงมีปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชลอ ธรรมศิริ ที่ให้แนวคิดในการเตรียมตัวด้านสุขภาพอนามัย ควรตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี ทำงานและพักผ่อนให้เพียงพอ รับประทานอาหารที่ง่ายเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ออกกำลังกายตามฐานะทางสังคมและความชอบ ผู้ที่มีโรคประจำตัวควรไปพบแพทย์และปฏิบัติตามแพทย์สั่ง

ปัญหาการเตรียมตัวด้านจิตใจ เกิดความว้าวุ่น จิตใจฟุ้งซ่าน วิตกกังวล ซึมเศร้า สับสน เพราะรับสภาพการเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจ มีผู้ได้บังคับบัญชาจำนวนมาก เมื่อเกษียณอายุก็จะเกิดความรู้สึกเปลี่ยนแปลงกะทันหัน ส่งผลให้เกิดความเครียดทางจิตใจ แนวทางการเตรียมตัว ควรฝึกทำสมาธิ ทำใจให้สงบยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของชีวิต เพื่อให้มีทัศนคติที่ดีต่อโลกและชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวของ รอย (Roy) ที่กล่าวว่า บุคคลต้องมีการปรับตัวเพื่อรักษาสมดุลของร่างกายจิตใจ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกหรือภายในบุคคลที่เข้าสู่ระบบชีวิตก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อบุคคลทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจรรยาเสวนะ ได้เสนอแนวทางในการดูแลสุขภาพภายหลังเกษียณ โดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา

ปัญหาการเตรียมตัวด้านงานอดิเรก มีการเตรียมงานอดิเรกไว้ก่อนเกษียณอายุน้อยเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีภาระหน้าที่รับผิดชอบในการทำงานมาก จึงไม่มีเวลาที่จะศึกษาหรือฝึกฝนงานอดิเรกที่ตนสนใจ แนวทางการเตรียมตัวคือ ศึกษาหาความรู้หรือฝึกทำงานอดิเรกที่ตนเองชอบ เพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญ และงานอดิเรกบางอย่างสามารถเพิ่มรายได้ อีกทั้งยังช่วยฟื้นฟูจิตใจที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายหลังเกษียณอายุได้ เบิร์นไซด์ (Burnside) ให้แนวคิดว่าบุคคลควรเตรียมตัวเอาไว้ล่วงหน้าว่างานอดิเรกที่ตนเองชอบคืออะไร และควรเริ่มงานอดิเรกตั้งแต่วัยหนุ่มสาวหรือวัยกลางคน เพราะสามารถพัฒนาทักษะและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้ง่าย

ปัญหาการเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย มีปัญหาด้านสภาพของบ้านยังไม่เอื้ออำนวยกับวัยสูงอายุและส่วนใหญ่อยู่ระหว่างการเช่าซื้อบ้านยังผ่อนส่งไม่หมด แนวทางการเตรียมตัว คือ ควรมีการวางแผนด้านการเงิน เพื่อสะสมเงินไว้ซื้อบ้านเป็นของตนเอง มีการปรับปรุงบ้านให้มีสภาพที่อำนวยความสะดวกเหมาะสมกับตนเอง และหน่วยงานทางราชการควรจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยหรือจัดหาแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้กู้เพื่อซื้อบ้านเป็นของตนเอง เนื่องจากที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยสำคัญต่อมนุษย์ทุกคน และผู้บริหารสถานศึกษาที่เกษียณอายุแล้วไม่สามารถพักอยู่ในบ้านพักข้าราชการได้ ซึ่งลีดี้และวินบรินด์ (Leedy and Wynbrandt) เสนอแนวคิดว่าการตัดสินใจในเรื่องที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อบุคคลที่เกษียณ ควรสำรวจดูว่าบ้านเดิมมีความเหมาะสมหรือไม่ หากจำเป็นต้องย้ายต้องมีความพร้อมทางการเงิน

และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ริระ ชัยยานนท์ ที่ศึกษาการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล 1 - 9 กองบังคับการตำรวจนครบาล พบว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของตำรวจชั้นประทวนมีความต้องการที่พักอาศัย ที่ถาวรเพื่อให้อยู่อาศัยกับครอบครัว และบุตรหลานภายหลังเกษียณอายุ

ปัญหาการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม มีการวางแผนในการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม และมีการสมัครเป็นสมาชิกของชมรมหรือสมาคมต่าง ๆ ก่อนข้างน้อย แนวทางการเตรียมตัวควรศึกษาระเบียบการที่จะเข้าร่วมชมรมหรือสมาคมที่ตนเองสนใจ หรือหาโอกาสช่วยเหลืองานสังคมตามที่ตนเองมีความรู้ความสามารถที่จะช่วยเหลือได้ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ จึงควรวางแผนเพื่อที่จะนำความรู้ความสามารถที่มีช่วยเหลือสังคมเพื่อพบปะกับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในการเข้าสมาคมหรือชมรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ลิดดี้และวินบรินด์ท์ (Leedy and Wynbrandt) ที่ให้แนวคิดว่าการวางแผนเตรียมตัวเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม โดยการเริ่มต้นที่รายการกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ที่ตนเองสนใจและคิดว่าจะเข้าร่วม จดรายชื่อองค์กร สมาคม งานอาสาสมัครต่าง ๆ ที่สนใจ จากนั้นก็เริ่มเข้าไปสัมผัสสำรวจกิจกรรมต่าง ๆ ว่ามีความเหมาะสมเพียงไรต่อตนเอง ศึกษาจากเพื่อนร่วมงานว่าเขามีการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมอย่างไร เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมก่อนเพื่อสร้างความเคยชินก่อนเกษียณ และจะกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตภายหลังการเกษียณอายุได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ แกรนเนย์ (Crannay) ทำการศึกษาเรื่องความสุขและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีความสุขมากจะสัมพันธ์กับกิจกรรมทางสังคมที่เพิ่มขึ้น และผู้สูงอายุที่ไม่มีความสุขจะมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมทางสังคมที่น้อยลง กล่าวคือผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมทางสังคมมากจะมีความพึงพอใจและมีความสุขในชีวิต

ข้อเสนอแนะของการวิจัย

จากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการแก่ผู้บริหารสถานศึกษาที่กำลังจะเกษียณอายุไว้ล่วงหน้าก่อนถึงวัยเกษียณ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาจะได้มีเวลาในการเตรียมวางแผนการใช้ชีวิตภายหลังเกษียณอายุ นอกจากนี้ยังควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคย และมีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม
2. ด้านที่อยู่อาศัย ควรมีการจัดสวัสดิการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยให้ หรือจัดหาแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้กู้เพื่อผ่อนชำระค่าเช่าซื้อบ้านหรือกู้เพื่อปลูกบ้านเป็นของตนเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบการดำรงชีวิตของกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาที่เตรียมเกษียณอายุราชการกับกลุ่มที่เกษียณอายุแล้ว
2. ควรศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของผู้บริหารสถานศึกษาหลังเกษียณอายุราชการ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบเป็นแนวทางในการเผยแพร่ความรู้ในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
3. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2546.
- จรรยา เลียงเสนาะ. “เพื่อความสุขในวัยสูงอายุ”. วารสารสุขภาพ, 7 (กรกฎาคม-กันยายน 2527) : 36-39.
- จงกล เนียมกลาง. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการทำงานต่อหลังเกษียณอายุราชการของแพทย์สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ภาคกลาง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545.
- ชลอ ธรรมศิริ. “คนสูงอายุ.” เอกสารในการสัมมนาเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ, เมษายน 2540. (อัคราเนา)
- ชาญชัย อาจิณสมาจาร. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดี, 2542.
- ชัยมณตรี ปานประภากร. “ประสิทธิผลของโครงการเกษียณอายุก่อนกำหนด : ศึกษาเฉพาะกรณีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.).” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544.
- เชิดชัย มีคำ. เบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ. กรุงเทพฯ : กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง, 2540.
- คารณี คำเจริญ. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการดำเนินชีวิตข้าราชการในกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกสมาคมคลังปัญญาอาวุโสแห่งประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
- ดวงจันทร์ บุญรอดชู. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมเกษียณอายุของข้าราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการกระทรวงสาธารณสุข.” วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาลังคม) บัณฑิตวิทยาลัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2540.
- ทฤษฎี ขวณไชยสิทธิ์. “การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการของข้าราชการตำรวจที่กำลังจะเกษียณอายุสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล.” วิทยานิพนธ์สังคมศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.

- ทักษอร ศรีภา. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการ
ตำรวจภูธรภาค 1.” *ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาประยุกต์) สาขาสังคม
วิทยาประยุกต์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์*, 2541.
- ธาดา วิมลวัตรเวที. “การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุทำงานของบุคลากร สังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.” *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา
ผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร*, 2543
- ธีระ ชัยยานนท์. “การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน สังกัด
กองบังคับการตำรวจนครบาล 1 - 9 กองบัญชาการตำรวจนครบาล.” *วิทยานิพนธ์
ปริญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล*, 2542.
- นาคยา รัตนอัมภา. “การเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาล
ศูนย์สังกัดกระทรวงสาธารณสุข.” *วิทยานิพนธ์ ปริญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพยาบาลศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2540.
- บรรลุ ศิริพานิช. คู่มือผู้สูงอายุ : ฉบับเตรียมตัวก่อนสูงอายุ(เตรียมตัวก่อนเกษียณการทำงาน).
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิมพ์ดี, 2550.
- . คู่มือผู้สูงอายุ : ฉบับสมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน,
2538.
- . การเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุ(เตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ). [Online]
Accessed 16 November 2007. Available from <http://elib-online.com>
- ประกาศคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และ
เงื่อนไขการต่อเวลาราชการของข้าราชการพลเรือน ในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2550.
[Online] Accessed 25 February 2007. Available from <http://mua.go.th>.
- ปราโมทย์ เบญจกาญจน์. *เทคนิคการบริหารการศึกษา*. นุรีรัมย์ : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา วิทยาลัย
ครูบุรีรัมย์, 2536.
- พรรณธิดา เอี่ยมศิริปรีดา. “ความคิดเห็นและการตัดสินใจเกษียณอายุก่อนกำหนด : ศึกษาเฉพาะ
กรณีพนักงานองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่.” *วิทยานิพนธ์
ปริญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาอุตสาหกรรม) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์*, 2545.

“พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547.” ราชกิจจานุเบกษา
เล่มที่ 121, ตอนพิเศษ 79 ก. (23 ธันวาคม 2547) : 21-24.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล,
2535.

ราตรี เจียมจรรยา. รายงานการวิจัยการศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณของข้าราชการ
ก่อนเกษียณ สังกัดมหาวิทยาลัยรามคำแหง. กองการเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2542.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์
พรี้น, 2546.

วิจิตร วรุตบางกูร และ สุทธิญา ชีระกุล. การวางแผนและพัฒนาสถานศึกษา. สมุทรปราการ :
ชนิษฐาการพิมพ์, 2523.

วิชัย ปิ่นประจักษ์. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเปลี่ยนเส้นทางชีวิต :
เกษียณอายุก่อนกำหนด ของข้าราชการสาธารณสุขจังหวัดเพชรบุรี.” วิทยานิพนธ์รัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
บูรพา, 2545.

ศศิมา นิรินธนาชาติ. “การศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนการเกษียณของข้าราชการก่อน
เกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในส่วนกลาง.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร,
2540.

สุนิดา พูนสวัสดิ์. “การศึกษาความคิดเห็นและการเข้าร่วมโครงการเปลี่ยนเส้นทางชีวิตเกษียณก่อน
กำหนด ของข้าราชการครูกลุ่มโรงเรียนกรมสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต สาขาการจัดการโครงการสวัสดิการสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2543.

สุรกุล เจนอบรม. วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ :
นิชินแอคเอดเวอรี่ไทซ์กรุ๊ป, 2541.

สุรีย์ ทงกีก. “การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของบุคลากรในองค์กรภาครัฐ.” วิทยานิพนธ์รัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

สมศักดิ์ คลประสิทธิ์. “การกระจายอำนาจทางการศึกษา.” วารสารข้าราชการครู 21,5 (กรกฎาคม -
สิงหาคม 2544) : 17-19.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1. “ทะเบียนคุณเกษียณอายุราชการข้าราชการครู.” 2548.

(อัดสำเนา)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2. “ทะเบียนคุณเกษียณอายุราชการข้าราชการครู.” 2548.

(อัดสำเนา)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา. [Online]

Accessed 15 November 2008. Available from <http://human.edunkp2.org>

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.

กรุงเทพฯ : บริษัท พรินทวาทกราฟฟิค จำกัด, 2542.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. “เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ
เกี่ยวกับการปฏิรูประบบราชการในต่างประเทศ.” วันที่ 12-13 มิถุนายน 2542.

_____. เรื่อนำรู้สำหรับข้าราชการเกษียณอายุ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักบริหารกลาง สำนักงาน
ก.พ., 2546.

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา. จังหวัดนครปฐม.

“เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาสมาชิก ข.พ.ค.และข.พ.ส. จังหวัดนครปฐม.”

2547. (อัดสำเนา)

อรุณ รัชธรรม. การบริหาร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2539.

อัมพร เกลิมฉัตร. “การเตรียมตัวสำหรับชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ : กรณีศึกษาจากข้าราชการครู
บำนาญในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2542.

ภาษาต่างประเทศ

Atchley, R. C. The Sociology of Retirement. New York : Halted Press, 1976.

Best, John W. Research in Education. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice - Hall Inc., 1970.

Burnside, Irene M. Nursing the Aged. 2nd ed. New york : Mc Graw-Hill Book Company, 1981.

Castetter, B William. The Personal Function in Education Administration. And Ed. New York :
Macmillam, 1976.

Clark, Robert L. Retirement Policy in an Aging Society. Durham, N.C. : Duke University Press,
1980.

Cronbach, Lee J. Essentials of Psychological Testing. New York : Harper & Publisher, 1974.

- Steven Kenneth Huebbe. "A gold watch :The transition experiences of recently retired Wisconsin public school teachers." Wisconsin : the University of Wisconsin - Madison. 1999. [Online]. Accessed 29 May 2006. Available from [http:// proquest.umi.com](http://proquest.umi.com)
- Hurlock, E. B. Development Pssychology. 5th ed. New York : Mc. Graw-Hill Book Co., 1980.
- Katz, Daniel, and Robert L Kahn . The Socaial Phycylogy of organization. 2nd ed. New York : John Wiley & Son, 1978.
- Missale, Kumelachew. "An analysis of the retirement readiness of university employees." Maryland : University of Maryland College Park. 1995 [Online]. Accessed 29 May 2006. Available from [http:// proquest.umi.com](http://proquest.umi.com)
- Leedy, Jack J. Wynbrandt J. Executive Retirement Management. New York : Fact on File, 1987.
- Likert, R.M. New Patterns of Management. New York : McGraw - Hill Book Company, 1970.
- Mark David, DeHainaut. "Faculty persectives of retirement planning at selected doctoral granting institutions of higher education." Pennsylvania : University of Pittsburgh. 2000. [Online]. Accessed 29 May 2006. Available from [http:// proquest.umi.com](http://proquest.umi.com)
- McPherson, Barry D. Aging as a Social Process. Toronto : Butter-worth & Co, 1983.
- Megginson, Leon C. Human Resources. New Yoek : Harcourt, Brace B. World, 1968.
- Neuhs, H.D. "Retirement self-Efficency : The effects of socioeconomic status, Life satisfaction, Heaith and Readinrss for Retirement." Journal of the New York state Nurses Association, 21(1990) :15-20.
- Orem, D.E. Nursing Concepts of Practice. 3rd ed. New York : McGraw - hill Book Company, 1985.
- Phillipson, Chirs. "The Sociology of retirement." Aging in Society. 2nd ed. Edited by John Bond, peter Coleman and Sheila Peace. London : Sage Publications, 1993.
- Roy, S.C. The Roy Adaptation Model. In Conceptual Models For Nursing. Practice. 3rd edited by Riehl-Sisca; J.P. Norwalk : Applition Lange, 1989.
- Wiggins, Stephanie D. Carol M. Henderson. "Preretirement Planning of Female Registered Nurses." Western Journal of Nursing Research, 18 (May 1996) : 580-594.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือวิจัย

ที่ ศธ.0520.203.2/123

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นครปฐม 73000

27 มิถุนายน 2549

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน นายสุพรรณ เรือนอินทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย นายสุเทพ พูลสวัสดิ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำ
สารนิพนธ์ เรื่อง “การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา”

ดังนั้นจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
เพื่อการวิจัยที่แนบมาพร้อมกันนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชวนชม ชินะดังกูร)

หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา

ฝ่ายธุรการ

โทร 0-3421-9136

โทรสาร 0-3421-9136

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

1. นายสุวรรณ เรือนอินทร์
วุฒิการศึกษา ศษ.ม. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดท่าพุด อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
2. นายชำนาญ ทัดมาลี
วุฒิการศึกษา ศษ.ม. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจินดาราม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
3. นายสันติ ทองประเสริฐ
วุฒิการศึกษา กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ตำแหน่ง ศึกษาานิเทศก์เชี่ยวชาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2
4. นายไชยากาล เพชรชัด
วุฒิการศึกษา ศษ.ม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ตำแหน่ง ศึกษาานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2
5. นางรัตนา ฤคประเสริฐ
วุฒิการศึกษา ศษ.ม. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาราม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ภาคผนวก ข

หนังสือขอตกลงเครื่องมือ

ที่ ศธ.0520.203.2/141

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
นครปฐม 73000

5 กรกฎาคม 2549

เรื่อง ขอตกลงเครื่องมือ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนท่าเรือพิทยาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายสุเทพ พูลสวัสดิ์ นักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับอนุมัติให้ทำ สารนิพนธ์ เรื่อง “การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา”

ในการนี้ภาควิชาการบริหารการศึกษา ใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ นายสุเทพ พูลสวัสดิ์ ทำการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ด้วย จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชวนชม ชินะดังกูร)

หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา

ฝ่ายธุรการ

โทร 0-3421-9136

โทรสาร 0-3421-9136

รายชื่อโรงเรียนที่ขอทดลองเครื่องมือวิจัย

1. โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
2. โรงเรียนพระแท่นดงรังวิทยาการ
3. โรงเรียนท่าเรือพิทยาคม
4. โรงเรียนพนมทวนชนูปถัมภ์
5. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์พนมทวน
6. โรงเรียนอนุบาลวัดลูกแกประชาชนูทิศ
7. โรงเรียนวัดศรีอพนัน
8. โรงเรียนวัดกระต่ายเต้น
9. โรงเรียนวัดใหม่เจริญผล
10. โรงเรียนวัดพระแท่นดงรัง
11. โรงเรียนวัดคาป่านนิมิต มิตรภาพที่ 142
12. โรงเรียนบ้านแจรงาม
13. โรงเรียนวัดทุ่งมะกรูด
14. โรงเรียนบ้านทุ่งประทุน
15. โรงเรียนวัดคอนชะเอม
16. โรงเรียนวัดเขาสะพายเรียง
17. โรงเรียนวัดห้วยตะเคียน
18. โรงเรียนวัดคงสัก “หมั่นวิทยาการ”
19. โรงเรียนเกียรติวัธนเวทิน (วัดปากบาง)
20. โรงเรียนวัดหนองพันท้าว (พรประชาวิทยาการ)
21. โรงเรียนวัดเขาใหญ่
22. โรงเรียนวัดเขาตะปัน
23. โรงเรียนวัดเขาสามสิบหาบ
24. โรงเรียนวัดบ้านทวน
25. โรงเรียนวัดสาถวนาราม
26. โรงเรียนวัดทุ่งสมอ
27. โรงเรียนวัดบ้านน้อย
28. โรงเรียนวัดเบญพาคร
29. โรงเรียนบ้านคอนเตาอิฐ
30. โรงเรียนบ้านตลาดเขต มิตรภาพที่ 105

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ศธ 0520.107(นฐ) / 4584

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

22 สิงหาคม 2549

เรื่อง ขออนุญาตกระทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายชื่อโรงเรียนที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายสุเทพ พูลสวัสดิ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท บัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำ สารนิพนธ์ เรื่อง “การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา” มีความประสงค์จะ ขอข้อมูลจากผู้บริหาร ในโรงเรียนสังกัดหน่วยงานของท่าน เพื่อประกอบการทำสารนิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขออนุญาตจากท่านโปรดแจ้งโรงเรียน ทราบ เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามให้นักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะดังกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 0-3424-3435 , 0-3421-8788

ปณิธานของบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งมั่นให้บริการ พัฒนางานให้มีคุณภาพ”

ที่ ศธ 04058 / 5078

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1
ถนนเพชรเกษม อำเภอเมืองนครปฐม 73000

22 สิงหาคม 2549

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากรขอความอนุเคราะห์ให้ นายสุเทพ พูลสวัสดิ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากรกำลังทำสารนิพนธ์เรื่อง “การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา” เข้าเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1

ในการนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 จึงขอความร่วมมือโรงเรียนให้ความอนุเคราะห์แก่นายสุเทพ พูลสวัสดิ์ ได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายรังสรรค์ อ้วนวิจิตร)

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 รักษาการแทน

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1

กลุ่มอำนาจการ

โทร. 0-3430-6504

โทรสาร. 0-3430-6504

รายชื่อโรงเรียนที่เก็บข้อมูล
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1

1. โรงเรียนบ้านหนองงูเหลือม	27. โรงเรียนวัดลำเหย
2. โรงเรียนบ้านหนองแก	28. โรงเรียนสิรินธรราชวิทยาลัย
3. โรงเรียนกำแพงแสน	29. โรงเรียนสระกระเทียมวิทยาคม
4. โรงเรียนวัดสระพัง	30. โรงเรียนบ้านทุ่งน้อย
5. โรงเรียนวัดศาลาตึกสิทธิชัยวิศาล	31. โรงเรียนวัดคอนชาหอม
6. โรงเรียนบ้านห้วยด้วน	32. โรงเรียนวัดเกาะวังไทร
7. โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย	33. โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า
8. โรงเรียนกำแพงแสนวิทยา	34. โรงเรียนวัดโพรงมะเค็ด
9. โรงเรียนวัดหนองคินแดง	35. โรงเรียนบ้านทุ่งจี้อย
10. โรงเรียนวัดนิคมธรรมวราราม	36. โรงเรียนวัดราษฎร์วราราม
11. โรงเรียนวัดปลักไม้ลาย	37. โรงเรียนบ้านอ้อกระทิง
12. โรงเรียนวัดสองห้อง	38. โรงเรียนวัดเลาเต่า
13. โรงเรียนราชินีบูรณะ	39. โรงเรียนโพรงมะเค็ดวิทยาคม
14. โรงเรียนวัดศรีวิสารวาจา	40. โรงเรียนวัดธรรมศาลา
15. โรงเรียนบ้านบัวแดง	41. โรงเรียนวัดหนองปลาไหล
16. โรงเรียนบ้านหลวงวิทยา	42. โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว
17. โรงเรียนวัดหุบรัก	43. โรงเรียนวัดทุ่งกระพังโหม
18. โรงเรียนบ้านคลองยาง	44. โรงเรียนวัดบ่อน้ำจืด
19. โรงเรียนละเหยคอุปถัมภ์	45. โรงเรียนบ้านหลักเมตร
20. โรงเรียนวัดพระประโทณเจดีย์	46. โรงเรียนประณมฐานบินกำแพงแสน
21. โรงเรียนอินทรีศักดิ์ศึกษาลัย	47. โรงเรียนบ้านหนองบอน
22. โรงเรียนบ้านสระน้ำส้ม	48. โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2
23. โรงเรียนวัดทุ่งผักกูด	49. โรงเรียนศรีวิชัยวิทยา
24. โรงเรียนวัดไผ่ล้อม	50. โรงเรียนอนุบาลนครปฐม
25. โรงเรียนวัดทัพยายท้าว	51. โรงเรียนบ้านลำพญา
26. โรงเรียนวัดปฐมทองสุทธาราม	52. โรงเรียนบ้านคันสำโรง

53. โรงเรียนหลวงพ่อแช่มวัดตาก้องอนุสรณ์
54. โรงเรียนบ้านหนองขาหย่าง
55. โรงเรียนวัดทุ่งรี
56. โรงเรียนบ้านหนองกระโดน
57. โรงเรียนบ้านหนองไม้งาม
58. โรงเรียนวัดลาดหญ้าไทร
59. โรงเรียนบ้านหนองโสน
60. โรงเรียนวัดตะโกสูง
61. โรงเรียนวัดบ้านหลวง
62. โรงเรียนวัดสุขวาราม
63. โรงเรียนบ้านสามแก้ว
64. โรงเรียนวัดทุ่งสีหลง
65. โรงเรียนคงทองวิทยา
66. โรงเรียนบ้านมาบแค
67. โรงเรียนวัดใหม่ห้วยลึก
68. โรงเรียนวัดทัพหลวง
69. โรงเรียนวัดม่วงดาศ
70. โรงเรียนบ้านห้วยรางเกตุ
71. โรงเรียนวัดท่าเสา
72. โรงเรียนวัดกำแพงแสน
73. โรงเรียนบ้านคอนกลาง
74. โรงเรียนบ้านรางนุก

ที่ ศธ 0520.107(นฐ) / 4585

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

22 สิงหาคม 2549

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายชื่อโรงเรียนที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายสุเทพ พูลสวัสดิ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท บัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำ สารนิพนธ์ เรื่อง “การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา” มีความประสงค์จะ ขอข้อมูลจากผู้บริหาร ในโรงเรียนสังกัดหน่วยงานของท่าน เพื่อประกอบการทำสารนิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดแจ้งโรงเรียน ทราบ เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามให้นักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะดังกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 0-3424-3435 , 0-3421-8788

ปณิธานของบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งมั่นให้บริการ พัฒนางานให้มีคุณภาพ”

ที่ ศธ 04058 / 5272

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2
ถนนเพชรเกษม อำเภอเมืองนครปฐม 73000

22 สิงหาคม 2549

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากรขอความอนุเคราะห์ให้ นายสุเทพ พูลสวัสดิ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากรกำลังทำสารนิพนธ์เรื่อง “การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา” เข้าเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2

ในการนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 จึงขอความร่วมมือโรงเรียนให้ความอนุเคราะห์แก่นายสุเทพ พูลสวัสดิ์ ได้ทำการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายวิเชียร ขมภูผล)

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 รักษาการแทน
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2

กลุ่มอำนวยการ
งานบริหารทั่วไป
โทร. 0-3433-1793
โทรสาร. 0-3433-2829

รายชื่อโรงเรียนที่เก็บข้อมูล
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2

1. โรงเรียนวัดคอนขอ	29. โรงเรียนตลาดเจริญสุข
2. โรงเรียนวัดบางช้างเหนือ	30. โรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาราม
3. โรงเรียนวัดบางไผ่นารถ	31. โรงเรียนวัดปรีดาราม
4. โรงเรียนจิวราษฎร์บุญมีรังสฤษฎี	32. โรงเรียนวัดกลางคูเวียง
5. โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยนครปฐม	33. โรงเรียนวัดไทยวาส
6. โรงเรียนวัดสรรเพชญ	34. โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์
7. โรงเรียนคลองลัดช้อมใหญ่	35. โรงเรียนคลองทางหลวง
8. โรงเรียนบ้านบางเลน	36. โรงเรียนวัดเกาะแรด
9. โรงเรียนวัดไร่จิง	37. โรงเรียนวัดสุขวัฒนาราม
10. โรงเรียนไร่จิงวิทยา	38. โรงเรียนวัดเกษตรราชม
11. โรงเรียนวัดโคกเขมา	39. โรงเรียนบ้านฉาง
12. โรงเรียนวัดราษฎร์สามัคคี	40. โรงเรียนบ้านบางเคย
13. โรงเรียนวัดเขานุสรณ์	41. โรงเรียนบ้านบางม่วง
14. โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบมอญ	42. โรงเรียนวัดท่าพุด
15. โรงเรียนบางเลนวิทยา	43. โรงเรียนวัดศาลวัน
16. โรงเรียนวัดบางหลวง	44. โรงเรียนบ้านคลองสว่างอารมณ์
17. โรงเรียนบ้านหัวอ่าว	45. โรงเรียนภัทรญาณวิทยา
18. โรงเรียนวัดทรงคนอง	46. โรงเรียนวัดลานตากฟ้า
19. โรงเรียนบุญยศรีสวัสดิ์	47. โรงเรียนวัดน้อย
20. โรงเรียนบางหลวงวิทยา	48. โรงเรียนวัดหอมเกร็ด
21. โรงเรียนวัดบางพระ	49. โรงเรียนวัดบางช้างใต้
22. โรงเรียนวัดสำโรง	50. โรงเรียนวัดบ่อตะกั่ว
23. โรงเรียนวัดเสถียรรัตนาราม	51. โรงเรียนวัดท้องไทร
24. โรงเรียนวัดท่าตำหนัก	52. โรงเรียนบ้านไผ่คอกวัว
25. โรงเรียนวัดห้วยตะโก	53. โรงเรียนวัดบางภาษี
26. โรงเรียนบ้านประดู่หน้าพระพิมล	54. โรงเรียนวัดบัวปากท่า
27. โรงเรียนบ้านสามพราน	55. โรงเรียนบ้านคลองโยง
28. โรงเรียนบ้านกระทุ่มล้ม	

ภาคผนวก ง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง

การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา

.....

คำชี้แจง ในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามฉบับนี้สำหรับสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา

2. แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา คำตอบที่ได้จะมีการวิเคราะห์ในภาพรวมซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามฉบับนี้จะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้นและจะไม่มีผลต่อการปฏิบัติงานของท่านแต่ประการใด จึงขอความกรุณาจากท่านได้โปรดให้ข้อมูล ตามสภาพที่เป็นจริง

3. แบบสอบถามฉบับนี้มี 2 ตอน ดังนี้คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับ การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการและตอนท้ายเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ท่านได้ให้ข้อเสนอแนะ ปัญหาและแนวทางในการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการเพื่อเป็นประโยชน์ในการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามความคิดเห็น และทัศนะต่าง ๆ ที่ได้รับจากท่านจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษาในโอกาสต่อไป

นายสุเทพ พูลสวัสดิ์

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างหน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1. เพศ

() ชาย () หญิง

2. อายุ

อายุ 60 ปี ☐ เกิดระหว่าง 1 ตุลาคม 2488 – 30 กันยายน 2489

อายุ 59 ปี ☐ เกิดระหว่าง 1 ตุลาคม 2489 – 30 กันยายน 2490

อายุ 58 ปี ☐ เกิดระหว่าง 1 ตุลาคม 2490 – 30 กันยายน 2491

อายุ 57 ปี ☐ เกิดระหว่าง 1 ตุลาคม 2491 – 30 กันยายน 2492

อายุ 56 ปี ☐ เกิดระหว่าง 1 ตุลาคม 2492 – 30 กันยายน 2493

อายุ 55 ปี ☐ เกิดระหว่าง 1 ตุลาคม 2493 – 30 กันยายน 2494

อายุ 54 ปี ☐ เกิดระหว่าง 1 ตุลาคม 2494 – 30 กันยายน 2495

อายุ 53 ปี ☐ เกิดระหว่าง 1 ตุลาคม 2495 – 30 กันยายน 2496

อายุ 52 ปี ☐ เกิดระหว่าง 1 ตุลาคม 2496 – 30 กันยายน 2497

อายุ 51 ปี ☐ เกิดระหว่าง 1 ตุลาคม 2497 – 30 กันยายน 2498

☐ อื่น ๆ ระบุ.....

3. ระดับการศึกษา

() ต่ำกว่าปริญญาตรี () ปริญญาตรี

() ปริญญาโท () ปริญญาเอก

4. สถานภาพสมรส

() โสด () สมรส

() หม้าย () หย่าร้าง / แยกกันอยู่

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้าน 101
ต่าง ๆ 6 ด้าน

1. การเตรียมตัวด้านร่างกาย
2. การเตรียมตัวด้านจิตใจ
3. การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย
4. การเตรียมตัวด้านงานอดิเรก
5. การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย
6. การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

โปรดตอบให้ครบทุกข้อ โดยเลือกคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงตามที่ท่านได้วางแผนหรือเตรียมการไว้ก่อนเกษียณอายุราชการ เพียงข้อละ 1 คำตอบ โดยแสดงเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องซึ่งตรงกับข้อความในแต่ละข้อคำถาม โดยมีเกณฑ์การตอบดังนี้

ระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด	ให้ค่าน้ำหนัก 1
ระดับการปฏิบัติน้อย	ให้ค่าน้ำหนัก 2
ระดับการปฏิบัติปานกลาง	ให้ค่าน้ำหนัก 3
ระดับการปฏิบัติมาก	ให้ค่าน้ำหนัก 4
ระดับการปฏิบัติมากที่สุด	ให้ค่าน้ำหนัก 5

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับผู้วัย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
	การเตรียมตัวด้านร่างกาย						
1.	ท่านได้ศึกษาหาความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย เมื่อเข้าสู่วัยเกษียณอายุ						
2.	ท่านได้ศึกษาหาความรู้เรื่องโภชนาการที่เหมาะสมสำหรับวัยเกษียณอายุ						
3.	ท่านได้ศึกษาเรื่องการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยเกษียณอายุเพื่อนำไปปฏิบัติ						
4.	ท่านได้ศึกษาหาความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพของตนเองในวัยเกษียณอายุ						
5.	ท่านได้ให้ความสำคัญเรื่องการตรวจสุขภาพประจำปีและจะทำต่อเนื่องหลังเกษียณอายุอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง						
6.	ท่านได้เตรียมออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยเกษียณอายุ เช่น การเดิน การวิ่งช้า ๆ การเล่นกีฬา การฝึกการบริหาร การฝึกโยคะ						
7.	ท่านได้ปรับนิสัยการรับประทานอาหารเพื่อลดน้ำตาลและไขมัน ซึ่งจะเป็นผลทำให้เกิดโรคในวัยเกษียณอายุ						
8.	ท่านเลือกรับประทานอาหารให้ถูกหลักโภชนาการ คือรับประทานอาหารครบ 5 หมู่ ในปริมาณที่เหมาะสมกับวัยเกษียณอายุ						
9.	ท่านพักผ่อนนอนหลับอย่างน้อยวันละ 6-8 ชั่วโมง เป็นประจำ						
10.	เมื่อท่านมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายท่านจะปรึกษาแพทย์และรักษากับแพทย์ทุกครั้ง						

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับผู้วิจัย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
	ข้อเสนอแนะ ปัญหาการเตรียมตัวด้านร่างกาย แนวทางการเตรียมตัวด้านร่างกาย						
11.	การเตรียมตัวด้านจิตใจ ท่านได้ศึกษาหาความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ เพื่อสร้างความเข้าใจตนเองมากขึ้น						
12.	ท่านได้เตรียมใจไว้แล้วว่าหลังเกษียณอายุ การยอมรับนับถือจากผู้อื่นจะลดน้อยลง						
13.	ท่านได้เตรียมใจไว้แล้วว่าหลังเกษียณอายุ บทบาทหน้าที่ทางสังคมจะลดน้อยลง						
14.	ท่านได้เตรียมใจยอมรับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ หลังเกษียณอายุ						
15.	ท่านได้ศึกษาแนวทางปฏิบัติธรรม เช่น นั่งสมาธิ กำหนดจิต เพื่อให้จิตใจสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน						
16.	ท่านได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับธรรมะหรือคำสอนทางศาสนาเพื่อฝึกจิตใจให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงภายหลังเกษียณอายุ						
17.	ท่านเตรียมจิตใจที่จะเผชิญกับภาวะไม่สุขสบายจากความเสื่อมของร่างกาย เช่น อาการปวดข้อ อาการผิดปกติเกี่ยวกับสายตาและการได้ยิน						

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับผู้วิจัย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
	ข้อเสนอแนะ ปัญหาการเตรียมตัวด้านจิตใจ แนวทางการเตรียมตัวด้านจิตใจ						
18.	<u>การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย</u> ท่านได้ศึกษาหาความรู้เรื่องการใช้สิทธิและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นข้าราชการบำนาญ						
19.	ท่านได้คำนวณตรวจสอบเงินบำนาญหนึ่งบำนาญ และเงินกองทุนที่จะได้รับภายหลังเกษียณอายุ เพื่อความถูกต้อง						
20.	ท่านได้วางแผนจัดสรรเงินเป็นส่วน ๆ เกี่ยวกับ รายรับ – รายจ่ายภายหลังเกษียณอายุ						
21.	ท่านได้เตรียมหารายได้เพิ่ม เช่น ทำธุรกิจ เล็ก ๆ น้อย ๆ หรือเตรียมอาชีพสำรองไว้ทำ ภายหลังเกษียณอายุ						
22.	ท่านได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการจัดการ ทรัพย์สินและมรดกของท่าน						
23.	ท่านได้เตรียมเงินไว้ซ่อมแซมบ้านและจัดซื้อ สิ่งอำนวยความสะดวกไว้ใช้หลังเกษียณอายุ						
24.	ท่านได้เตรียมสะสมเงินเพื่อความมั่นคงในชีวิต และใช้จ่ายเมื่อยามจำเป็นหลังเกษียณอายุ						

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับผู้วิจัย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
25.	ท่านเตรียมสะสมทรัพย์สินในรูปแบบการฝากสะสม เช่น การฝากธนาคาร การซื้อพันธบัตร การประกันสุขภาพ การเล่นหุ้น การทำประกันชีวิต						
26.	ท่านได้ทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายภายในครอบครัวเป็นประจำ						
27.	ท่านเตรียมวิธีลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยภายหลังเกษียณอายุไว้แล้ว						
	ข้อเสนอแนะ ปัญหาการเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย แนวทางการเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย						
28.	การเตรียมตัวด้านงานอดิเรก ท่านได้คิดไว้ล่วงหน้าก่อนเกษียณอายุแล้วว่า จะทำงานอดิเรกอะไรบ้าง						
29.	ท่านได้เตรียมงานที่ท่านอยากทำแต่ไม่เคยมีเวลาได้ทำและคิดจะทำหลังเกษียณอายุ						
30.	ท่านได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับงานอดิเรกที่เหมาะสมกับวัยเพื่อเตรียมไว้ทำก่อนและหลังเกษียณอายุ						
31.	ท่านได้เตรียมงานอดิเรกที่ต้องศึกษาและฝึกทำให้เกิดความรู้และทักษะก่อนเกษียณอายุ						

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับผู้วิจัย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
32.	ท่านได้เตรียมงานอดิเรกที่ท่านมีความรู้ ความสามารถอยู่แล้ว เช่น ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ เขียนหนังสือ วาดรูป ร้องเพลง ไว้ทำหลังเกษียณอายุ						
33.	ท่านวางแผนเตรียมงานอดิเรกไว้ทำยามว่างเพื่อผ่อนคลายอารมณ์						
34.	ท่านคิดว่าภายหลังจากเกษียณอายุท่านจะมีโอกาสเดินทางไปเยี่ยมญาติและพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงมากขึ้น						
	ข้อเสนอแนะ ปัญหาการเตรียมตัวด้านงานอดิเรก แนวทางการเตรียมตัวด้านงานอดิเรก						
35.	การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย ท่านได้วางแผนเตรียมที่อยู่อาศัยภายหลังจากเกษียณอายุไว้ล่วงหน้า						
36.	ท่านได้คิดล่วงหน้าแล้วว่าภายหลังจากเกษียณอายุท่านจะอยู่กับใครหรือใครมาอยู่กับท่าน						
37.	ท่านได้เตรียมการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยหลังเกษียณอายุ เช่น ปลูกบ้านอยู่เอง อาศัยอยู่กับลูกหลาน เข้าบ้านอยู่ หรืออยู่สถานสงเคราะห์คนชรา						

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับผู้ช่วย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
38.	ท่านได้วางแผนที่จะซ่อมแซมบ้านในกรณีชำรุดและ/หรือจัดเตรียมบ้านให้เหมาะสมกับวัยเกษียณอายุเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ						
39.	ท่านได้จัดเตรียมอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในสถานที่อยู่อาศัยสำหรับวัยเกษียณอายุเป็นอย่างดีไว้แล้ว เช่น ราวจับบันได ราวยึดเกาะเวลาลุกนั่งในห้องน้ำ โถส้วม						
40.	ท่านได้ศึกษาหาความรู้เรื่องกฎหมายที่ดินและที่อยู่อาศัย						
41.	ท่านได้ศึกษาการให้บริการของรัฐและเอกชนในด้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้เกษียณอายุ						
	ข้อเสนอแนะ ปัญหาการเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย แนวทางการเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย						
42.	การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ท่านได้ติดต่อสอบถามเกี่ยวกับระเบียบการค่าใช้จ่ายและกิจกรรมทางสังคมที่ท่านสนใจต้องการเข้าร่วม						
43.	ท่านเตรียมใช้ชีวิตหรือทำกิจกรรมในเวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นก่อนและหลังเกษียณอายุ						
44.	ท่านวางแผนจะสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรมหลังเกษียณอายุ						

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับผู้วิจัย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
45.	ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมก่อนเกษียณ เพื่อสร้างความเคยชินหลังเกษียณอายุ						
46.	ท่านได้เตรียมวางแผนเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ภายหลังเกษียณอายุ เช่น กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมอาสาสมัคร กิจกรรมพัฒนาชุมชน หรือกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม						
47.	ท่านวางแผนที่จะช่วยเหลือสังคมตามความรู้ ความสามารถเมื่อมีโอกาส						
48.	เพื่อนที่เกษียณอายุก่อนท่านได้แนะนำให้ท่าน เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มและชมรมทางสังคม ไว้แล้ว						
	ข้อเสนอแนะ ปัญหาการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แนวทางการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม						

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลครั้งนี้

นายสุเทพ พูลสวัสดิ์

ภาคผนวก จ

ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

Reliability

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
Q1	161.6667	198.9195	.1964	.9522
Q2	162.0000	190.3448	.6068	.9505
Q3	161.9333	194.5471	.3438	.9519
Q4	161.8667	189.9816	.7002	.9501
Q5	162.2667	190.6161	.6730	.9502
Q6	162.4000	191.2138	.7200	.9502
Q7	162.3000	190.2172	.7196	.9500
Q8	162.4000	191.2138	.7200	.9502
Q9	162.3333	192.1609	.5871	.9507
Q10	161.6333	199.9644	.0000	.9523
Q11	162.2333	190.3920	.5954	.9506
Q12	162.1333	189.2230	.5971	.9506
Q13	162.1667	191.3161	.4341	.9517
Q14	162.3667	191.0678	.6992	.9502
Q15	162.3667	189.2057	.5881	.9506
Q16	162.4333	186.3230	.7965	.9493
Q17	162.0667	190.2713	.5976	.9505
Q18	161.8667	193.8437	.4955	.9511
Q19	161.9333	188.6851	.6067	.9505
Q20	162.0333	190.8609	.5646	.9507
Q21	162.2000	185.4759	.7586	.9495
Q22	162.4667	191.3609	.4197	.9518
Q23	162.5667	198.2540	.2304	.9521
Q24	161.6333	198.4471	.1957	.9522
Q25	162.0333	191.2057	.5419	.9509
Q26	162.1000	183.9552	.7319	.9497
Q27	161.6333	199.9644	.0000	.9523
Q28	162.2000	188.9241	.5669	.9508
Q29	162.1000	188.1621	.6065	.9505
Q30	162.1333	184.7402	.7392	.9496
Q31	162.1333	184.6023	.7464	.9495
Q32	161.9000	188.8517	.5595	.9509
Q33	162.0000	193.1034	.3178	.9526
Q34	161.7333	189.0989	.6283	.9504
Q35	161.6333	199.9644	.0000	.9523
Q36	162.6000	200.2483	-.0614	.9526
Q37	162.4000	191.2138	.7200	.9502
Q38	162.4000	191.2138	.7200	.9502
Q39	162.4000	191.2138	.7200	.9502
Q40	162.4333	190.1851	.7147	.9500
Q41	162.4000	191.2138	.7200	.9502

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
Q42	162.4333	192.6678	.6314	.9506
Q43	162.3000	192.0103	.5813	.9507
Q44	162.4000	191.2138	.7200	.9502
Q45	162.6000	199.5586	.0722	.9524
Q46	162.7333	192.6851	.3724	.9520
Q47	162.1667	196.2816	.1866	.9531
Q48	162.6333	195.7575	.2107	.9530

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 48

Alpha = .9519

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล นายสุเทพ พูลสวัสดิ์
 ที่อยู่ 18 ซอยเพชรเกษม 21 ถนนเพชรเกษม ตำบลบางแคม อำเภอเมืองนครปฐม
 จังหวัดนครปฐม 73000
 ที่ทำงาน โรงเรียนบ้านคลองจินดา ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน
 จังหวัดนครปฐม 73110 โทรศัพท์ 0-3428-3037

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2528 สำเร็จการศึกษาปริญญาครุศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยครูกาญจนบุรี
 จังหวัดกาญจนบุรี
 พ.ศ. 2546 ศึกษาต่อระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2524 ครู 1 โรงเรียนบ้านประทุนทอง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
 พ.ศ. 2525 ครู 2 โรงเรียนบ้านประทุนทอง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
 พ.ศ. 2528 อาจารย์ 1 โรงเรียนบ้านประทุนทอง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
 พ.ศ. 2534 อาจารย์ 2 โรงเรียนบ้านประทุนทอง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
 พ.ศ. 2540 อาจารย์ 2 โรงเรียนวัดปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
 พ.ศ. 2542 อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม
 พ.ศ. 2545 ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม
 ปัจจุบัน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

ศึกษาดูงาน

พ.ศ. 2547 South Saigon Secondary School ประเทศเวียดนาม
 Dong Khoi Secondary School ประเทศเวียดนาม